

PORUKA ISLAMA

رسالة الإسلام باللغة البوسنوية

Abd Ar-Raḥmân bin Abd Al-Kerim Aš-Šiḥa

د. عبد الرحمن بن عبد الكريم الشيخة

Prijevod:

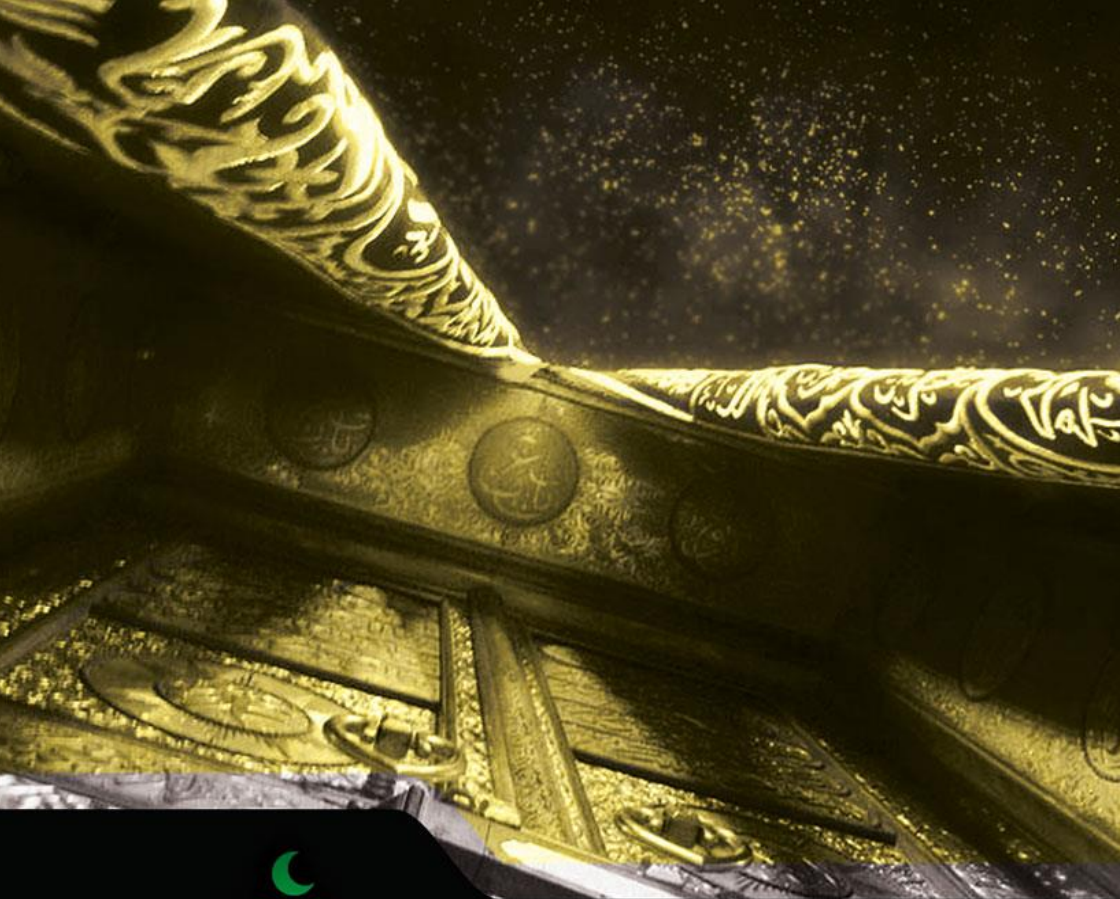
EUROPEAN ISLAMIC RESEARCH CENTER (EIRC)

المركز الأوروبي للدراسات الإسلامية

& Mustafa Gološ

Revizija:

Elvedin Avdović

ISLAMILAND

GROW GOODNESS BY YOUR HAND

EXPLORE ISLAM IN ALL LANGUAGES

WWW.ISLAMLAND.COM

U ime Allaha Milostivog Samilosnog

Sva hvala i zahvala pripadaju Allahu, neka je salavat i selam na našeg Vjerovjesnika Muhammeda, njegovu porodicu i sve ashabe.

Predgovor

Rekao je Allah Uzvišeni:

Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klanjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo!" Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!"¹

Doista je islam vjera istine, a to znači da je on vjera zdrave prirode (fitre) i vjera jasnoće u kojoj nema dvosmislenosti, niti je bilo šta skriveno. Zbog toga se oni koji bi da prihvate islam podstiču da pitaju o svemu što zaokuplja njihov razum, ali na pitanja koja su u vezi s vjerom nema pravo svako odgovarati. Rekao je Uzvišeni:

Reci: "Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni, i grijeh, i neopravdano nasilje, i da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije, i da o Allahu govorite ono što ne znate."²

Pravo odgovora na vjerska pitanja je ograničeno na one koji su se specijalizirali u oblasti šeriata (islamskog prava) i spoznali ga pa kaže Allah uzvišeni:

Pitajte sljedbenike Knjige (učene) ako ne znate.³

¹ Alu Imran 64.

² Al-A'raf 33.

³ An-Nahl 43.

Poslanik islama a.s. je pojasnio koje su neminovne posljedice u slučaju kada se vjersko znanje traži kod onih koji ga nemaju i nisu sposobni ni stručni u toj oblasti pa kaže: “Allah neće povući znanje od robova tako što će im ga jednostavno uskratiti, već se znanje povlači smrću uleme. Kada ne ostavi ni jednog alima onda će ljudi za vođe uzimati neznalice koje će biti pitane i davati odgovore bez znanja. Sami će biti u zabludi, a i druge će zabludivati.”⁴

U islamu ne postoje tabu pitanja i teme u koja vjerujemo, a o kojima se ne smije pitati, osim kada se radi o onim stvarima koje ljudski razum nije u stanju spoznati kao što su stvari “gajba” – nevidljivog koje nam naš Gospodar Uzvišeni nije pojasnio, budući da čovjek od toga nema koristi. Što se tiče onih stvari gajba u čijoj spoznaji je korist i interes za čovjeka naš Uzvišeni Gospodar nam ih je pojasnio preko Svoga vjerovjesnika a.s. Svako od nas želi odgovor na pitanja koja zaokupljaju naš razum, pa je islam u tom smislu pružio odgovore na lahak i veoma pitak način, kao na primjer kada bi čovjek pitao o svom porijeklu našao bi odgovor u riječima Uzvišenog Allaha:

Mi čovjeka od bîti zemlje stvaramo,

zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavljamo,

pa onda kap sjemena ugruškomo učinimo, zatim od ugruška grudu mesa stvorimo, pa od grude mesa kosti napravimo, a onda kosti mesom zaodjenemo, i poslije ga, kao drugo stvorenje, oživimo – pa neka je uzvišen Allah, najljepši Stvoritelj!⁵

⁴ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 50, br. hadisa 100.

⁵ Al-Mu'minun 12-14.

Ako bi čovjek pitao o svom mjestu u kosmosu i svom položaju među brojnim Allahovim stvorenjima našao bi odgovor u riječima Allaha Uzvišenog:

Mi smo sinove Ademove, doista, odlikovali; dali smo im da kopnom i morem putuju, i opskrbili ih ukusnim jelima, i dali im velike prednosti nad mnogima koje smo stvorili.⁶

Ako bi pitao o svom položaju u odnosu na sva stvorenja koja je Allah stvorio u kosmosu našao bi odgovor u riječima Uzvišenog:

Allah vam daje da se morem koristite da bi lađe, voljom Njegovom, po njemu plovile, da biste mogli tražiti blagodati Njegove i da biste bili zahvalni.

I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega. To su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.⁷

Ako bi pitao o razlogu i suštini svog stvaranja našao bi odgovor u riječima Allaha Uzvišenog:

Džine i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju,
Ja ne tražim od njih opskrbu niti želim da Me hrane,
opskrbu daje jedino Allah, Moćni i Jaki!⁸

Ako bi pitao o Stvoritelju ovoga svijeta Kojeg jedino treba obožavati našao bi odgovor u riječima Allaha Uzvišenog:

Reci: "On je Allah – Jedan! Allah je Utočište svakom! Nije rodio i rođen nije, i niko Mu ravan nije!"⁹

⁶ Al-Isra' 70.

⁷ Al-Džasijah 12-13.

⁸ Az-Zarijat 56-58.

⁹ Al-Ihlas 1-4.

On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve!¹⁰

On je Allah – nema drugog boga osim Njega – On je poznavalac nevidljivog i vidljivog svijeta, On je Milostivi, Samilosni!

On je Allah – nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj koji je bez nedostataka, Onaj koji svakoga osigurava, Onaj koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni, Gordi. Hvaljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim!

On je Allah, Tvorac, Onaj koji iz ničega stvara, Onaj koji svemu daje oblik, On ima najljepša imena. Njega hvale onī na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri.¹¹

Ako bi pitao o načinu koji vodi smirenosti srca, rahatluku duše i mentalnoj stabilnosti naći će odgovor u riječima Allaha Uzvišenog:

One koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah spomene, smiruju – a srca se doista, kad se Allah spomene, smiruju!"¹²

Ako bi čovjek pitao o načinu i putu koji vodi uspjehu, spasu, lijepom i lagodnom životu našao bi odgovor u riječima Allaha Uzvišenog:

Onome ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, Mi ćemo dati da proživi lijep život i doista ćemo ih nagraditi boljom nagradom nego što su zaslužili.¹³

Ako bi pitao za stanje onoga ko ne vjeruje u Allaha Uzvišenog i ono što je objavljeno od Allaha naći će odgovor u riječima Allaha Uzvišenog:

¹⁰ Al-Hadid 3.

¹¹ Al-Hašr 22-24.

¹² Ar-Ra'd 28.

¹³ An-Nahl 97.

A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživiti.

"Gospodaru moj" – reći će – "zašto si me slijepa oživio kada sam vid imao?"

"Evo zašto" – reći će On: "Dokazi Naši su ti dolazili, ali si ih zaboravljao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen."¹⁴

Ako bi pitao o potpunom, sveobuhvatnom vjeri koja je objedinila sve vjerozakone koji su u interesu društva i pojedinca, u vjerskom i ovosvjetskom aspektu, naći će odgovor u riječima Allaha Uzvišenog:

Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera.¹⁵

Ako bi pitao o istinskoj vjeri koje se nužno treba pridržavati i putu koji vodi ka Allahu i Njegovom džennetu naći će odgovor u riječima Uzvišenog:

A onaj koji želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na onome svijetu nastradati.¹⁶

Ako bi pitao o povezanosti sa ostalim ljudima naći će odgovor u riječima Allaha:

O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji...¹⁷

Ako bi čovjek pitao o svom položaju u odnosu na znanje naći će odgovor u riječima Uzvišenog:

¹⁴ Ta-Ha 124-126.

¹⁵ Al-Maidah 3.

¹⁶ Alu Imran 85.

¹⁷ Al-Hudžurat 13.

Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje.¹⁸

Ako pita o završetku ovog, dunjalučkog života naći će odgovor u riječima Uzvišenog Allaha:

Svako živo biće će smrt okusiti! I samo na Sudnjem danu dobićete u potpunosti plaće vaše, i ko bude od vatre udaljen i u Džennet uveden – taj je postigao šta je želio; a život na ovome svijetu je samo varljivo naslađivanje.¹⁹

Ako se čovjek pita o mogućnosti svoga proživljenja nakon smrti i ponovnog stvaranja naći će odgovor u riječima Allaha:

Čovjek Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: "Ko će oživiti kosti kad budu truhle?"

Reci: "Oživiće ih Onaj koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio,

Onaj koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome potpaljujete."

Zar Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične? Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući;

kada nešto hoće, On samo za to rekne: "Budi!" – i ono bude.²⁰

Ako se pita kome (čija) će djela, nakon što bude proživljen, biti primljena kod Allaha naći će odgovor u riječima Uzvišenog:

Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili – džennetske bašče će prebivalište biti.²¹

¹⁸ Al-Mudžadilah 11.

¹⁹ Alu Imran 185.

²⁰ Ja-sin 78-82.

²¹ Al-Kahf 107.

Ako čovjek pita o konačnom povratku i mjestu povratka nakon smrti naći će odgovor koji pojašnjava da suđenje tog dana (Sudnjeg dana) podrazumijeva vječni i konačni povratak gdje imamo dva puta, trećeg nema: ili će konačno mjesto povratka biti džennet ili vatra (džehennem). Rekao je Allah Uzvišeni:

Oni koji ne vjeruju između sljedbenika Knjige i mnogobošci biće, sigurno, u vatri džehennemskoj, u njoj će vječno ostati; oni su najgora stvorenja.

A oni koji vjeruju i čine dobra djela – oni su, zbilja, najbolja stvorenja,

njih nagrada u Gospodara njihova čeka; edenski vrtovi kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno i zauvijek boraviti; Allah će biti njima zadovoljan, a i oni će biti Njime zadovoljni. To će biti za onoga koji se bude bojao Gospodara svoga.²²

Dragi čitaoc:

Ja odlučno tvrdim da se u islamu nalaze rješenja svih problema koje svijet danas proživljava. Doista, prihvatanje islama i njegova primjena je garancija eliminiranja tih problema. Svijet je iskusio razne pravce i sisteme koji su kroz vrijeme bili uspostavljeni, ali nisu dali nikakvo poboljšanje niti ozbiljno rješenje za te probleme, ili je mali broj problema riješen. Zašto onda svijet ne prihvati islam i ne primijeni ga!? Rekao je F. Filweas²³: “Nedavno su novine objavile činjenice na osnovu kojih zapadnjački filozofi i pisci tvrde da su aktualne religije

²² Al-Bajjinah 6-8.

²³ Britanski vojni oficir koji je učestvovao u Prvom i Drugom svjetskom ratu, odrastao u kršćanskoj sredini gdje su bila ukorijenjena kršćanska učenja, ali uprkos tome 1924. godine prešao je na islam nakon što je pročitao Kur'an časni i veliki broj islamskih knjiga/ Iz knjige „Rekli su o islamu” – Imadud-din Halil.

postale isuviše stare i da je potrebno osloboditi ih se. Ovo objašnjava određenu dozu pesimizma koji je zaokupio većinu zapadnjačkih pisaca zbog učenja, dvosmislenosti i nejasnoća sa kojima se susreću u kršćanskoj religiji. Međutim, oni prave grešku jer islam je jedini koji predstavlja potpun odgovor, još uvijek postoji (stabilan je) i spreman je da bude alternativa.”

Dragi čitaoc:

Neću pogriješiti kada kažem da je većina muslimana danas veoma daleko od primjene islamskih principa i njegovih ispravnih učenja, jer ono što veliki broj muslimana sada primjenjuje u svojim životima je daleko od ideologije islama i njegovih uzvišenih ciljeva. Islam nije kao što neki misle skup vjerskih obreda koji se obavljaju u određeno vrijeme, već je islam ideologija, skup zakona i pravila, pravac i put u ibadetu (obožavanju) i ophođenju, ponašanju i međuljudskim odnosima. Islam je i vjera i država u svakom smislu ovih riječi. Rečeno je: “Divne li vjere! Kad bi samo imala ljude koji primjenjuju njene principe i učenja, naređuju da se izvršavaju njeni propisi, a odvrćaju od njenih zabrana, drugim narodima dostavljaju tu vjeru, u skladu sa riječima i uputstvima Uzvišenog Allaha:

Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj!²⁴

Rekao je J.S. Restler²⁵ u predgovoru svoje knjige “Arapska civilizacija”: “Sama riječ (ime) islam se može shvatiti i tretirati na tri različita načina: prvo značenje je vjera, drugo država i treće kultura (civilizacija). Ukratko, jedinstvena civilizacija.”

²⁴ An-Nahl 125.

²⁵ Savremeni francuski istraživač i profesor na islamskom institutu u Parizu/ Iz knjige „Rekli su o islamu” – Imadud-din Halil.

Još od vremena kada je objavljen Poslaniku a.s. pa do danas, islam se nije promijenio u smislu svoje ideologije, obredoslovlja, principa i pravila u međuljudskim odnosima, svojih učenja i zakona. Međutim, oni koji se mijenjaju su muslimani, pa ako neko od njih pogriješi ili počini neki grijeh to ne znači da učenja i doktrina islama to naređuje i propisuje. Uzmimo jedan jednostavan primjer kako bismo pojasnili ovo pitanje: ako bismo čovjeku dali neku mašinu u djelovima i knjižicu u kojoj se nalazi kompletno uputstvo kojim se pojašnjava kako na ispravan način da je sklopi i instalira, pa se dogodi da on pogriješi prilikom njenog sklapanja i pored jasnog uputstva koje ima, da li ćemo reći da su informacije i smjernice koje se nalaze u uputstvu netačne? Ili šta ćemo u ovom slučaju kazati?! Ovdje imamo tri varijante:

1. Osoba nije na ispravan način slijedila uputstva i nije ih primijenila.
2. Osoba nije u potpunosti postupila prema uputstvu.
3. Osoba nije razumjela informacije iz uputstva i u ovom slučaju potrebno je da se konsultuje sa proizvođačem kako bi mu pojasnio uputstvo za sklapanje i način korišćenja mašine. Ovo se odnosi i na islam. Onaj ko ga želi istinski spoznati potrebno je da se vrati na ispravne i autentične izvore jer se znanje o vjeri mora uzimati od onih koji ga posjeduju. Onaj ko je bolestan ići će ljekaru, onaj ko želi praviti kuću obratiće se inženjeru i ovo važi za svaki zaseban aspekt ili polje.

Zato, molim svakog onog ko čita ovu knjigu da to čini bez vjerske pristrasnosti i predrasuda. Neka je čita iz želje za spoznajom istine, sudeći svojim razumom a ne strastima, i ne kako bi samo tražio greške i mahane u njoj slijedeći nekakve zamke, kao oni koje je Allah Uzvišeni ukorio kada kaže:

A kada im se rekne: "Slijedite Allahovu Objavu!" – oni odgovaraju: "Nećemo, slijedićemo ono na čemu smo zatekli

pretke svoje." – Zar i onda kada im preci nisu ništa shvaćali i kada nisu na Pravome putu bili?!²⁶

Budući da je civilizirani čovjek razuman i logički razmišlja ne treba da nameće svoj način razmišljanja drugima, niti da prihvata bilo šta bez prethodnog proučavanja, spoznaje i ispitivanja. Kada nešto spozna i prihvati onda treba požuriti i raditi po tome. Ova spoznaja i činjenice koje čovjek prihvati nisu ograničene samo na njega, već čovjek treba širiti među ljude ono što je naučio, podučavati onoga ko ne zna i ispravljati onoga ko pogriješi. Priznajem i svjestan sam da studijom u ovoj knjižici nisam dao pravo i dio koji pripada ovoj temi jer, islam je, kao što smo rekli, jedan cjelokupan sistem koji uređuje vjerske i ovosvjetske stvari što zahtijeva da bude predstavljeno u više knjiga a ne u jednoj knjižici. Zbog toga sam se zadovoljio time da ukažem na smjernice i nagovještaje nekih principa, moralnih i političkih normi u islamu koje mogu biti ključ za onoga ko želi da istraži i što bolje upozna istinsku vjeru islam.

Neko će možda reći kako su uređenja i zakoni savremenih društava upravo ono sa čime je islam došao i kako ih islam oponaša! Odgovor na ovo glasi: ko je stariji? Islam ili savremeni sistemi? Islamski zakon (šeriat) se pojavio mnogo prije ovih sistema i zakona, još prije četrnaest i više stoljeća. Nije isključeno da ono što je slično nekim aspektima islamskog sistema, uređenja i zakona je upravo prepisano i uzeto iz islama, naročito ako znamo da je još tada bilo studija o islamu – od prvih trenutaka njegove pojave – od strane nemuslimana orijentalista, koji su iz raznih pobuda i ciljeva istraživali, neki zato što su tragali za istinom, a neki kako bi ga iskrivili i kritizirali.

²⁶ Al-Bakarah 170.

OSNOVNI PRINCIPI U ISLAMSKOJ RELIGIJI (VJERI)

Rekao je Poslanik islama a.s. na oproštajnom hadždžu: “Znate li koji je ovo dan? Rekoše – Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju. Reče Poslanik a.s. – Ovo je sveti dan. A znate li koja je ovo zemlja? Rekoše – Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju. Zatim Poslanik a.s. reče – Ovo je sveta zemlja. A znate li koji je ovo mjesec? Rekoše – Allah i Njegov Poslanik a.s. najbolje znaju. Poslanik a.s. reče – Ovo je sveti mjesec. Zaista vam je Allah učinio svetim vašu krv, vaše imetke i vašu čast kao što je učinio svetim ovaj dan, ovaj mjesec i ovu zemlju.”²⁷

Od osnovnih principa islama je čuvanje i zaštita života, časti, imetka, razuma (mentalnog zdravlja), prirodnih dobara, slabih i bespomoćnih.

Pa je rekao Uzvišeni Allah o svetosti života:

I ne ubijajte nikoga koga je Allah zabranio ubiti, osim kad pravda zahtijeva! A ako je neko, ni kriv ni dužan, ubijen, onda njegovom nasljedniku dajemo vlast, ali neka ni on ne prekoračuje granicu u ubijanju, ta njemu je data vlast.²⁸

I rekao je Uzvišeni Allah o svetosti časti:

I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put!²⁹

Također kaže Uzvišeni u svojoj knjizi o svetosti imetka:

Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način i ne parničite se zbog nje pred sudijama da biste na grješan način i svjesno dio tuđe imovine pojeli!³⁰

²⁷ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2247, br. hadisa 5696.

²⁸ Al-Isra' 33.

²⁹ Al-Isra' 32.

³⁰ Al Bakarah 188.

Rekao je Uzvišeni Allah o svetosti razuma:

O vjernici, vino i kocka i kumiri i strjelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite. Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja molitve odvрати. Pa hoćete li se okaniti? ³¹

Kaže Uzvišeni Allah o svetosti prirodnih dobara:

Čim se neki od njih dočepa položaja, nastoji napraviti na Zemlji nered, ništeći usjeve i stoku. – A Allah ne voli nered!³²

O pravima koja imaju slabašni među ljudima rekao je Uzvišeni:

a) O pravima roditelja

Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: "Uh!" – i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim. Budi prema njima pažljiv i ponizan i reci: "Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!"³³

b) O pravu siročeta:

Zato siročće ne ucivil.³⁴

O garanciji zaštite njegovog imetka

A od imetka siročća – što dalje! Osim ako ga želite unaprijediti.³⁵

c) O pravima djece

³¹ Al-Maidah 90-91.

³² Al-Bakarah 205.

³³ Al-Isra' 23-24.

³⁴ Ad-Duha 9.

³⁵ Al-Isra' 34.

Reci: "Dođite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje: da Njemu nikoga ravnim ne smatrate, da roditeljima dobro činite, da djecu svoju, zbog neimaštine, ne ubijate – Mi i vas i njih hranimo ..."³⁶

d) O pravima bolesnika

Kaže Allahov Poslanik a.s.: "Oslobađajte zarobljenike, nahranite gladne i obilazite bolesne."³⁷

e) O pravima starijih

Rekao je Allahov Poslanik a.s.: "Nije od mog ummeta onaj ko ne uvažava naše stare i ko nije milostiv prema našoj djeci."³⁸

f) O pravima ubogih

Rekao je Allah Uzvišeni:

A na prosjaka ne podvikni.³⁹

Rekao je Allahov Poslanik a.s.: "Allah je na pomoći onome ko je na pomoći svome bratu."⁴⁰

³⁶ Al-An'am 151.

³⁷ Sahihul-Buhari, 3. dio, str. 1109, br. hadisa 2881.

³⁸ Hadis je sahih.

³⁹ Ad-Duha 10.

⁴⁰ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 1996. br. hadisa 2580.

DUHOVNA STRANA ISLAMA

Vjera islam, kao i ostale nebeske religije koje su joj prethodile, došla je sa ideološkim principima i postulatima koji su obavezujući za njegove sljedbenike koji moraju u njih čvrsto vjerovati, raditi po njima i druge pozivati u to vjerovanje bez ikakve prisile, postupajući u skladu sa riječima Uzvišenog Allaha:

U vjeru nema prisiljavanja – Pravi put se jasno razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha – drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti. – A Allah sve čuje i zna.⁴¹

Pripadnicima islama je naređeno da u ovu vjeru pozivaju na najljepši način, postupajući u skladu sa riječima Allaha Uzvišenog:

Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj!⁴²

Dobrovoljno prihvatanje je osnovna stvar u islamu, jer ono što se gradi na prisili primorava čovjeka da kaže ono što nije u njegovom srcu, a to je nifak (licemjerstvo) na koga islam upozorava i smatra ga i tretira većim grijehom i od samog kufra (nevjerstva). Rekao je Allah Uzvišeni:

Licemjeri će na samom dnu Džehennema biti i ti im nećeš zaštitnika naći.⁴³

⁴¹ Al-Bakarah 256.

⁴² An-Nahl 125.

⁴³ An-Nisa' 145.

OBREDOSLOVLJE U ISLAMU

Kada je riječ o ovom aspektu islam sadrži djela ubjedenja kao i djela verbalne i fizičke prirode.

Prvo: Djela ubjedenja koja se ogledaju u imanskim šartima:

1. VJEROVANJE U ALLAHA

Jednoća Allaha se ogleda u tri aspekta:

a) **Tevhidur-rububijjeh:** podrazumijeva priznanje da Allah postoji, da je on jedini Stvoritelj ovog kosmosa i svega što je u njemu, da je On apsolutni vladar i da upravlja svime što je u njemu. Allah radi ono što hoće u ovom kosmosu i ništa se ne može desiti osim ono što On Uzvišeni želi. Rekao je Uzvišeni Allah:

Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!⁴⁴

Allah Uzvišeni je pojasnio ono što ukazuje na Njegovu jednoću u stvaranju i nemogućnost postojanja drugog istinskog božanstva pa kaže:

(91) Allah nije uzeo Sebi sina, i s Njim nema drugog boga! Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio – radio što bi htio, i jedan drugog bi pobjeđivao. – Hvaljen neka je Allah koji je daleko od onoga što oni iznose.⁴⁵

b) **Tevhidul-uluhijjeh:** podrazumijeva čvrsto ubjedenje da je samo Allah istnsko božanstvo i niko drugi mimo Njega ne zaslužuje da bude obožavan, niti da se na bilo koga drugog oslanja i uzda (tevekkul), da se niko drugi ne moli (upućuju dove) osim On uzvišeni, da se od nikog dugog ne traži

⁴⁴ Al-A'raf 54.

⁴⁵ Al-Mu'minun 91.

otklanjanje štete, niti to može učiniti niko drugi osim Allaha, da se ne zaklinje osim Njime i da se ibadet bilo koje vrste ne upućuje nikom drugom osim Njemu (Allahu). Rekao je Allah Uzvišeni:

Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: "Nema boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!"⁴⁶

c) **Tevhidul-esmai ves-sifati:** podrazumijeva vjerovanje da samo Allah ima najljepša imena i uzvišena svojstva i da je on čist od bilo kakve mahane ili nedostatka. Rekao je Uzvišeni Allah:

Allah ima najljepša imena i vi Ga zovite njima, a klonite se onih koji iskreću Njegova imena – kako budu radili, onako će biti kažnjeni!⁴⁷

Allaha Uzvišenog opisujemo i pripisujemo Mu samo ono što je On rekao za Sebe u Svojoj knjizi, ili onako kako ga je Njegov Poslanik Muhamed a.s. opisao, a svakako Njemu nije slično, nijedno stvorenje niti se sa Njim Uzvišenim može usporediti. Rekao je Allah Uzvišeni:

Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi.⁴⁸

2. VJEROVANJE U BOŽIJE MELEKE

Vjerovanje u božije meleke podrazumijeva čvrsto vjerovanje u Allahove meleke čiji broj zna samo On Uzvišeni, a ima ih puno. Meleki izvršavaju ono što im Allah zapovijedi u smislu održavanja, funkcioniranja, nadgledanja i čuvanja kosmosa i svega što je u njemu od stvorenja u skladu sa Allahovom

⁴⁶ Al-Anbija' 25.

⁴⁷ Al-A'raf 180.

⁴⁸ Aš-Šura 11.

odredbom.⁴⁹ Oni su zaduženi za nebesa i Zemlju i svaki pokret na svijetu je u okviru njihove nadležnosti, onako kako želi njihov Stvoritelj (Allah) Uzvišeni. Rekao je Allah:

I sređuju ono što nije sređeno.⁵⁰

I onih koji naredbe sprovode.⁵¹

Meleki su stvoreni od svjetlosti kako kaže Allahov Poslanik a.s.: "Meleki su stvoreni od svjetlosti, džinni od plamena vatre, a Adem od onoga od čega vam je opisano."⁵²

Meleki pripadaju svijetu gajba (nevidljivog i skrivenog) i ljudi ih ne mogu vidjeti osim kada im Allah Uzvišeni da moć da se pojave u različitim oblicima, pa ih čovjek vidi onako kako i koliko Allah želi. Allah Uzvišeni nas je obavijestio da je Džibril a.s. (melek zadužen za objavu) došao Merjemi a.s. u liku čovjeka pa kaže Uzvišeni:

I jedan zastor da se od njih zakloni uzela, Mi smo k njoj meleka Džibrila poslali i on joj se prikazao u liku savršeno stvorena muškarca.

"Utječem se Milostivom od tebe, ako se Njega bojiš!" – uzviknu ona.

"A ja sam upravo izaslanik Gospodara tvoga" – reče on – "da ti poklonim djeca čista!"⁵³

Allahov poslanik Muhammed a.s. je vidio Džibrila u liku kako ga je Allah stvorio i imao je šesto krila.⁵⁴ Dakle, meleki imaju krila, a neki od njih imaju po dva, neki po tri, a neki više krila kako kaže Allah Uzvišeni:

⁴⁹ Iğasetul-lehfan, 2. dio, str. 120.

⁵⁰ An-Nazi'at 5.

⁵¹ Az-Zarijat 4.

⁵² Sahihu Muslim, 4. dio, str. 2294, br. hadisa 2996.

⁵³ Marjam 17-19.

⁵⁴ Sahihul-Buhari, 4. dio, str. 1840, br. hadisa 4575.

Hvaljen neka je Allah, stvoritelj nebesa i Zemlje, koji meleke sa po dva, tri i četiri krila čini izaslanicima; On onome što stvara dodaje što hoće, On, uistinu, sve može.⁵⁵

Što se tiče ostalih samo Allah zna njihova stanja. Meleki provode vrijeme spominjući i veličajući Allaha Uzvišenog, pa kaže Allah:

Hvale Ga i noću i danju, ne malaksavaju.⁵⁶

Allah Uzvišeni ih je stvorio da bi Mu činili ibadet, tj. da bi Mu se pokoravali i obožavali Ga. Rekao je Uzvišeni:

Mesihu neće biti zazorno da prizna da je Allahov rob, pa ni melekima, Njemu najbližim. A one kojima bude zazorno da se Njemu klanjaju, i koji se budu oholili, Allah će ih sve pred Sebe sakupiti.⁵⁷

Meleki su posrednici između Allaha i Njegovih poslanika među ljudima, pa kaže Allah:

Donosi ga povjerljivi Džibril
na srce tvoje, da opominješ
na jasnom arapskom jeziku.⁵⁸

Allah ih je stvorio da bi izvršavali ono što im On naredi i da vode brigu o tome, pa kaže Uzvišeni:

Boje se Gospodara svoga, koji vlada njima, i čine ono što im se naredi.⁵⁹

Meleki nisu Allahova djeca (kako to smatraju mnogobošci), ali ih moramo voljeti i poštivati. Rekao je Allah Uzvišeni:

⁵⁵ Fatir 1.

⁵⁶ Al-Anbija' 20.

⁵⁷ An-Nisa' 172.

⁵⁸ Aš-Šuara' 193-195.

⁵⁹ An-Nahl 50.

Oni govore: "Milostivi ima dijete!" Hvaljen neka je On! A meleki su samo robovi poštovani.

Oni ne govore dok On ne odobri i postupaju onako kako On naredi.⁶⁰

Oni Allahu nisu ravni niti Mu mogu biti suparnici, pa kaže Uzvišeni Allah:

On vam neće narediti da meleke i vjerovjesnike bogovima smatrate. Zar da vam naredi da budete nevjernici, nakon što ste postali muslimani?⁶¹

O imenima i djelima nekih meleka nas je obavijestio Allah:

- Džibril a.s. koji je zadužen za Objavu (preko njega je Allah Uzvišeni slao svete knjige Svojim poslanicima na Zemlji). Rekao je Allah:

Donosi ga povjerljivi Džibril
na srce tvoje, da opominješ
na jasnom arapskom jeziku.⁶²

- Mikail a.s. koji je zadužen za kišu i biljke. Rekao je Uzvišeni:

Ko je neprijatelj Allahu i melekima Njegovim i poslanicima Njegovim i Džibrilu i Mikailu – pa Allah je, doista, neprijatelj onima koji neće da vjeruju.⁶³

- Melek smrti. Rekao je Allah:

Reci: "Melek smrti, koji vam je za to određen, duše će vam uzeti, a poslije ćete se Gospodaru svome vratiti."⁶⁴

⁶⁰ Al-Anbija' 26-27.

⁶¹ Alu Imran 80.

⁶² Aš-Šuara' 193-195.

⁶³ Al-Bakarah 98.

⁶⁴ As-Sadždah 11.

- Israfil a.s. koji je zadužen za puhanje u rog kada budu ljudi ponovo proživljeni i kada nastupi polaganje računa na Sudnjem danu. Rekao je Allah Uzvišeni:

Pa kad se u Rog puhne, tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati.⁶⁵

- Malik a.s., čuvar džehennema. Kaže Allah:

Oni će dozivati: "O Malik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!" – a On će reći: "Vi ćete tu vječno ostati!"⁶⁶

- Zebanije, koji su zaduženi za kažnjavanje stanovnika džehennema. Rekao je Uzvišeni:

Pa neka on pozove društvo svoje –

Mi ćemo pozvati zebanije.⁶⁷

- Za svakog čovjeka su zadužena po dva meleka koji pišu njegova dobra i loša djela. Kaže Uzvišeni Allah:

Kad se dvojica sastanu i sjednu jedan s desne, a drugi s lijeve strane,

on ne izusti nijednu riječ, a da pored njega nije prisutan onaj koji bdije.⁶⁸

- Ridvan, čuvar dženneta, meleki koji su zaduženi da prate i čuvaju sinove Ademove i ostali koji su spomenuti u Kur'anu i sunnetu (vjerodostojnim hadisima), a ima i onih koji nisu spomenuti u koje moramo vjerovati.

Koristi vjerovanja u meleke

⁶⁵ Al-Mu'minun 101.

⁶⁶ Az-Zuhruf 77.

⁶⁷ Al-Alaq 17-18.

⁶⁸ Kaf 17-18.

- 1- Spoznaja veličine Allaha Uzvišenog, Njegove moći i toga da On sve obuhvata. Doista, veličina stvorenja ukazuju na veličinu Stvoritelja.
- 2- Nastojanje da se čine dobra djela i izbjegavaju loša kako u tajnosti tako i u javnosti kada je čovjek svjestan postojanja meleka koji ga nadgledaju u govoru, djelu i svemu ostalom što će biti za ili protiv njega.
- 3- Vjerovanjem u meleke se izbjegava vjerovanje u mitove i legende u koje vjeruju oni koji ne vjeruju u gajb (svijet skrivenog i nevidljivog).
- 4- Allahova milost i briga prema Svojim robovima tako što je zadužio meleke da čuvaju ljude i uređuju njihove poslove.

3. VJEROVANJE U BOŽIJE KNJIGE

Vjerovanje u božije knjige podrazumijeva vjerovanje u to da je Allah Uzvišeni objavio nebeske (svete knjige) Svojim poslanicima kako bi ih oni dostavili ljudima i kako bi se uspostavila istina i jednoća Uzvišenog Allaha kroz sva tri aspekta tevhida – tevidur-rububijjeh, tevidul-uluhijjeh i tevidul-esmai ves-sifat. Rekao je Allah Uzvišeni:

Mi smo izaslanike Naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i terazije objavljivali, da bi ljudi pravedno postupali.⁶⁹

Musliman je dužan vjerovati da su sve svete knjige, koje su objavljene prije Kur'ana, od Allaha Uzvišenog, ali nije dužan raditi po njima, niti ih slijediti jer su one objavljene za određeno vrijeme i narod. Od knjiga koje nam je Allah po imenu spomenuo u Kur'anu su:

⁶⁹ Al-Hadid 25.

1. Suhufi (listovi) Ibrahimovi i Musaovi a.s. U Kur'anu se jasno navode neki vjerski principi koji su spomenuti u ovim suhufima pa kaže Uzvišeni Allah:

Zar on nije obaviješten o onome što se nalazi u listovima Musaovim

i Ibrahimovim – koji je obaveze potpuno ispunjavao –

da nijedan grješnik tuđe grijehe neće nositi,

i da je čovjekovo samo ono što sâm uradi,

i da će se trud njegov, sigurno, iskazati,

i da će prema njemu u potpunosti nagrađen ili kažnjen biti.⁷⁰

2. Tevrat je sveta knjiga koja je objavljena Musau a.s. Rekao je Allah Uzvišeni:

Mi smo objavili Tevrat, u kome je uputstvo i svjetlo. Po njemu su jevrejima sudili vjerovjesnici, koji su bili Allahu poslušni i čestiti ljudi, i učeni, od kojih je traženo da čuvaju Allahovu knjigu, i oni su nad njom bdjeli. Zato se, kada budete sudili, ne bojte ljudi, već se bojte Mene, i ne zamjenjujte riječi Moje za nešto što malo vrijedi! A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici.⁷¹

Kur'an časni pojašnjava nešto od onoga što se navodi u Tevratu, a spominju se i neki opisi Poslanika Muhammeda a.s. pa kaže Uzvišeni Allah:

Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom; vidiš ih kako se klanjaju i licem na tle padaju želeći Allahovu nagradu i

⁷⁰ An-Nadžm 36-41.

⁷¹ Al-Maidah 44.

zadovoljstvo – na licima su im znaci, tragovi od padanja licem na tle. Tako su opisani u Tevratu.⁷²

Također, Kur'an časni pojašnjava i neke vjerske (šeriatske) propise koji su spomenuti u Tevratu pa kaže Uzvišeni:

Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko, i nos za nos, i uho za uho, i zub za zub, a da rane treba uzvratiti. A onome ko od odmazde odustane, biće mu to od grijeha iskupljenje. Oni koji ne sude prema onom što je Allah objavio pravi su nasilnici.⁷³

3. Zebur je sveta knjiga koja je objavljena Davudu a.s. pa kaže Uzvišeni:

A Davudu smo dali Zebur.⁷⁴

4. Indžil je sveta knjiga koju je Allah Uzvišeni objavio Isau a.s. pa kaže Uzvišeni:

Poslije njih poslali smo Isaa, sina Merjemina, koji je priznao Tevrat prije njega objavljen, a njemu smo dali Indžil, u kome je bilo uputstvo i svjetlo, i da potvrdi Tevrat, prije njega objavljen, u kome je također bilo uputstvo i pouka onima koji su se Allaha bojali.⁷⁵

Kur'an časni pojašnjava nešto od onoga što se navodi u Tevratu i Indžilu, a to su radosne vijesti koje nagovještavaju dolazak Muhammeda a.s. pa kaže Uzvišeni:

A kada Isa, sin Merjemin, reče: "O sinovi Israilovi, ja sam vam Allahov poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrat

⁷² Al-Fath 29.

⁷³ Al-Maidah 45.

⁷⁴ An-Nisa' 163.

⁷⁵ Al-Maidah 46.

i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed, koji će poslije mene doći"⁷⁶

5. Kur'an časni – dužnost je vjerovati da je Kur'an Allahov govor koji je preko Džibrila a.s. objavljen Muhammedu a.s. na jasnom arapskom jeziku. Rekao je Uzvišeni:

Donosi ga povjerljivi Džibril

na srce tvoje, da opominješ

na jasnom arapskom jeziku.⁷⁷

Kur'an časni se razlikuje od prethodnih svetih knjiga u sljedećem:

- On je posljednja sveta knjiga koja potvrđuje ono što je došlo u prethodnim svetim knjigama, a što nije iskrivljeno ili promijenjeno u pogledu Allahove jednoće, obaveza pokoravanja Njemu i obožavanja samo Njega Uzvišenog. Rekao je Allah:

A tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da potvrdi knjige prije nje objavljene i da nad njima. bdi.⁷⁸

- Allah je Kur'anom derogirao prijašnje objave zato što Kur'an sadrži sva konačna, definitivna, božanska učenja koja su vječna, univerzalna i pogodna za svako vrijeme i mjesto. Rekao je Allah Uzvišeni:

Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera.⁷⁹

⁷⁶ As-Saff 6.

⁷⁷ Aš-Šuara' 193-195.

⁷⁸ Al-Maidah 48.

⁷⁹ Al-Maidah 3.

- Kur'an je objavljen cijelom čovječanstvu, a ne jednom narodu kao što je bio slučaj sa prijašnjim objavama. Rekao je Allah Uzvišeni:

Elif Lām Rā. Knjigu ti objavljujemo zato da ljude, voljom njihova Gospodara, izvedeš iz tmina na svjetlo, na Put Silnoga i Hvaljenoga.⁸⁰

Što se tiče drugih objava podudarale su se sa Kur'anom u osnovama vjere, a govor u njima je bio upućen posebnim narodima pa su zato propisi i zakoni u njima važili samo za te narode i vrijeme u kojem su živjeli i nisu se odnosili na druge narode mimo njih. O ovome kaže Isa a.s.: *“Ja sam poslan samo izgubljenim ovcama doma Izraelovog.”* (Jevanđelje po Mateju 15:24)

- Učenje i pamćenje Kur'ana je djelo ibadeta. Rekao je Allahov Poslanik a.s.: *“Ko prouči harf iz Allahove Knjige, njemu pripada dobro djelo koje se vrednuje do deset puta. Ja ne kažem da je 'elif-lam-mim' jedan harf, već je elif harf, lam je harf i mim je harf.”*⁸¹

- Kur'an je obuhvatio sva zakonodavstva koja karakterišu jedno uzorno i uspješno društvo. Rekao je J.S. Restler⁸² u svojoj knjizi “Arapska civilizacija”: *“Doista je Kur'an našao rješenje za sve probleme i povezo vjerske principe i načela sa moralnim. Teži formiranju socijalnog sistema i jedinstva i oslobađanju od bijede, okrutnosti i sujevjerja. Kur'an pruža ruku pomoći slabima, oporučuje dobročinstvo, naređuje samilost... Na polju zakonodavstva uspostavio je precizna i detaljna pravila o svakodnevnoj saradnji i sistemu*

⁸⁰ Ibrahim 1.

⁸¹ Sunenu Tirmizi, 5. dio, str. 175, br. hadisa 2910, šejh Albani, Allah mu se smilovao, ga je ocijenio vjerodostojnim.

⁸² Savremeni francuski istraživač i profesor na islamskom institutu u Parizu/ Iz knjige „Rekli su o islamu“ – Imadud-din Halil, str. 66.

nasljeđivanja. U oblasti porodice definirao je ponašanje svakog pojedinca, prema djeci, robovima, životinjama, odnos prema zdravlju i oblačenju itd.”

- Potvrdio je historijske događaje pojasnivši njihov redosljed, kao i objavljivanje vjere poslanicima i vjerovjesnicima i ono što se događalo sa njihovim narodima počev od Adema a.s. pa sve do posljednjeg poslanika Muhammeda a.s.

- Allah Uzvišeni je sačuvao Kur'an od bilo kakvih promjena, dodavanja, oduzimanja ili iskrivljanja kako bi ostao čovječanstvu sve dok Allah ne naslijedi Zemlju i sve što je na njoj. Rekao je Uzvišeni Allah:

Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!⁸³

Kada je riječ o drugim objavama Allah se nije obavezao da će ih čuvati budući da su objavljene određenom narodu i za određeno vrijeme. Zbog toga su one bile podložne iskrivljanju i izmjenama. Uzvišeni Allah kaže o iskrivljanju Tevrata od strane jevreja:

Zar se vi nadate da će vam se jevreji odazvati i vama za ljubav vjernici postati, a neki među njima su Allahove riječi slušali pa su ih, pošto su ih shvatili, svjesno izvrnuli.⁸⁴

O iskrivljanju Indžila od strane kršćana Uzvišeni Allah kaže:

Mi smo zavjet prihvatili i od onih koji govore: "Mi smo kršćani" – ali su i oni dobar dio onoga čime su bili opominjani zaboravili, zato smo među njih neprijateljstvo i mržnju do Sudnjega dana ubacili; a Allah će ih, sigurno, obavijestiti o onome što su radili.

⁸³ Al-Hidžr 9.

⁸⁴ Al-Bakarah 75.

O sljedbenici Knjige, došao vam je poslanik Naš da vam ukaže na mnogo šta što vi iz Knjige krijete, i preko čega će i preći. A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna.⁸⁵

Kao primjer iskrivljanja objava od strane jevreja i kršćana jesu njihove tvrdnje da je Uzejr Allahov sin, kako kažu jevreji, i da je Isa Allahov sin, kako kažu kršćani. O tome Uzvišeni Allah kaže:

Jevreji govore: "Uzejr je – Allahov sin", a kršćani kažu: "Mesih je – Allahov sin." To su riječi njihove, iz usta njihovih, oponašaju riječi nevjernika prijašnjih – ubio ih Allah! Kuda se odmeću?⁸⁶

Kur'an odgovara na ovu njihovu akidetsku (ideološku) devijaciju pa kaže Allah Uzvišeni:

Reci: "On je Allah – Jedan!

Allah je Utočište svakom!

Nije rodio i rođen nije,

i niko Mu ravan nije!"⁸⁷

Na osnovu ovoga je jasno da jevanđelja koja su danas u upotrebi među ljudima nisu Allahov govor, niti govor Isaa a.s., već su govor njegovih učenika i sljedbenika koji su obuhvatili veliki dio njegove biografije, savjeta i oporuka i tako su ubacili mnoge nepravilnosti, netačnosti i izmjene kako bi sve to poslužilo kao odgovor na određena pitanja. Rekao je pastor T.Dž. Takir:⁸⁸ "Na ovaj način su proizašla jevanđelja koja jasno odražavaju percepciju praktičnih zahtjeva grupe zbog koje su i napisana. U njima je sukcesivno upotrijebljena građa

⁸⁵ Al-Maidah 14-15.

⁸⁶ At-Tavbah 30.

⁸⁷ Al-Ihlas 1-4.

⁸⁸ „Islam i kršćanstvo“ – Azizus-Samed.

(materijal) kao istina bez oklijevanja, kada se radi o promjeni i iskrivljavanju onoga što je u vezi sa tom istinom, ili kada se radi o greškama svega onoga što ne odgovara ciljevima (interesima) autora.”

Koristi vjerovanja u božije knjige

1. Spoznaja Allahove milosti i ljubavi prema Njegovim robovima koja se ogleda u tome što im je On Uzvišeni objavio knjige, u kojima im se ukazuje na put kojim će postići Allahovo zadovoljstvo, a nikako ih nije prepustio šejtanima i strastima da ih zgrabe.
2. Znanje o Allahovoj mudrosti kada je svakom narodu propisao ono što je odgovarajuće shodno njegovom stanju i prilikama.
3. Iskušavanje i izdvajanje iskrenih vjernika od ostalih ljudi, jer onaj ko vjeruje u Allahovu knjigu obavezan je vjerovati i u druge objave koje su spomenute kao i u njihove poslanike.
4. Umnogostručavanje dobrih djela kod Allaha Uzvišenog, jer onaj ko je vjerovao u Objavu koja mu je objavljena i u ono što je došlo nakon njega od objave imaće dvostruku nagradu.

4. VJEROVANJE U BOŽIJE POSLANIKE

Ovaj aspekt vjerovanja podrazumijeva vjerovanje da je Allah Uzvišeni odabrao od ljudi one koji će biti poslanici i vjerovjesnici, poslao ih čovječanstvu sa vjerozakonom i propisima kako bi obožavali Allaha, uspostavili i živjeli u skladu sa Njegovom vjerom i kako bi postigli jednoću (ar. tevhid) Allaha u svim aspektima tevhida (tevhidur-rububijeh, tevhidul-uluhijeh i tevhidul-esmai ves-sifat). Rekao je Allah Uzvišeni:

Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: "Nema boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!"⁸⁹

Allah Uzvišeni je naredio Svojim poslanicima i vjerovjesnicima da ljudima dostave Njegov vjerovjesnik (ar. šeriat) kako ljudi ne bi imali izgovor kod Allaha nakon poslanika koji su ih obradovali Allahovim zadovoljstvom i džennetom za onoga ko bude vjerovao u njih i u ono sa čime su došli (u šta pozivaju), i koji su upozoravali na Allahovu srdžbu i kaznu za svakog onog ko ne vjeruje u njih i u ono u šta pozivaju. Rekao je Allah Uzvišeni:

Mi šaljem poslanike samo zato da donose radosne vijesti i da opominju; neka se zato oni koji vjeruju i dobra djela čine ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju.

A one koji u dokaze Naše ne vjeruju stići će kazna zato što grješno postupaju.⁹⁰

Allahovih poslanika i vjerovjesnika je bilo mnogo. Njihov broj ne zna niko osim Allaha Uzvišenog, koji kaže:

I prije tebe smo poslanike slali, o nekima od njih smo ti kazivali, a o nekima ti nismo kazivali.⁹¹

Obaveza je vjerovati u sve njih kao i u to da su oni ljudi i da nisu bili odabirani osim po ljudskim osobinama i prirodi. Rekao je Uzvišeni:

I prije tebe smo samo ljude slali kojima smo objavljivali, zato pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate vi!

Mi ih nismo stvarali kao bića koja žive bez hrane, ni oni nisu besmrtni bili.⁹²

⁸⁹ Al-Anbija' 25.

⁹⁰ Al-An'am 48-49.

⁹¹ Gafir 78.

⁹² Al-Anbija' 7-8.

Rekao je Allah Uzvišeni o Muhammedu a.s.:

Reci: "Ja sam čovjek kao i vi, meni se objavljuje da je vaš Bog – jedan Bog. Ko žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen, neka čini dobra djela i neka, klanjajući se Gospodaru svome, Njemu nikoga ne pridružuje!"⁹³

Rekao je Allah Uzvišeni o Isau a.s.:

Mesih, sin Merjemin, samo je poslanik – i prije njega su dolazili i odlazili poslanici – a majka njegova je uvijek istinu govorila; i oboje su hranu jeli. Pogledaj kako Mi iznosimo jasne dokaze, i pogledaj, zatim, njih kako se odmeću.⁹⁴

Obaveza je vjerovati da božiji poslanici ne posjeduju nikakve božanske osobine, ne mogu pribaviti neku korist, niti otkloniti štetu, niti imaju vlasti u svemiru i sl. Rekao je Allah Uzvišeni:

Reci: "Ja ne mogu ni samome sebi neku korist pribaviti, ni od sebe kakvu štetu otkloniti; biva onako kako Allah hoće. A da znam pronicati u tajne, stekao bih mnoga dobra, a zlo bi bilo daleko od mene; ja samo donosim opomene i radosne vijesti ljudima koji vjeruju."⁹⁵

Također je obaveza vjerovati da su poslanici i vjerovjesnici ispunili svoj emanet i dostavili svoju poslanicu, da su oni najljepšeg i najpotpunijeg morala, teorijski i praktično, i da ih je Allah zaštitio od laži, izdaje (pronevjere) i nedostataka u dostavljanju svoje zadaće (poslanice). Kaže Uzvišeni Allah:

I nijedan poslanik nije donio nijedno čudo sobom, već Allahovom voljom.⁹⁶

⁹³ Al-Kahf 110.

⁹⁴ Al-Maidah 75.

⁹⁵ Al-A'raf 188.

⁹⁶ Ar-Ra'd 38.

Moramo vjerovati u sve njih, a onaj ko u neke poslanike vjeruje a druge negira izašao je iz okvira islama. Rekao je Uzvišeni:

Oni koji u Allaha i poslanike Njegove ne vjeruju i žele da između Allaha i poslanika Njegovih u vjerovanju naprave razliku, i govore: "U neke vjerujemo, a u neke ne vjerujemo", i žele da između toga nekakav stav zauzmu –

oni su zbilja pravi nevjernici; a Mi smo nevjernicima pripremili sramnu patnju.⁹⁷

Kur'an časni nam spominje imena dvadeset i pet poslanika i vjerovjesnika pa kaže Uzvišeni:

To su dokazi Naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo. Gospodar tvoj je, uistinu, Mudri i Sveznajući.

I Mi mu poklonismo i Ishaka i Jakuba; i svakog uputismo – a Nuha smo još prije uputili – i od potomaka njegovih Davuda, i Sulejmana, i Ejjuba, i Jusufa, i Musaa, i Haruna – eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine –

i Zekerijjaa, i Jahjaa, i Isaa, i Iljasa – svi su oni bili dobri –

i Ismaila i Eljese‘a i Junusa i Luta – i svima smo prednost nad svijetom ostalim dali.⁹⁸

Rekao je Uzvišeni o Ademu a.s.:

Allah je odabrao Adema, i Nuha, i Ibrahimovu porodicu, i Imranovu porodicu nad ostalim svijetom.⁹⁹

Rekao je Uzvišeni o Hudu a.s.:

⁹⁷ An-Nisa' 150-151.

⁹⁸ Al-An'am 83-86.

⁹⁹ Alu Imran 33.

"I Adu – brata njihova Huda. "O narode moj" – govorio je on – "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, vi samo neistine iznosite."¹⁰⁰

O Salihu a.s. rekao je Uzvišeni:

I Semudu – brata njihova Saliha. "O narode moj" – govorio je on – "klanjate se samo Allahu, vi drugog boga osim Njega nemate!"¹⁰¹

O Šuajbu a.s. rekao je Uzvišeni:

I Medjenu – brata njihova Šuajba. "O narode moj" – govorio je on – "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate..."¹⁰²

O Idrisu a.s. Uzvišeni je rekao:

I Ismailu, i Idrisu, i Zulkiflu, a svi su oni bili strpljivi.¹⁰³

Rekao je Allah Uzvišeni o Muhammedu a.s., obavještavajući da je on posljednji i pečat svih poslanika i vjerovjesnika i da nakon njega neće biti više ni poslanika ni vjerovjesnika do Sudnjeg dana:

Muhammed nije roditelj nijednom od vaših ljudi, nego je Allahov poslanik i posljednji vjerovjesnik – a Allah sve dobro zna.¹⁰⁴

Vjera i vjerozakon Muhammeda a.s. je upotpuno sve prethodne i njihov je pečat, pa je samim tim savršena vjera istine koju treba slijediti i koja će opstati sve do Sudnjeg dana.

¹⁰⁰ Hud 50.

¹⁰¹ Hud 61.

¹⁰² Hud 84.

¹⁰³ Al-Anbija' 85.

¹⁰⁴ Al-Ahzab 40.

Među poslanicima postoje oni koji spadaju u grupu “ulul-azm” i oni su najznačajniji poslanici u smislu dostavljanja misije islama ljudima i strpljivosti na toj zadaći. Ti poslanici su Nuh a.s., Ibrahim a.s., Musa a.s., Isa a.s. i Muhammed, neka su na njega i na sve ostale poslanike najljepši salavati i selami. Rekao je Allah Uzvišeni:

Mi smo od vjerovjesnikâ zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od Isaa, sina Merjemina smo čvrst zavjet uzeli.¹⁰⁵

Koristi vjerovanja u božije poslanike

1 – Spoznaja Allahove milosti i ljubavi prema Svojim robovima kada im je poslao poslanike da im dostave vjerezakon i da ih slijede.

2 – Iskušavanje i izdvajanje iskrenih vjernika od ostalih ljudi, jer onaj ko vjeruje u Allahova poslanika obavezan je vjerovati i u ostale koji se spominju kao radosna vijest u svojim knjigama.

3 – Umnogostručavanje dobrih djela kod Allaha Uzvišenog, jer onaj ko je vjerovao u svoga poslanika i u one poslanike koji su došli nakon njega imaće dvostruku nagradu.

5. VJEROVANJE U SUDNJI DAN

Vjerovanje u Sudnji dan podrazumijeva da će dunjaluk (ovaj svijet) i život na njemu prestati i nestati. Rekao je Allah Uzvišeni:

Sve što je na Zemlji prolazno je,
ostaje samo Gospodar tvoj, Veličanstveni i Plemeniti.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Al-Ahzab 7.

Kada Allah bude želio da dunjaluk nestane narediće meleku Israfilu a.s. da puhne u rog pa će pomrijeti sva stvorenja, a zatim će mu narediti da puhne u rog po drugi put pa će svi ljudi oživjeti, ustati iz svojih kaburova i sakupiti se njihova tijela sa čitave Zemlje počev od Adema a.s. Rekao je Allah Uzvišeni:

I u Rog će se puhnuti, i umrijeće oni na nebesima i oni na Zemlji, ostaće samo oni koje bude Allah odabrao; poslije će se u Rog po drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati.¹⁰⁷

Vjerovanje u Sudnji dan podrazumijeva vjerovanje u sve ono o čemu nas je obavijestio naš Gospodar Uzvišeni u Svojoj knjizi (Kur'anu) i Njegov poslanik a.s. da će se dogoditi nakon smrti.

1. Vjerovanje u zagrobni život (ar. berzah) koji počinje smrću čovjeka i traje do dana proživljenja. U berzahu će vjernici uživati u blagodatima, dok će nevjernici i oni koji su sve to poricali biti kažnjavani, pa kaže Uzvišeni:

I Allah ga je sačuvao nevolje koju su mu oni snovali, a faraonove ljude zla kob zadesi.

Oni će se ujutro i navečer u vatri pržiti, a kada nastupi Čas: "Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!"¹⁰⁸

2. Vjerovanje u proživljenje. Naime, to je dan u kojem će Allah ponovo oživjeti sva stvorenja, a ljudi će tada biti goli, bos i neobrezani. Rekao je Allah Uzvišeni:

Nevjernici tvrde da neće biti oživljeni. Reci: "Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa o onome što ste radili, doista, biti obaviješteni!" – a to je Allahu lahko.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Ar-Rahman 26-27.

¹⁰⁷ Az-Zumar 68.

¹⁰⁸ Gafir 45-46.

¹⁰⁹ At-Tagabun 7.

Uprkos tome što većina ljudi poriče i negira proživljenje Allah Uzvišeni u Kur'anu pojašnjava kroz nekoliko primjera mogućnost proživljenja i odgovara na šubhe (nejasnoće i sumnje) poricatelja pobijajući ih, a neki od tih primjera su:

a) Razmišljanje o oživljavanju zemlje nakon njenog mrtvila kada Allah daje da iz nje niknu razni plodovi, pa kaže Uzvišeni Allah:

I ti vidiš zemlju kako je zamrla, ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno,

zato što Allah postoji, i što je On kadar mrtve oživiti, i što On sve može,

i što će Čas oživljenja, u to nema sumnje, doći i što će Allah one u grobovima oživiti.¹¹⁰

b) Razmišljanje o stvaranju nebesa i Zemlje što je veće i teže djelo nego stvaranje čovjeka, pa kaže Uzvišeni Allah:

Zar ne znaju da je Allah – koji je nebesa i Zemlju stvorio i koji nije, stvarajući ih, iznemogao – kadar da oživi mrtve? Jeste, On sve može.¹¹¹

c) Razmišljanje o čovjekovom snu i buđenju iz njega, jer je to poput života poslije smrti i može se nazvati kao mala smrt. Rekao je Uzvišeni:

Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog. To su, zaista, dokazi za one koji razmišljaju.¹¹²

¹¹⁰ Al-Hadždž 5-7.

¹¹¹ Al-Ahkaf 44.

¹¹² Az-Zumar 42.

d) Razmišljanje o prvom stvaranju čovjeka. Rekao je Uzvišeni Allah:

Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet je otvoreni protivnik,

i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: "Ko će oživiti kosti kad budu truhle?"

Reci: "Oživiće ih Onaj koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio."¹¹³

3. Vjerovanje u sakupljanje kada će Allah sva stvorenja sakupiti radi polaganja računa i prikazivanja njihovih djela. Rekao je Allah Uzvišeni:

A na Dan kada planine uklonimo, i kad vidiš Zemlju ogoljenu – a njih smo već sakupili, nijednog nismo izostavili –

pred Gospodarom tvojim biće oni u redove poredani: "Došli ste Nam onako kako smo vas prvi put stvorili, a tvrdili ste da vam nećemo vrijeme za oživljenje odrediti."¹¹⁴

4. Vjerovanje u to da će protiv čovjeka svjedočiti njegovi udovi (dijelovi tijela). Rekao je Uzvišeni Allah:

"Zašto svjedočite protiv nas?" – upitaće oni kože svoje. – "Allah, koji je dao sposobnost govora svakome biću, obdario je darom govora i nas" – odgovoriće. – "On vas je prvi put stvorio i Njemu ste se, evo, vratili.

Vi se niste krili zato da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile, već zato što ste vjerovali da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili."¹¹⁵

¹¹³ Ja-sin 77-79.

¹¹⁴ Al-Kahf 47-48.

¹¹⁵ Fussilat 21-22.

5. Vjerovanje u polaganje ispita na Sudnjem danu. Kaže Uzvišeni:

i zaustavite ih, oni će biti pitani:

"Šta vam je, zašto jedni drugima ne pomognete?"

Ali, toga Dana oni će se sasvim prepustiti.¹¹⁶

6. Vjerovanje u Sirat ćupriju i prelazak preko nje. Rekao je Allah Uzvišeni:

I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se, sigurno, tako obavezao!

Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti.¹¹⁷

7. Vjerovanje u vaganje djela, pa će dobročinitelji biti nagrađeni jer su zaslužili nagradu svojim dobročinstvom, vjerovanjem i slijedenjem svojih poslanika, a nevjernici će biti kažnjeni po zasluži jer su činili grijeha i poricali svoje poslanike i nisu im bili pokorni. Rekao je Allah Uzvišeni:

Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terazije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti; ako nešto bude teško koliko zrna gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je to što ćemo Mi račune ispitivati.¹¹⁸

8. Vjerovanje u to da će se svakom čovjeku dati knjiga (listovi) u kojoj su ispisana njegova djela. Rekao je Allah Uzvišeni:

Onaj kome bude knjiga njegova u desnu ruku njegovu data

lahko će račun položiti

i svojim će se radostan vratiti;

¹¹⁶ As-Saffat 24-26.

¹¹⁷ Marjam 71-72.

¹¹⁸ Al-Anbija' 47.

a onaj kome bude knjiga njegova iza leđa njegovih data
propast će prizivati
i u ognju će gorjeti.¹¹⁹

9. Vjerovanje u džennetsku ili džehennemsku nagradu u vječnom životu koji nikada neće prestati. Kaže Uzvišeni:

Oni koji ne vjeruju između sljedbenika Knjige i mnogobošci biće, sigurno, u vatri džehennemskoj, u njoj će vječno ostati; oni su najgora stvorenja.

A oni koji vjeruju i čine dobra djela – oni su, zbilja, najbolja stvorenja,

njih nagrada u Gospodara njihova čeka; edenski vrtovi kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno i zauvijek boraviti; Allah će biti njima zadovoljan, a i oni će biti Njime zadovoljni. To će biti za onoga koji se bude bojava Gospodara svoga.¹²⁰

10. Vjerovanje u havd (poslanikovo vrelo) i njegov šefa'at (zauzimanje, zagovorništvo) i sve ostalo o čemu nas je obavijestio Allahov Poslanik a.s.

Koristi vjerovanja u Sudnji dan

1. Pripremanje za taj dan, čineći dobra djela i natjecanjem u tome, nadajući se nagradi i ostavljajući grijehenje iz straha od Allahove kazne toga dana.

2. Odvratanje vjernika od dunjalučkih lažnih uživanja, a sve to nadajući se onosvjetskim nagradama i blagodatima od Allaha.

3. Iskušavanje i odvajanje iskrenih vjernika od ostalih ljudi.

¹¹⁹ Al-Inšikak 7-12.

¹²⁰ Al-Bajjinah 6-8.

6. VJEROVANJE U KADA' I KADER (BOŽIJE ODREĐENJE)

Ovaj aspekt vjerovanja podrazumijeva vjerovanje da je Allah Uzvišeni još u praiskonu (ar. ezel) znao apsolutno sve stvari i događaje prije nego što se sve to dogodilo, a zatim je sve stvorio u skladu sa Svojim znanjem i određenjem. Rekao je Uzvišeni Allah:

Mi sve s mjerom stvaramo.¹²¹

Sve što se dogodilo, što se događa i što će se dogoditi u ovom kosmosu, sve je to Allahu poznato još prije samog dešavanja, a zatim je Allah dao da se to dogodi onako kako On Uzvišeni to hoće i želi, u skladu sa Njegovim određenjem. Rekao je Allahov Poslanik a.s.: “Čovjek neće vjerovati sve dok ne bude vjerovao u sudbinu (božije određenje) dobra i zla, tj. da zna da ono što ga je snašlo od iskušenja nije ga moglo mimoići, a ono što ga je mimoišlo nije ga moglo snaći.”¹²²

Ovo svakako ne znači negiranje uzroka i rada u skladu sa njima. Na primjer onaj ko želi da ima potomstvo mora preduzeti uzroke i korake koji su nužni kako bi ostvario ono što želi, a to je u ovom slučaju ženidba. Međutim, ovaj uzrok nekada daje očekivane rezultate a to je potomstvo, a nekada rezultati izostanu u skladu sa voljom Allaha Uzvišenog, jer uzroci nisu ti koji su presudni i koji su djelotvorni već Allahova volja, neka je On Uzvišen i Slavljjen. Uzroci koje smo preduzeli i radimo u skladu sa njima su ustvari određenje Allaha Uzvišenog, pa zato kaže Allahov Poslanik a.s. objašnjavajući svojim drugovima (ar. ashabima) kada su ga upitali: “O Allahov Poslaniče, da li rukje i lijekovi kojima se liječimo i štitovi kojima se štitimo mijenjaju nešto od Allahovog

¹²¹ Al-Kamar 49.

¹²² Sunenu Tirmizi, 4. dio, str. 451, br. hadisa 2144. Šejh Albani, Allah mu se smilovao, ga je ocijenio vjerodostojnim.

određenja?” Poslanik a.s. reče: “Oni su (lijekovi, rukje, štitovi) Allahovo određenje.”¹²³

Glad, žeđ i hladnoća su Allahovo određenje, a ljudi nastoje da otklone glad i žeđ konzumiranjem jela i pića, nastoje da otklone hladnoću tako što traže način da se utople i tako otklanjaju ono što im je propisano (predodređeno) od gladi, žeđi i hladnoće onim što im je propisano (predodređeno) od jela, pića i utopljavanja, što znači da otklanjaju odredbu odredbom.

Koristi vjerovanja u kada' i kader

1. Vjеровanjem u sudbinu čovjek postiže zadovoljstvo sa onim što mu je predodređeno, što daje spokoj razumu i smirenost duši, i ne ostavlja prostora za brigu i tugu zbog onoga što se dogodilo ili ga je mimoišlo. Nikom nije skriveno to da mentalna i duševna uznemirenost izazivaju mnoge psihičke bolesti poput depresije, što se može odraziti i na tijelo. Vjеровanje u kada' i kader, kao što nas je Allah Uzvišeni obavijestio, sve otklanja pa kaže Uzvišeni Allah:

Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije, prije nego što je damo, zapisana u Knjizi – to je Allahu, uistinu, lahko –

da ne biste tugovali za onim što vam je promaklo, a i da se ne biste previše radovali onome što vam On daje. Allah ne voli nikakve razmetljivce, hvalisavce.¹²⁴

2. Pozivanje ka znanju (nauci) i otkrivanju onoga što je Allah stvorio u ovom kosmosu, a to je ono što je Allah predodredio čovjeku u smislu njegovih potreba kao što je, na primjer u slučaju bolesti, čovjeku predodređeno da traži lijek kako bi

¹²³ Ahmed, Tirmizi, Ibn Madže, Hakim u svom „Mustedraku“, a šejh Albani, Allah mu se smilovao, ga je ocijenio kao hasen u „Tahridžu muškiletul-fakr“.

¹²⁴ Al-Hadid 22-23.

otklonio tu bolest i na taj način ono što mu je prvobitno predodređeno promijeni istraživanjem i pronalaženjem izvora lijekova u onome što je Allah stvorio u kosmosu.

3. Lakše podnošenje nevolja i iskušenja koja zadese čovjeka. Iskušenje je kada nekom čovjeku propadne trgovina, a kada uz to čovjek očajava i zapadne u brigu i tugu onda je pogođen sa dva iskušenja: propala mu je trgovina i zapao je u brigu i tugu. Onaj ko vjeruje u kada' i kader lakše će podnijeti to što mu je propala trgovina jer zna da je to nesreća i događaj koji je bio neizbježan. Kaže Allahov Poslanik a.s.: “Jaki vjernik je bolji i Uzvišenom Allahu draži od nejakog vjernika, a dobro je i u jednom i u drugom. Žudi za onim što će ti koristiti, traži pomoć od Allaha i nemoj klonuti. Ako ti se šta dogodi, ne govori: da sam uradio tako i tako bilo bi tako i tako – već reci: – Allah je dosudio i učinio što je htio – jer ono ‘da sam’ šejtanu otvara mogućnost djelovanja.”¹²⁵

Vjerovanje u kader nije kao što neki smatraju da se treba prepustiti, ništa ne raditi i ne poduzimati uzroke (ar.sebebe). U tom smislu Allahov Poslanik a.s. je odgovorio čovjeku koji ga je upitao: “O Poslaniče, hoću li svezati devu i osloniti se na Allaha, ili ću je pustiti i osloniti se na Allaha. Poslanik a.s. reče: “Sveži je pa se osloni na Allaha.”¹²⁶

¹²⁵ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 2052, br. hadisa 2664.

¹²⁶ Sahihu Ibn Madže, 2. dio, str. 510, br. hadisa 731, šejh Albani ga je ocijenio kao dobar (hasen) u „Tahridžu muškiletil-fakr“.

IBADETI RIJEČIMA I DJELIMA SU TAKOZVANI RUKNOVI (STUBOVI) ISLAMA

To je osnova po kojoj se sudi o čovjeku kakav je njegov odnos prema islamu. Od tih stubova islama koji spadaju u ibadet riječima je izgovaranje šehadeta (svjedočenja da nema drugog Boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i poslanik), u ibadet djelima spadaju namaz i post, dok u ibadet imetkom spada zekat, a hadždž spada u ibadet djelima i imetkom. Naravno, izvršavanjem ovih stubova od strane muslimana islam ne cilja samo njihovu spoljašnju formu već je cilj i čišćenje njihovih duša, ustrajnost na prakticiranju ovih ibadeta kao i odgoj i vaspitanje kroz njihovo obavljanje. Islam hoće i želi da primjena ovih ruknova (stubova) islama bude sredstvo popravljanja pojedinca i njegovog razvoja. Rekao je Allah Uzvišeni o namazu:

Molitva (namaz), zaista, odvraća od razvrata i od svega što je ružno.¹²⁷

Rekao je Uzvišeni o zekatu:

Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš.¹²⁸

Rekao je Uzvišeni o postu:

O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili.¹²⁹

Post je odgoj i svojevrsan vid treninga u cilju suzdržavanja od prohtjeva i strasti duše. Ovo je ono što Poslanik a.s. spominje u

¹²⁷ Al-Ankabut 45.

¹²⁸ At-Tavbah 103.

¹²⁹ Al-Bakarah 183.

tumačenju posta: “Ko ne ostavi lažan govor i postupanje po tome, Allahu nije potrebno da ostavi jelo i piće.”¹³⁰

Rekao je Allah Uzvišeni o hadždžu:

Hadž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima hadž obavljati nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadža.¹³¹

Ibadeti (obredi) u islamu imaju veliku ulogu u izgradnji lijepog ahlaka (morala) i njegovom daljem razvoju. Ruknovi (stubovi) islama su:

1- Prvi stub islama – ŠEHADET

Svjedočenje da “nema drugog Boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov rob i poslanik”. Ovo je rukn koji spada u ibadete riječima i predstavlja ključ ulaska u islam na kojem počivaju ostali stubovi islama.

Značenje riječi la ilahe illa Allah (nema drugog Boga osim Allaha)

Ovo su riječi tevhida (kojima se iskazuje jednoća Allaha Uzvišenog) zbog kojih je Allah stvorio sva stvorenja, zbog kojih je stvoren džennet i džehennem. Rekao je Allah Uzvišeni:

Džine i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju.¹³²

Riječi šehadeta su bile poziv i misija svih poslanika i vjerovjesnika a.s. počev od Nuha a.s. pa sve do posljednjeg poslanika Muhammeda a.s. Rekao je Allah Uzvišeni:

¹³⁰ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2251, br. hadisa 5710.

¹³¹ Al-Bakarah 197.

¹³² Az-Zarijat 56.

Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: "Nema boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!"¹³³

Značenje ovih riječi je **da ne postoji božanstvo koje istinski zaslužuje da bude obožavano (da mu se ibadet čini) osim Allaha Uzvišenog.**

Svjedočenje "la ilahe illa Allah" podrazumijeva sljedeće:

1. Znanje o tome da su sva druga božanstva osim Allaha Uzvišenog lažna i da niko ne zaslužuje da bude istinski obožavan osim Allah, jer je On Jedini koji zaslužuje da Mu se upućuju sve vrste ibadeta kao što su namaz, dova, nada, prinošenje žrtve, zavjetovanje itd. Onaj ko bilo koju vrstu ibadeta posveti nekom drugom mimo Allaha u smislu obožavanja i veličanja postao je nevjernik pa makar i izgovarao riječi šehadeta (la ilahe illa Allah Muhammedun resulu Allah).

2. Čvrsto ubjeđenje, bez imalo sumnje i kolebanja u riječi šehadeta. Rekao je Uzvišeni Allah:

Pravi vjernici su samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju, i poslije više ne sumnjaju, i bore se na Allahovom putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni!¹³⁴

3. Prihvatanje i priznavanje šehadeta. Rekao je Uzvišeni:

Kad im se govorilo: "Samo je Allah Bog!" – oni su se oholili.¹³⁵

4. Postupanje shodno značenju riječi šehadeta, upravljanje i rukovođenje po njima, rad po onome što je Allah naredio i ostavljanje onoga što je Allah zabranio. Rekao je Uzvišeni Allah:

¹³³ Al-Anbija' 25

¹³⁴ Al-Hudžurat 15.

¹³⁵ As-Saffat 35.

Onaj ko se sasvim preda Allahu, a uz to čini dobra djela, uhvatio se za najčvršću vezu. Allahu se na koncu sve vraća.¹³⁶

5. Da se bude iskren u tome, jer je rekao Allah Uzvišeni: “Govore svojim jezicima ono što nije u njihovim srcima.”

6. Iskrenost u obožavanju Allaha Jedinog, rekao je Uzvišeni Allah: “A naređeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju.”

7. Ljubav prema Allahu, ljubav prema Njegovom Poslaniku, Njegovim štićenicima (evlijama) i dobrim robovima, kao i mržnja i neprijateljstvo prema onome ko je neprijatelj Allahu i Njegovom Poslaniku, davanje prednosti onima koji vole Allaha i Njegova poslanika pa čak i kada se to ne podudara sa prohtjevima duše. Rekao je Uzvišeni Allah:

Reci: "Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da prođe neće imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate – miliji od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovu putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na Pravi put."¹³⁷

8. Riječi šhadeta podrazumijevaju da pravo zakonodavstva u ibadetima i organiziranju međuljudskih odnosa na nivou pojedinca i društva, pravo halala (propisati i reći da je nešto dozvoljeno) i harama (propisati i reći da je nešto zabranjeno) pripada jedino Allahu onako kako je pojasnio preko Svoga Poslanika a.s. pa kaže Uzvišeni:

¹³⁶ Lukman 22.

¹³⁷ At-Tavbah 24.

Ono što vam Poslanik kao nagradu dā – to uzmite, a ono što vam zabrani – ostavite.¹³⁸

Značenje riječi “Muhammedun resulu Allah (Muhammed je Allahov poslanik)”

Ovaj dio šehadeta podrazumijeva pokornost Poslaniku a.s. u onome što je naredio, vjerovanje u ono o čemu nas je obavijestio i ostavljanje onoga što nam je zabranio. Kaže Uzvišeni:

Ono što vam Poslanik kao nagradu dā – to uzmite, a ono što vam zabrani – ostavite.¹³⁹

Ovo podrazumijeva sljedeće:

1. Čvrsto ubjeđenje i vjerovanje u njegovu a.s. poslanicu kao i u to da je on posljednji i pečat svih poslanika, najbolji i najvredniji od njih, nakon koga više neće biti ni poslanika ni vjerovjesnika, jer Uzvišeni Allah kaže:

Muhammed nije roditelj nijednom od vaših ljudi, nego je Allahov poslanik i posljednji vjerovjesnik – a Allah sve dobro zna.

2. Vjerovanje u njegovu bezgrješnost po pitanju dostavljanja objave od Uzvišenog Allaha jer kaže Allah:

On ne govori po hiru svome. To je samo Objava koja mu se obznanjuje.¹⁴⁰

Kada je riječ o dunjalučkim stvarima on je samo čovjek i njegovi stavovi su podložni razmatranju. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Ja sam samo čovjek. Dođe mi stranka u sporu, pa

¹³⁸ Al-Hašr 7.

¹³⁹ Al-Hašr 7.

¹⁴⁰ An-Nadžm 3.

možda neko od vas bude rječitiji od drugoga pa ja mislim da je on istinu kazao i presudim u njegovu korist. Zato, onaj u čiju korist presudim zakinuvši pravo drugog muslimana, dobija time samo dio džehennemske vatre pa neka ga uzme ili ostavi!”¹⁴¹

3. Čvrsto vjerovanje u to da je poslanica Muhammeda a.s. upućena dvijema skupinama, ljudima i džinnima općenito, sve do Sudnjega dana jer je Allah Uzvišeni rekao:

“Mi smo te poslali svima ljudima da radosne vijesti donosiš i da opominješ...” (As-Saba’ 28)

4. Slijedenje i čvrsto pridržavanje za njegov a.s. sunnet bez bilo kakvog dodavanja, jer je Allah Uzvišeni rekao:

Reci: "Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehе vam oprostiti!" – A Allah prašta i samilostan je.¹⁴²

2. Drugi stub islama – NAMAZ

Namaz je stub vjere bez koje vjera ne može opstati. Onaj ko ostavi namaz ostavio je vjeru. Rekao je Allahov Poslanik a.s.: “Namaz je glavna stvar i stub islama.”¹⁴³ (glavna stvar kojom se potvrđuju riječi šehadeta).

Namaz se sastoji od riječi i pokreta (djela) čiji je početak tekbir, a kraj selam. Musliman obavlja namaz iz pokornosti prema Allahu, da bi Ga veličao i slavio i kako bi se osamio sa svojim Gospodarom i ponizno Mu se molio za spas. Namaz je veza između roba, tj. čovjeka i njegovog Gospodara, pa kad god se musliman prepusti dunjalučkim užicima i oslabi mu plamen imana (vjerovanja) u srcu, muezzin pozove na namaz

¹⁴¹ Sahihul-Buhari, 6. dio, str. 2555, br. hadisa 6566.

¹⁴² Alu Imran 31.

¹⁴³ Sunenu Tirmizi, 5. dio, str. 11, br. hadisa 2616. Šejh Albani, Allah mu se smilovao, ga je ocijenio vjerodostojnim.

kako bi taj plamen ponovo ojačao i veza sa svojim Stvoriteljom se održavala kroz sve dnevne namaze. Postoji pet namaza u toku dana i noći koje je musliman dužan obaviti u džematu, osim ako je opravdano spriječen da ode u džamiju. Na ovaj način se ljudi međusobno upoznaju, jača njihova ljubav i jedinstvo i međusobno se raspituju za stanja drugih. Ukoliko je neko od džematlija bolestan ostali će ga posjetiti, ako je nekome potrebna pomoć – pomoći će mu, ako je neko od njih tužan i zbog toga ne dolazi u džemat ostali će ga posavjetovati. Namaz eliminira sve socijalne razlike jer u njemu muslimani stoje zajedno jedan do drugoga, stari i mladi, bogati i siromašni, ugledni i slabi, svi su ponizni pred Allahom, okrenuti prema zajedničkoj kibli, obavljaju iste pokrete, uče iste ajete u isto vrijeme.

3. Treći stub islama - ZEKAT

Zekat je određena količina koju bogati musliman izdvaja iz svog imetka dobrovoljno, pokorio se Allahovoj zapovijedi i pomogao svojoj braći po vjeri koja su u potrebi, nevoljnicima i siromasima kako bi se obezbjedile njihove potrebe i otklonilo od njih poniženje da prose od drugih. Zekat je vadžib (stroga obaveza) svakog imućnog muslimana čiji imetak dostiže granicu za davanje zekata (ar. Nisab), jer je Allah Uzvišeni rekao:

A naredeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da molitvu obavljaju, i da milostinju udjeljuju; a to je – ispravna vjera.¹⁴⁴

Onaj ko negira zekat nevjernik je i na taj način uskraćuje nevoljnicima i siromašnima njihova prava. Zekat nije kao što tvrde oni koji ne poznaju islam porez koji islamska država

¹⁴⁴ Al-Bajjinah 5.

uzima, jer bi u tom slučaju svako ko živi u okrilju islamske države (muslimani i nemuslimani) bili obavezni davati zekat, a poznato je da je uslov za zekat da čovjek bude musliman, a nemusliman nije dužan davati zekat.

Uslovi za davanje zekata koje je islam precizirao i odredio

1. Nisab – da musliman posjeduje dovoljno imetka čija količina dostiže ili prelazi granicu koja je po islamu određena za zekat, kao na primjer zekat na zlato se izdvaja kada dostiže količinu od 85 grama.

2. Potrebno je da imetak pregodini – tj. kada je riječ o novcu, stoci i trgovačkoj robi zekat na ovu vrstu imetka se daje tek kada pregodini (godinu dana bude u našem vlasništvu), a što se tiče žitarica i plodova zekat na njih se daje kada je godina rodna.

Šeriatom su određene kategorije koje imaju pravo na zekat pa kaže Allah Uzvišeni:

Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga skupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovom putu, i putniku. Allah je odredio tako! – A Allah sve zna i mudar je.¹⁴⁵

Na ime zekata se izdvaja 2,5 posto od imetka, a cilj islama propisivanjem zekata je iskorjenjivanje siromaštva u društvu, eliminiranje opasnih devijacija i pojava koje mogu biti rezultat siromaštva (kao što su krađa, ubistva, ugrožavanje časti), oživljavanje duha solidarnosti među muslimanima što se postiže ispunjavanjem potreba onih koji su u potrebi, siromašnih i nevoljnika. Razlika između zekata i poreza je ta što musliman izdvaja i daje zekat dobrovoljno, bez ikakve

¹⁴⁵ At-Tavbah 60.

prisile, vodeći računa o tome kao vjerničkoj obavezi koju treba izvršiti, kao što samo ime zekat ukazuje na bogatstvo i čišćenje duše od škrtosti i pohlepe, čišćenje srca od ljubavi prema ovome svijetu i od preokupiranosti njegovim užicima koja prouzrokuje zaborav na potrebe siromašne braće. Rekao je Allah Uzvišeni:

A oni koji budu sačuvani gramzljivosti, biće ti koji će uspjeti.¹⁴⁶

Također, važno je spomenuti rezultat zekata je i čišćenje srca siromašnih od mržnje i prezira prema bogatima kada vide kako oni iz svojih imetaka izdvajaju ono čime ih je Allah obavezao i tako izvršavaju ono što su obećali, a to je briga i dobročinstvo o siromašnima.

Mnogi šeriatski tekstovi upozoravaju onoga ko sprječava davanje zekata pa kaže Allah Uzvišeni:

Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih; ne, to je zlo za njih. Na Sudnjem danu biće im o vratu obješeno ono čime su škrtarili.¹⁴⁷

Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Svakome ko posjeduje zlato ili srebro, a ne bude ispunjavao obaveze koje iz toga proistječu, iskovat će se na Sudnjem danu vatrene ploče kojima će, nakon što se usijaju na džehennemskoj vatri, biti pržen po bokovima, čelu i leđima! I kad god se ohlade, ploče će se vraćati u vatru i usijavati. Bit će to u danu koji je dug pedeset hiljada godina i trajati sve dok se ne završi suđenje ljudima na kojem će svakome biti pokazan put - ili u Džennet ili u Džehennem.”¹⁴⁸

¹⁴⁶ At-Tagabun 16.

¹⁴⁷ Alu Imran 180.

¹⁴⁸ Sahihu Muslim, 2. dio, str. 680, br. hadisa 987.

4. Četvrti stub islama – POST MJESECA RAMAZANA

Ramazana je mjesec u godini u toku kojeg muslimani poste sustežući se od jela, pića i snošaja sa ženama iz pokornosti prema Allahu Uzvišenom. Post traje od pojave zore pa do akšama (zalaska sunca). Post nije nešto što je islam uveo, jer kaže Allah uzvišeni:

O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili.¹⁴⁹

Cilj i svrha posta nije samo u ustezanju od materijalnih stvari već je također potrebno susteći se i od stvari kao što su laž, ogovaranje (ar. gibet), prenošenje riječi (ar. nemimet), prevara, izdaja i svaki drugi ružan govor. Treba napomenuti da je muslimanu ostavljanje ovih ružnih stvari obaveza i van ramazana, a naročito u toku njega jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ko ne ostavi lažan govor i postupanje po njemu, nema potrebe da radi Allaha ostavlja svoje jelo i piće.”¹⁵⁰

Post je borba sa svojom dušom, njenim strastima i prohtjevima gdje musliman sebe uzdiže iznad ružnog govora i loših djela. Allahov Poslanik a.s. prenosi da je Allah Uzvišeni rekao: “Allah, dž.š., kaže: "Svako djelo koje čovjek učini pripada njemu izuzev posta! Post pripada meni i Ja za njega posebno nagrađujem! Post je štit, pa kada neko od vas zaposti neka se ostavi spolnog uživanja i neka ne priča mnogo, a ako ga neko bude psovao ili se bude htio sa njim tući, neka kaže: “Ja postim.” Tako mi Onoga u čijoj je ruci Muhammedova duša, zadah iz ustiju postača sigurno je kod Allaha bolji od mirisa mošusa. Postač ima dva veselja kojima se raduje: veseli se kada

¹⁴⁹ Al-Bakarah 183.

¹⁵⁰ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 673, br. hadisa 1804.

iftari i veselit će se svome postu onda kada se bude susreo sa svojim Gospodarom!”¹⁵¹

Kroz post muslimani saosjećaju sa svojom braćom koja su siromašna i ugrožena, ispunjavaju njihova prava, interesiraju se za njihovo stanje i obezbjeđuju njihove potrebe.

5. Peti stub islama – HADŽDŽ

Hadždž je hodočašće Allahove kuće (Ka’be) radi obavljanja posebnih obreda, na posebnim mjestima u posebno vrijeme. Ovaj stub islama je obaveza svakog razumnog i punoljetnog muslimana i muslimanke i svako ko je u fizičkoj i finansijskoj mogućnosti dužan je obaviti hadždž jednom u životu. Onaj ko je bolestan od neke neizlječive bolesti, pa je spriječen da obavi hadždž a imućan je, može nekog dugog ovlastiti da umjesto njega obavi hadždž. Također, onaj ko je siromašan pa nema dovoljno imetka osim za osnovne potrebe sa njega spada obaveza hadždža, jer Uzvišeni Allah kaže:

Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome.¹⁵²

Hadždž predstavlja najveći muslimanski skup gdje se muslimani iz svih krajeva sakupe na jedno mjesto u tačno određeno vrijeme, mole se i dove jednom zajedničkom Gospodaru, oblače istu odjeću, obavljaju iste obrede i ponavljaju iste riječi dozivanja – “LEBBEJKE ALLAHUME LEBBEJKE, LEBBEJKE LA ŠERIKE LEKE LEBBEJK. INNEL HAMDE VENNIAMETE LEKE VEL MULK LA ŠERIKE LEK” (ODAZIVAM TI SE, MOJ ALLAHU, ODAZIVAM! ODAZIVAM TI SE! NEMAŠ SUDRUGA,

¹⁵¹Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 673, br. hadisa 1805.

¹⁵²Alu Imran 97.

ODAZIVAM TI SE! SAMO SE TEBI ZAHVALJUJEM I SAMO TI IMAŠ BLAGODATI I IMAŠ VLAST. TI NEMAŠ SUDRUGA). Drugim riječima – O Allahu, došli smo na ovo mjesto odazivajući se Tvome pozivu, nadajući se Tvome zadovoljstvu, priznajući Tvoju jednoću i da si Ti Jedini koji istinski zaslužuje da Mu se ibadet čini (da bude obožavan). Nema razlike između uglednih i običnih, bijelca i crnca, arapa i nearapa – svi su isti pred Allahom, bez ikakve razlike, osim po bogobožnosti. Sve ovo je potvrda bratstva i jedinstva među muslimanima, njihove solidarnosti i nadanja.

SPECIFIČNOSTI I VRLINE ISLAMA

Budući da je islam posljednja monoteistička religija koja je objavljena, nužno je da posjeduje specifičnosti i vrline kojima se odlikuje u odnosu na prethodne vjere. Ove specifičnosti i vrline su pogodne za svako vrijeme i mjesto do Sudnjeg dana i obezbjeđuju sreću čovječanstvu na oba svijeta.

Specifičnosti i vrline islama se ogledaju u sljedećem:

1. Tekstovi (Kur'an i hadis) sadrže jasne dokaze da je kod Allaha priznata jedna vjera (islam) i da je Allah slao poslanike i vjerovjesnike da upotpune jedni druge počev od Nuha a.s. pa sve do posljednjeg, Muhammeda a.s. koji kaže: “**Primjer mene i poslanika prije mene je kao primjer čovjeka koji gradi kuću, ukrašava je i uljepšava, izuzev ćoška gdje nedostaje cigla. Ljudi je obilaze i diveći se govore: “Kada bi samo bila još ova cigla, bila bi potpuna?!”** Kaže: “**Ja sam ta cigla i ja sam posljednji poslanik!**”¹⁵³

S tim što će Isa a.s. biti spušten pred smak svijeta da ispuni Zemlju pravdom kao što je bila ispunjena nepravdom i nasiljem, ali ne sa novom vjerom, već će suditi među ljudima po islamu i propisima koji su objavljeni Muhammedu a.s. koji kaže: “**Neće nastupiti smak svijeta sve dok se među vas ne spusti sin Merjemin (Isa a.s.) koji će suditi pravedno, polomiti krst, ubiti svinju, ukinuti džizju (vrsta poreza), a imetka će biti u izobilju tako da ga niko neće primati.**”¹⁵⁴

Svi Allahovi poslanici su pozivali u jednoću Allaha Uzvišenog i u vjerovanje da On nema nikakvog sudruga, nikoga poput Njega Uzvišenog. Pozivali su u direktno obožavanje Allaha,

¹⁵³ Sahihul-Buhari, 3. dio, str. 1300, br. hadisa 3342.

¹⁵⁴ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 875, br. hadisa 2344.

odbacujući svaki vid posredovanja između Allaha i Njegovih robova (ljudi). Svi poslanici su pozivali u prefinjenost ljudske duše, usmjeravajući je ka onome što će joj koristiti i usrećiti na ovom i budućem svijetu. Rekao je Allah Uzvišeni:

On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: "Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!"¹⁵⁵

2. Allah je objavom islama dokinuo sve prethodne religije i islam je posljednja i pečat svih religija, pa shodno tome Allah neće prihvatiti da bude obožavan osim onako kako to islam nalaže. Rekao je Uzvišeni Allah:

A tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da potvrdi knjige prije nje objavljene i da nad njima bdi.¹⁵⁶

Zbog toga se Allah obavezao da će čuvati posljednju objavljenu religiju sve dok On Uzvišeni ne naslijedi Zemlju i sve što je na njoj, što nije bio slučaj sa prethodnim objavama i religijama za koje se Allah nije obavezao da će ih čuvati jer su bile objavljene za određeno vrijeme i određenim narodima. Rekao je Allah Uzvišeni:

Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!¹⁵⁷

Ovo svakako podrazumijeva i to da poslanik islama Muhammed a.s. bude posljednji poslanik nakon koga više neće biti poslanika, ni vjerovjesnika. Koji će biti slati poslije njega. Rekao je Allah Uzvišeni:

¹⁵⁵ Aš-Šura 13.

¹⁵⁶ Al-Maidah 48.

¹⁵⁷ Al-Hidžr 9.

Muhammed nije roditelj nijednom od vaših ljudi, nego je Allahov poslanik i posljednji vjerovjesnik - a Allah sve dobro zna.¹⁵⁸

Ovo, ni u kom slučaju, ne znači nevjerovanje u prijašnje poslanike i objavljene knjige. Isa a.s. je upotpunio vjeru Musaa a.s., a Muhammed a.s. je upotpunio vjeru Isaa a.s. i on je pečat svih vjerovjesnika i poslanika a.s. Muslimanu je naređeno da vjeruje u sve objave i poslanike prije Muhammeda a.s., a onaj ko ne vjeruje u njih ili nekoga od njih počinio je djelo nevjerstva (kufra) i izašao je iz islama. Allah Uzvišeni kaže:

Oni koji u Allaha i poslanike Njegove ne vjeruju i žele da između Allaha i poslanika Njegovih u vjerovanju naprave razliku, i govore: "U neke vjerujemo, a u neke ne vjerujemo", i žele da između toga nekakav stav zauzmu –

oni su zbilja pravi nevjernici.¹⁵⁹

3. Islam je savršen i upotpunio je vjerozakone koji su bili prije njega. Prethodni šeriati (vjerozakoni) su imali ideološke korijene u smislu obraćanja duši i njenom čišćenju, ali se nisu u dovoljnoj mjeri dotakli ovosvjetskih i životnih aspekata u smislu organiziranja i instrukcija, za razliku od islama koji je upotpunio i uredio sve aspekte života – obuhvatio je i vjerske i dunjalučke stvari. Rekao je Allah Uzvišeni:

Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera.¹⁶⁰

Zato je islam najbolja i najvrednija vjera pa kaže Uzvišeni Allah:

¹⁵⁸ Al-Ahzab, 40.

¹⁵⁹ An-Nisa' 150-151.

¹⁶⁰ Al-Maidah 3.

Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete. A kad bi sljedbenici Knjige ispravno vjerovali, bilo bi bolje za njih; ima ih i pravih vjernika, ali, većinom su nevjernici.¹⁶¹

4. Islam je univerzalna vjera koja je upućena svim ljudima bez izuzetka, u svako vrijeme i na svakom mjestu i nije objavljen samo jednom polu, staležu, naciji, ili samo za jedno vrijeme. Islam je vjera koja objedinjuje sve ljude bez obzira na boju kože, jezik, teritoriju, rasu, vrijeme i mjesto, i to na osnovu tačno određene ideološke osnove, pa ko god vjeruje u Allaha kao Gospodara, u islam kao vjeru, u Muhammeda a.s kao poslanika ušao je pod zastavu islama. Kaže Allah Uzvišeni:

Mi smo te (Muhammede) poslali svim ljudima da radosne vijesti donosiš i da opominješ.¹⁶²

Što se tiče prethodnih poslanika a.s. oni su bili poslani svojim narodima posebno, pa kaže Allah Uzvišeni o Nuhu a.s.:

Mi smo poslali Nuha narodu njegovu.¹⁶³

A Adu – njegova brata Huda. "O narode moj" – govorio je on – "Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate."¹⁶⁴

A Semudu – njegova brata Saliha. "O narode moj" – govorio je on – "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate!"¹⁶⁵

I Luta – kad reče narodu svome: "Zašto činite razvrat koji niko prije vas na svijetu nije činio?"¹⁶⁶

¹⁶¹ Alu Imran 110.

¹⁶² As-Saba' 28.

¹⁶³ Al-A'raf 59.

¹⁶⁴ Al-A'raf 65.

¹⁶⁵ Al-A'raf 73.

A Medjenu – njegova brata Šuajba.¹⁶⁷

Zatim smo, poslije njih, poslali Musaa faraonu i glavešinama njegovim sa dokazima Našim.¹⁶⁸

A kada Isa, sin Merjemin, reče: "O sinovi Israilovi, ja sam vam Allahov poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrat..."¹⁶⁹

Zbog univerzalnosti islama i njegovog poziva koji je upućen svim ljudima u svakom vremenu i mjestu muslimanima je naređeno da ovu poruku dostave i predstave ljudima. Rekao je Uzvišeni Allah:

I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da Poslanik bude protiv vas svjedok.¹⁷⁰

5. Pravila i propisi islama i njegova učenja su božanska i kao takva su stabilna i čvrsta, nisu podložna promjenama i izmjenama. Ovdje nije slučaj kao sa čovjekom koji je podložan, mahanama, greškama, raznim kulturološkim i lokalnim uticajima koji ga okružuju. Ovo se itekako da primijetiti u stvarnosti, pa vidimo nestabilnost u zakonodavstvu i ljudskim (sekularnim) sistemima, pa ono što je dobro i u interesu jednog društva nije u interesu drugog, ili ono što je dobro u jednom vremenu nije se pokazalo dobrim za neko drugo vrijeme, kao na primjer zakonodavstvo i sistemi uređenja u kapitalističkom društvu ne odgovaraju socijalističkom društvu i obratno. Svaki autor zakona mora ga uskladiti s njegovim aspiracijama i

¹⁶⁶ Al-A'raf 80.

¹⁶⁷ Al-A'raf 85.

¹⁶⁸ Al-A'raf 103.

¹⁶⁹ As-Saff 6.

¹⁷⁰ Al-Bakarah 143.

uputstvima. Pored te nestabilnosti, nekada se može desiti da onaj ko ima više znanja i bolje poznaje kulturu od onog prethodnog koji je propisivao zakone, suprostavi se, nešto oduzme ili doda na ono što je onaj prije njega propisao. Što se tiče islamskog vjerzakona on je božanski, uspostavio ga je i kreirao Stvoritelj svih stvorenja i svjetova u skladu sa onim što odgovara njihovim prilikama i stanju i shodno njihovom funkcioniranju. Niko od ljudi, ma koliko se trudio da dostigne taj stepen, pa se suprostavi, ili promijeni nešto od onoga što je Allah Uzvišeni propisao u smislu da nešto doda ili oduzme, neće uspjeti u tome zato što Allahov vjerzakon čuva i garantira prava za sve. Kaže Uzvišeni Allah:

Zar oni traže da im se kao u pagansko doba sudi? A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?¹⁷¹

6. Islam je vjera koja prati razvoj i savremene tokove i to je ono što je čini pogodnom za svako vrijeme i mjesto. Islam je došao sa principima i općim načelima, čvrstim i sveobuhvatnim pravilima i osnovama koje se ne mijenjaju u zavisnosti od vremena i mjesta. Ovo se odnosi na samu ideologiju (akidu) i obredoslovlje, kao na primjer namaz – broj rekata i vrijeme nastupanja, zekat – količina koja se izdvaja na ime zekata, post i ono što je obavezujuće u okviru njega kao i njegovo vrijeme, hadždž – način obavljanja, vrijeme i mjesto (granice) kada i gdje se obavlja itd. Svi događaji, situacije, novi zahtjevi (novonastale situacije) se posmatraju kroz prizmu Kur’ana časnog, pa ako su u skladu sa njim onda se prihvataju, a ostavljaju se ako su u suprotnosti sa njim. Ako se pak u Kur’anu ne nađe odgovor onda se traži u verodostojnom sunnetu (praksi) Allahovog Poslanika a.s., pa ako se podudara sa njim prihvaćće se, u suprotnom će se ostaviti. Ukoliko se ne

¹⁷¹ Al-Maidah 50.

nađe odgovor u Kur'anu i sunnetu onda će se ići dalje u istraživanju pa će se konsultovati pobožni učenjaci i njihov idžtihad (mišljenje) u svakom vremenu i mjestu kako bi se postigla opća korist i odgovorilo na zahtjeve njihovog vremena i prilike u kojima se nalazi društvo. Naravno, učenjaci svoje stavove temelje na Kur'anu, sunnetu i općim šeriatskim pravilima koja su uzeta iz Kur'ana i sunneta (prakse Poslanika a.s.) kao što su pravila: u osnovi su sve stvari dozvoljene, čuvanje i zaštita interesa, olakšavanja i otklanjanje poteškoća, otklanjanje štete, preventivno sprječavanje nereda, u nuždi prestaju važiti zabrane, nužnosti su same po sebi ograničene (tj. ne treba pretjerivati kako ne bi ispalo da je sve nužnost), otklanjanje štete je preče od pribavljanja koristi, izabrati manje od dva zla (u slučaju kada je čovjek prinuđen da počini neki grijeh onda će učiniti ono što je manje zlo), zlo se ne otklanja drugim zlom (šteta se ne otklanja štetom), ličnu štetu treba istrpiti radi otklanjanja općeg zla i štete itd. Ova pravila nisu utemeljena na strastima i nekakvim prohtjevima, već se do njih došlo vraćanjem na ono što je korist i dobro za čovjeka, bez suprotstavljanja šeriatskom tekstu, a sve to s ciljem da islam uvek drži korak sa vremenom i zahtjevima svakog društva.

7. Islam je vjera u kojoj nema diferencijacije i dispariteta kada je riječ o primjeni šeriatskih zakona, pravila i zakona uređenja. Prema svima se isto postupa i nema razlike između bogataša i siromaha, plemića (uglednika) i običnog građanina, nadređenog i podređenog, bijelca i crnca. Pred primjenom šeriatskih zakona svi su isti. U ovom smislu prenosi se od Aíše, r.a., supruge vjerovjesnikove, a.s., da su se Kurejšije bili zabrinuli za jednu uglednu ženu Mahzumijku*(tj. iz plemena Mahzum) koja je nešto ukrala, u vrijeme Vjerovjesnika, a.s., pri osvojenju Mekke, pa rekoše: - Ko bi se za nju zauzeo kod Božijeg Poslanika, a.s.? Zatim rekoše: - Ko bi se usudio drugi doli

miljenik Božijeg Poslanika, a.s., Usame ibn Zejd. Ona bijaše dovedena Božijem Poslaniku, a.s., pa se Usame ibn Zejd počeo za nju zauzimati, ali se Božijem Poslaniku, a.s., promijeni boja lica, pa reče: 'Zar ti posreduješ za neku od Allahovih kazni?' Usame mu reče: - Božiji Poslaniče, moli Allaha da mi oprost. Navečer je Božiji Poslanik, a.s., ustao i održao govor iskazavši prvo zahvalu Allahu Svevišnjem kako to samo Njemu i dolikuje, potom je rekao: 'A sada da pređemo na stvar. One prije vas je upropastilo to što nisu izvršavali kaznu nad nekim ko ukrade ako je plemićkog porijekla, a izvršavali su je kad ukrade neko slabijeg porijekla. Tako mi Onoga Koji raspolaže mojim životom, kada bi Fatima, kći Muhammedova, ukrala, ja bih joj zaista odsjekao ruku.'¹⁷²

8. Islamski izvori su zaštićeni i čisti od bilo kakvih nedostataka, dodavanja, iskrivljivanja i promjena. Osnovni šerijatski izvori u islamu su:

a) Kur'an časni

b) Sunnet (praksa) Allahovog poslanika Muhammeda a.s.

Što se Kur'ana časnog tiče, još od kako je objavljen Muhammedu a.s. pa sve do danas, nijedan njegov harf, ajet ili sura se nije promijenio, niti u njemu ima bilo kakvih izmjena, iskrivljivanja, dodavanja ili oduzimanja. Poslanik Muhammed a.s. je među svojim plemenitim drugovima (ashabima) angažirao one koji će zapisivati objavu (Kur'an), a od njih su Alija r.a., Muavija r.a., Ubejj bin K'ab r.a. i Zejd bin Sabit. Kada god bi se objavio neki ajet Poslanik a.s. bi im naredio da ga zapišu, ukazao im na njegovo mjesto u suri pa je taj ajet bio zabilježen i zapamćen u knjigama i u prsima ljudi. Muslimani su žarko nastojali i žurili da što prije nauče nešto od Allahove

¹⁷² Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1315, br. hadisa 1688.

knjige i druge da poduče tome, tražeći veliko dobro u tome, o čemu ih je Poslanik a.s. obavijestio u svome hadisu: “Najbolji među vama je onaj ko nauči Kur’an i druge podučava njemu.”¹⁷³ Žrtvuju svoje živote i imetke u službi, čuvanju i brizi o Kur’anu, prenose ga iz generacije u generaciju pamteći ga napamet i učeći što je od djela ibadeta. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Ko prouči harf iz Allahove Knjige, njemu pripada dobro djelo koje se vrednuje do deset puta. Ja ne kažem da je 'elif-lam-mim' jedan harf, već je elif harf, lam je harf i mim je harf.”¹⁷⁴

Što se tiče časnog sunneta poslanika Muhammeda a.s., drugog šeriatskog izvora koji pojašnjava i tumači Kur’an časni i njegove propise, on je sačuvan od iskrivljivanja, podvala i spletkarenja, tj. ubacivanja u sunnet onoga što nije od sunneta preko povjerljivih i pravednih ljudi koji su čitav svoj život posvetili proučavanju i studiranju hadisa (govora) Allahovog poslanika a.s., te proučavanju seneda (lanca prenosilaca) i metnova (tekstova), zatim rangiranju hadisa na vjerodostojne i slabe, proučavanju biografija ravija (prenosilaca hadisa) kao i njihovog stepena pravednosti i neispravnosti i na kraju su probrali i izdvojili sve hadise koji se prenose od Allahovog Poslanika a.s. Zabilježili su samo ono što je sigurno tačno, ispravno i vjerodostojno od njega, pa su do nas stigli hadisi koji su čisti od laži. Onaj ko želi detaljnije upoznati način na koji je sunnet Allahovog Poslanika a.s. sačuvan neka se vrati na knjige o hadiskoj znanosti i terminologiji, nauči koja je u službi hadisa Allahovog Poslanika a.s. kako bi mu bila jasna nemogućnost sumnje u ono što je do nas došlo od hadisa Poslanika a.s. i kako bi mu bilo jasno koliko je truda uloženo i žrtvovano u službi sunneta Muhammeda a.s.

¹⁷³ Sahihul-Buhari, 4. dio, str. 1919, br. hadisa 4739.

¹⁷⁴ Sunenu Tirmizi, 5. dio, str. 175, br. hadisa 2910, šejh Albani ga smatra vjerodostojnim.

9. Islam sve ljude smatra jednakim, budući da imaju zajednički korjen u smislu stvaranja i samog nastanka, bez obzira da li se radi o muškarcu ili ženi, bijelcu ili crncu, arapu ili nearapu. Prvi čovjek kojeg je Allah Uzvišeni stvorio je Adem a.s. i on je otac cijelog čovječanstva. Zatim je Allah od njega stvorio njegovu drugu, ženu Havu, majku čovječanstva, a od njih dvoje rasijao brojno potomstvo pa tako svi ljudi imaju isto porijeklo. Rekao je Allah Uzvišeni:

O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte – s imenom čijim jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte.¹⁷⁵

Rekao je Allahov Poslanik a.s.: “Doista je Uzvišeni Allah od vas odstranio džehilijetski običaj da se oholite na osnovu porijekla vaših očeva. Bogobojazni vjernik i nesretni grješnik, svi ljudi su od oca Adema, a Adem je stvoren od zemlje.”¹⁷⁶

Svaki čovjek na Zemlji potiče od Adema a.s. i njegovog potomstva. U početku su svi ljudi bili iste vjere i govorili su istim jezikom. Međutim, nakon što se čovječanstvo namnožilo, razjedinilo, i raspršilo na sve strane Zemlje, dogodila se prirodna nužnost ovog razjedinjavanja i rasijavanja ljudi, a to je različitost jezika, rasa i priroda. Sve ovo je neizbježan rezultat nastao usljed uticaja sredine na ljude, što opet prouzrokuje različitost u razmišljanju i načinu života kao i u vjerovanju (ideologiji). Rekao je Allah Uzvišeni:

¹⁷⁵ An-Nisa' 1.

¹⁷⁶ Musned imama Ahmeda, 2. dio, str. 361, br. hadisa 8721. Šejh Albani, Allah mu se smilovao, ga je ocijenio kao hasen (dobar) u „Sahihut-Tirmizi“.

Ljudi su jednu zajednicu sačinjavali, a onda su se jedan drugome suprotstavili. A da nije Riječi ranije izrečene od Gospodara tvoga, ovima bi već bilo presuđeno o onome oko čega se razilaze.¹⁷⁷

Prema islamskom učenju pred Allahom su svi ljudi isti bez obzira na pol, boju, jezik, naciju. Jedina razlika među njima se ogleda i zasniva na tome koliko se primjenjuje ono što je Allah propisao, pa kaže Uzvišeni Allah:

O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji.¹⁷⁸

Na osnovu ove jednakosti koju je islam ustanovio i usvojio, sva ljudska bića u islamskome pravu i zakonu podjednako uživaju disciplinovanu slobodu na prvome mjestu u ispovijedanju disciplinovane vjere koja izvodi iz životinjske slobode, a na osnovu ove slobode proističe sljedeće:

a) Sloboda misli i sloboda mišljenja – islam podstiče i poziva svoje pripadnike da govore istinu i da izraze svoja mišljenja i ideje i to ona konstruktivna mišljenja i ciljeve, kao i to da se ne boje ničijeg prijekora kada su na istini. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Najveći i najbolji džihad je reći istinu u lice nepravednome vladaru.”¹⁷⁹

Ashabi (drugovi Allahovog Poslanika a.s.), Allah bio zadovoljan sa njima, su se međusobno utrkivali u primjeni ovog principa. Prenosi se da je neki čovjek rekao Omeru bin Hattabu, vođi pravovjernih: “Boj se Allaha, o vođo pravovjernih.” Suprotstavio mu se drugi čovjek rekavši mu: “Zar ti da kažeš

¹⁷⁷ Junus 19.

¹⁷⁸ Al-Hudžurat 13.

¹⁷⁹ Sunenu Ebi Davud, 4. dio, str. 124, br. hadisa 4344, šejh Albani ga smatra vjerodostojnim.

vođi pravovjernih da se boji Allaha?” Na to mu Omer reče: “Pusti ga da kaže što hoće, jer u vama neće biti dobra sve dok nas ne budete savjetovali i kritikovali, niti će u nama biti dobra sve dok to ne prihvatimo od vas.”¹⁸⁰

Na drugom mjestu se spominje da je Omer r.a. vođa pravovjernih sreo nekog čovjeka pa ga upitao – Šta si učinio? Ovaj odgovori – Alija r.a. i Zejd r.a. su mi presudili tako i tako. Omer r.a. reče – I ja bih isto tako presudio. Reče čovjek – A šta te je onda spriječilo da to učiniš, na tebi je da odlučiš? Omer r.a. odgovori – Da sam htio učinio bih to po Allahovoj knjizi i sunnetu Njegova Poslanika a.s., ali sam htio da čujem i drugo mišljenje jer je i to relevantno. Na ovaj način Omer r.a. nije prekršio ono što su Alija i Zejd r.a. rekli.¹⁸¹

b) Svako ima slobodu da posjeduje imovinu i halal zaradu. Rekao je Allah Uzvišeni:

I ne poželite ono čime je Allah neke od vas odlikovao. Muškarcima pripada nagrada za ono što oni urade, a ženama nagrada za ono što one urade.¹⁸²

c) Svako ima priliku na sticanje znanja i obrazovanja. Šta više, islam sticanje znanja smatra obaveznim jer Poslanik a.s. kaže: “Traženje znanja je obaveza svakog muslimana.”¹⁸³

d) Svakome je dostupno da se koristi onim što je Allah dao u ovom kosmosu od prirodnih dobara i bogatstava u skladu sa zakonskim (šeriatskim) regulativama. Rekao je Allah Uzvišeni:

¹⁸⁰ „Menakibu emiril-mu'minin Omer bin Hattab” – Ibn Dževzi, str. 155.

¹⁸¹ “I'lamul-mevki'ine an Rabbil-alemine” – Ibn Kajjim El-Dževzi.

¹⁸² An-Nisa' 32.

¹⁸³ Sunen ibn Madže 1. dio, str. 81, br. hadisa 224. Šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati.¹⁸⁴

e) Svako ima priliku da bude vođa u društvu u zavisnosti od podobnosti, kapaciteta i efikasnosti. Povjerenje emaneta onima koji nisu dostojni toga islam smatra pronevjerom emaneta koja ukazuje na skorbu propast ovog svijeta i nastupanje smaka svijeta. Allahov Poslanik a.s. kaže: „Kada se zapostavi emanet očekuj Sudnji čas.“ „Kada se stvari budu povjeravale onima koji ih nisu dostojni, očekuj Sudnji čas.“¹⁸⁵

10. U islamu ne postoji apsolutna, nezavisna vlast duhovnih vođa kao što je to slučaj sa ostalim religijama u kojima je vjerskim vođama, svještenicima data sva vlast. Islam je upravo došao s ciljem da poruši svaki vid posredništva između Allaha i Njegovih robova i prigovara mnogobošcima zbog toga što su uzimali posrednike u obožavanju. Uzvišeni Allah kaže, govoreći o njima:

Iskreno ispovijedanje vjere dug je Allahu! A onima koji pored Njega uzimaju zaštitnike: "Mi im se klanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili".¹⁸⁶

Allah Uzvišeni je pojasnio suštinu ovih posrednika a to je da ona ne mogu niti koristiti niti štetiti, niti bilo šta od ljudi otkloniti. Šta više, oni koji se uzimaju za posrednike između Allaha i ljudi oni su zapravo stvorenja kao i ljudi. Rekao je Uzvišeni:

¹⁸⁴ Al-Mulk 15.

¹⁸⁵ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2382, br. hadisa 6131.

¹⁸⁶ Az-Zumar 3.

Oni kojima se vi, pored Allaha, klanjate, zaista su robovi, kao i vi. Pa, vi im se klanjajte, i neka vam se odazovu ako istinu govorite!¹⁸⁷

Islam je uspostavio i učvrstio pravila i ideju direktne veze između Allaha i Njegovih robova, a koja se zasniva i funkcioniše na slobodnom vjerovanju u Njega, obraćanju samo Njemu za ispunjenje potreba i traženju oprosta i pomoći od Njega Uzvišenog direktno bez ikakvog posredovanja. Onome ko pogriješi, zatim podigne ruke, ponizno se obrati Allahu i zatraži od Njega oprost na bilo kom mjestu i u bilo kakvom stanju, Allah Uzvišeni kaže:

Onaj ko kakvo zlo učini ili se prema sebi ogriješi pa poslije zamoli Allaha da mu oprost – naći će da Allah prašta i da je milostiv.¹⁸⁸

U islamu ne postoje ljudi – vjerski službenici koji nešto mogu proglasiti dozvoljenim (ohalaliti) ili zabranjenim (oharamiti), praštati grijeh, smatrati sebe božijim zastupnicima nad Njegovim robovima, propisivati im i usmjeravati ih ka njihovom vjerovanju (ideologijama), uvoditi u džennet koga hoće i zabranjivati džennet kome oni hoće, jer pravo propisivanja zakona ima jedino Allah Uzvišeni. Allahov Poslanik a.s. u tumačenju riječi Allaha Uzvišenog “Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje”¹⁸⁹ je rekao: “Što se tiče njih nisu svoje svećenike i monahe obožavali bukvalno, ali su ih slijedili u onome što su im ohalalili ili oharamili.”¹⁹⁰

¹⁸⁷ Al-A'raf 194

¹⁸⁸ An-Nisa' 110.

¹⁸⁹ At-Tavbah 31.

¹⁹⁰ Sunenut-Tirmizi, 5. dio, str. 278, br. hadisa 3095. Šejh Albani ga je ocijenio kao hasen (dobar).

11. Islam je vjera savjetovanja u vjerskim i ovosvjetskim, unutrašnjim i vanjskim stvarima. Rekao je Allah Uzvišeni:

Za one koji se Gospodaru svome odazivaju, i koji molitvu obavljaju, i koji se o poslovima svojim dogovaraju, a dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeljuju.¹⁹¹

Šura (savjetovanje) je osnovni zahtjev u islamskom pravu jer je poslaniku islama naređeno da ovaj princip primjenjuje u praksi. Allah Uzvišeni kaže:

Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli da im bude oprošteno i dogovaraj se s njima.¹⁹²

Putem savjetovanja se postiže ono najbolje. Onda kada su muslimani primjenjivali ovaj princip u vjerskim i dunjalučkim stvarima u početku pojave islama bili su gornji, a kada su ostavili primjenu ovog pravila doživjeli su stagniranje i dekadenciju u vjerskom i dunjalučkom smislu.

12. Islam je propisao prava na različitim nivoima među stvorenjima kako bi se postiglo jedinstvo i suživot, vjerske i dunjalučke koristi. Svoja prava imaju roditelji, djeca, rodbina, komšije, drugovi itd. Rekao je Allah Uzvišeni:

I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima, i onima koji su u vašem posjedu. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu.¹⁹³

¹⁹¹ Aš-Šura 38.

¹⁹² Alu Imran 159.

¹⁹³ An-Nisa' 36.

Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Ne zavidite jedni drugima, nemojte lažno povećavati jedni drugima cijene robe, ne mrzite se, ne okrećite jedni drugima leđa, nemojte se jedni drugima nametati u kupoprodaji i budite, Allahovi robovi, braća. Musliman je brat muslimanu: ne čini mu nasilje, ne ostavlja ga na cjedilu, ne laže ga, ne omalovažava ga. Bogobožnost je ovdje!” – pa je pokazao na svoja prsa tri puta. “Dovoljno je zla čovjeku da omalovaži svoga brata muslimana. Muslimanu su zabranjeni krv, imetak i čast drugog muslimana!”¹⁹⁴

Također je kazao: “Niko od vas neće vjerovati sve dok svome bratu ne bude želio ono što i sebi.”¹⁹⁵

Čak i neprijatelji islama imaju svoja prava. U ovom kontekstu se prenosi da je Ebu Aziz bin Umejr, brat Mus'aba bin Umejra rekao: “Bio sam zarobljenik na dan Bedra pa je Allahov Poslanik a.s. rekao – Oporučujem vam da se lijepo ophodite prema zarobljenicima. Ja sam bio u skupini ensarija pa kada su ručali i večerali jeli su hurme, a mene su hranili hljebom, postupajući po oporuci Allahovog Poslanika a.s.”¹⁹⁶

Šta više, islam je otišao još dalje pa je i životinjama dao prava, pa Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ko ubije bespotrebno jednog vrapca, on ce se na Sudnjem danu požaliti Allahu govoreći: “Bože, ovaj me je ubio bespotrebno a nije me ubio radi neke koristi.”¹⁹⁷

¹⁹⁴ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 1986, br. hadisa 2564.

¹⁹⁵ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 14, br. hadisa 13.

¹⁹⁶ „El-Mu'džemus-Sagir”, 1. dio, str. 250, br. hadisa 409, šejh Albani ga je ocijenio slabim (da'if).

¹⁹⁷ Sahih Ibn Hibban, 13. dio, str. 214, br. hadisa 5894. Ševkani kaže da se ovaj hadis prenosi raznim lancima prenosilaca, a neke od njih su imami (učenjaci) ocijenili kao vjerodostojne.

Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Jedan od najvećih grijeha kod Allaha je da čovjek oženi ženu pa kada ispuni svoju potrebu sa njom razvede je i ode sa njenim mehrom (vjenčanim darom), kao i kada čovjek iskoristi nekog čovjeka pa ode (pobjegne) sa njegovom nagradom (platom), i kada neko ubije životinju bespravno.” (Silsiletus-Sahihah).

Ibn Omer je jednom prilikom naišao pored mladića od Kurejšija koji su živu pticu postavili za metu, gađali je strijelama i davali vlasniku ptice svaku strijelu koja promaši. Kad su ugledali Ibn Omera, mladići se razbježaše, a on povika za njima: “Ko je ovo uradio? Allah prokleo onoga ko je ovo uradio, jer Allahov Poslanik, sallallahu alejhi we sellem, prokleo je onoga ko nešto živo postavi za metu.”¹⁹⁸

Allahov Poslanik a.s. je rekao kada je vidio devu čija se koža pripila uz kosti, pa je rekao njenom vlasniku: „Bojte se Allaha u pogledu životinja koje ne govore! Jašite ih i koljite tek kada ih uhranite!”¹⁹⁹

Islam priznaje prava zajednice nad pojedincem i prava pojedinca nad zajednicom, pa tako pojedinac radi u interesu zajednice i obratno (zajednica u interesu pojedinca). Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Vjernici su poput građevine, podupiru jedan drugog.”²⁰⁰ Zatim je upleo svoje prste (aludirajući tako na tu podršku)

U slučaju sukoba interesa pojedinca i interesa zajednice prednost ima interes zajednice u odnosu na interes pojedinca, kao što je na primjer rušenje oronule kuće iz straha da ne ugrozi prolaznike, ili uzimanje od pojedinca uz kompenzaciju za put i opću korist.

¹⁹⁸ Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1550, br. hadisa 1958.

¹⁹⁹ Sahihu Ibn Huzejme, 4. dio, str. 143, br. hadisa 2545, šejh Albani ga smatra vjerodostojnim.

²⁰⁰ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 182, br. hadisa 467.

13. Islam je vjera samilosti, suosjećajnosti i blagosti koja u svojim učenjima poziva na odbacivanje okrutnosti i grubosti. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Onima koji su milostivi smilovaće im se Milostivi. Budite milostivi prema onima koji su na Zemlji da bi vam se smilovao Onaj koji je na nebu.”²⁰¹

U pozivu na samilost i blagost islam se nije ograničio samo na ljude već on obuhvata i životinje. Okrutnost i grubost prema njima može biti jedan od uzroka ulaska u džehennem. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Jedna žena je ušla u džehennemsku vatru samo zbog mačke koju je svezala! Nije je hranila niti pojila kada ju je zatvorila, a nije je ni pustila pa da sama jede druge životinje po zemlji!”²⁰²

Islam je učinio da samilost prema životinjama bude uzrokom oprosta grijeha i ulaska u džennet. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Jedan čovjek je negdje išao pa ga je pritisla žeđ, te siđe do bunara i napi se vode. Kada iziđe primjeti jednog psa da od žeđi jede vlažnu zemlju, pa u tom taj čovjek reče: ‘Ovog psa je snašlo isto što i mene’. Zatim se smilova pa ga napoji. Allah mu zauzvrat oprostí grijeh.” Rekoše: „O, Božiji Poslaniče, zar i u životinjama imamo nagradu?!“ Reče: „U svakoj vlažnoj jetri postoji nagrada“.²⁰³ Odnosno, u svakom živom biću prema kome se dobro ponesete, imat ćete nagradu kod Allaha.

Kada je islam ovako milostiv prema životinjama šta je tek sa čovjekom kojeg je Allah Uzvišeni odlikovao i počastio u odnosu na sva ostala stvorenja. Rekao je Allah Uzvišeni:

²⁰¹ Tirmizi, 4. dio, str. 323, br. hadisa 3295.

²⁰² Sahihul-Buhari, 3. dio, str. 1284, br. hadisa 3295.

²⁰³ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 870, br. hadisa 2334.

Mi smo sinove Ademove, doista, odlikovali; dali smo im da kopnom i morem putuju, i opskrbili ih ukusnim jelima, i dali im velike prednosti nad mnogima koje smo stvorili.²⁰⁴

14. U islamu nema monaštva, povlačenja sa ovoga svijeta i ostavljanja ovosvjetskih dozvoljenih užitaka koje je Allah stvorio za svoje robove. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Nemojte biti strogi prema sebi pa da Allah bude strog prema vama. Oni prije vas su stradali zbog strogosti. Bili su strogi prema sebi, pa je i Allah s.v.t. bio strog prema njima. Njihovi ostaci se nalaze u staništima u kojima su boravili.”²⁰⁵ (...dok su monaštvo oni sami, kao novotariju, uveli – Mi im ga nismo propisali – Al-Hadid 27)...

Poslanik a.s. također kaže: “Čuvajte se pretjerivanja u vjeri, jer oni prije vas su propali upravo zbog pretjerivanja u vjeri.”²⁰⁶ “Allah dosita voli da vidi tragove Svoje milosti na svome robu.”²⁰⁷

Svakako, islam ne dozvoljava posvećivanje samo ovom svijetu, obuzetost strastima i njegovim užicima bez kontrole, već je islam vjera sredine i umjerenosti koja je spoj između vjere i ovoga svijeta. U islamu jedno drugo upotpunjuju (dunjaluk vjeru i obratno) i nijedno ne preovladava na račun drugog. Naređuje se uspostavljanje ravnoteže između duše i tijela pa se od muslimana traži u slučaju obuzetosti dunjalučkim stvarima da se sjeti i potreba duše tako što će obavljati ono čime ga je Allah obavezao od obreda ibadeta. Rekao je Allah Uzvišeni:

²⁰⁴ Al-Isra' 70.

²⁰⁵ Sunenu Ebi Davud, 4. dio, str. 276, br. hadisa 4904.

²⁰⁶ Hadis je sahih, a bilježe ga Ahmed i Ibn Madže.

²⁰⁷ Sahihul-džami'us-sagir, br. hadisa 1887.

O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite molitvu obaviti; to vam je bolje, neka znate!²⁰⁸

Od muslimana se također traži u slučaju obuzetosti ibadetom da se sjeti dunjalučkih potreba, privređivanja i stjecanja opskrbe, pa kaže Allah Uzvišeni:

A kad se molitva obavi, onda se po zemlji razidite i Allahovu blagodat tražite...²⁰⁹

Islam je pohvalio onoga ko spoji ove dvije stvari pa kaže Uzvišeni Allah:

Ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji molitvu obavljaju i milostinju udjeljuju, i koji strepe od Dana u kom će srca i pogledi biti uznemireni.²¹⁰

Islam je došao sa pravcem i ideologijom koja čuva dušu i tijelo. Razum i intelekt imaju svoja prava u skladu sa božanskim zakonom u kojem nema ni pretjerivanja ni nemarnosti i zapuštanja. Musliman je obavezan voditi računa o sebi, obračunavati svoja djela i sve ostalo što proizilazi iz toga postupajući u skladu sa riječima Uzvišenog Allaha:

Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjeće ga,
a onaj ko bude uradio koliko trun zla – vidjeće ga.²¹¹

Također, musliman ne smije svome tijelu uskratiti blagodati koje mu je Allah dozvolio kao što su jelo piće, odjeća i brak postupajući u skladu sa riječima Uzvišenog Allaha:

Reci: "Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela?"²¹²

²⁰⁸ Al-Džumu'ah 9.

²⁰⁹ Al-Džumu'ah 10.

²¹⁰ An-Nur 38.

²¹¹ Az-Zilzal 8-9.

²¹² Al-A'raf 32.

Islam ne zabranjuje osim ono što je ružno, što škodi čovjeku i njegovom razumu, tijelu, imetku, ili zajednici jer sa aspekta islama Allah je stvorio ljudsku dušu i postavio je za Svog zastupnika na Zemlji kako bi Mu činila ibadet (obožavala Ga) i primjenjivala Njegov zakon i niko nema pravo uništiti je. Allah je za tu dušu stvorio tijelo upotpunjujući je stvarajući jedan sklad, kako bi duša posredstvom tog tijela obavljala ono što joj je Allah Uzvišeni naredio od ibadeta, prava, obaveza i onoga što je potrebno za život na Zemlji. Rekao je Uzvišeni Allah:

Mi čovjeka stvaramo u skladu najljepšem.²¹³

Zato je Allah Uzvišeni naredio da se čuva i vodi briga o tijelu u skladu sa šeriatom i to kroz sljedeće:

a) Čistoća. Allah Uzvišeni kaže:

Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste.²¹⁴

Po islamu jedan od uslova ispravnosti namaza (molitve) pet puta u toku dana i noći je abdest (obredno pranje prije namaza), pa kaže Poslanik a.s.:” **Ne prima se namaz bez abdesta niti sadaka od haram imetka.**”²¹⁵

Takoder obavezno je kupanje poslije spolnog odnosa po riječima Uzvišenog Allaha:

A ako ste džunubi, onda se okupajte;²¹⁶

Kupanje je jedan od potvrđenih sunneta za neke od vjerskih obreda kao što su: džumanski namaz, dva bajrama, hadždž i umra.

b) Obavezna čistoća i to:

²¹³ At-Tin 4.

²¹⁴ Al-Bakarah 222.

²¹⁵ Sahihu Muslim, 1. dio, str.204, br.hadisa 224.

²¹⁶ Al-Maidah 6.

- Pranje ruku prije jela. “Prenosi se od Aise r.a. da je Poslanik a.s. kada bi bio džunub a htio bi spavati – okupao bi se. A kada bi htio jesti ili piti oprao bi ruke.”²¹⁷

- Voditi računa o čistoći zuba i usta. Podstičući na upotrebu sivaka po riječima Poslanika a.s.:

“Da se ne bojim da ću otežati svome ummetu, naredio bih im (da koriste) misvak prije svakog namaza.”²¹⁸

- Uklanjanje i čišćenje onoga, ili onih mjesta gdje se mogu sakupljati bakterije i prljavština. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Pet stvari se ubraja u prirodna obilježja čovjeka: obrezivanje (sunećenje), uklanjanje dlaka sa stidnog mjesta, skraćivanje brkova, rezanje noktiju i uklanjanje dlaka ispod pazuha.”²¹⁹

c) Konzumiranje svih jela i pića koja su lijepa i dozvoljena. Rekao je Allah Uzvišeni:

O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili i budite Allahu zahvalni, ta vi se samo Njemu klanjate!²²⁰

Konzumiranje ovih blagodati je uslovljeno time da se ne smije rasipati i da one ne škode tijelu. Rekao je Allah Uzvišeni:

I jedite i pijte, samo ne pretjerujte; On ne voli one koji pretjeruju.²²¹

Najbolji način konzumiranja jela i pića je onaj kojeg je pojasnio Allahov Poslanik a.s. u svome hadisu: “Goru posudu od svog stomaka, čovjek nije napunio. Čovjeku je dovoljno nekoliko zalogaja da svoju kičmu održi uspravnom. Ako mu to

²¹⁷ Sahihu Nesai

²¹⁸ Sahihu Muslim 1.dio, str.220, br.hadisa 252.

²¹⁹ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2320, br. hadisa 5939.

²²⁰ Al-Bakarah 172.

²²¹ Al-A'raf 31.

nije dovoljno, neka rasporedi jednu trećinu za hranu, jednu trećinu za piće i jednu trećinu za zrak.”²²²

d) Zabranjeno je konzumiranje svega onoga što je ružno od jela i pića kao što je strv, krv, svinjsko meso, alkohol, opojna sredstva, duhan i sl. osim u slučaju da je čovjek prinuđen na to kako bi sačuvao svoj život. Rekao je Allah Uzvišeni:

On vam jedino zabranjuje: strv i krv i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo ime, a ne u Allahovo. A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije. – Allah zaista prašta i milostiv je.²²³

O vjernici, vino i kocka i kumiri i strjelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite.

Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja molitve odvрати. Pa hoćete li se okaniti?²²⁴

e) Bavljenje korisnim sportovima poput hrvanja. Allahov Poslanik a.s. se hrvao sa čovjekom po imenu Rukkane i pobijedio ga.²²⁵

Takmičenje u trčanju – od Aiše r.a. se prenosi da je bila sa Allahovim Poslanikom a.s. na nekom putovanju. Kaže Aiša r.a. – Utrkivala sam se sa njim i pobijedila ga, a kada sam se ugojila pobijedio je on mene pa mi je rekao: “Ovo ti je za onu utrku kada si ti mene pobijedila”.²²⁶

²²² Tirmizi, 4. dio, str. 590, šejh Albani ga smatra vjerodostojnim.

²²³ Al-Bakarah 173.

²²⁴ Al-Maidah 90-91.

²²⁵ El-Mustedrak ala sahihajn, 3. dio, str. 511, br. hadisa 5903.

²²⁶ Ebu Davud, 3. dio, str. 29, šejh Albani ga smatra vjerodostojnim.

Plivanje, streljaštvo, jahanje konja – spominje se da je Omer bin Hattab r.a. rekao: “Podučavajte svoju djecu streljaštvu, plivanju i jahanju konja.”

f) Liječenje tijela kada se razboli. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Za svaku bolest postoji lijek, pa ako se upotrebi pravi lijek bolest nestaje.”²²⁷

g) Muslimanu je naređeno da izvršava ibadete kojima ga je Allah zadužio jer su oni duševna hrana i kako bi se duša smirila, oslobodila uznemirenosti koja negativno utiče na zdravlje tijela. Rekao je Allah Uzvišeni:

One koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah spomene, smiruju – a srca se doista, kad se Allah spomene, smiruju!”²²⁸

Islam smatra zabranjenim zapostavljanje tijela i uskraćivanje njegovih prava u smislu ishrane, odmora, lišavanja upražnjavanja seksualne energije na dozvoljen, šerijatski način. Enes bin Malik pripovijeda: “Došla su trojica ashaba pred kuće žena Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako bi se raspitali o ibadetu najodabranijeg čovjeka Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Kada ih obavijestiše, osjetili su da je to malo pa rekoše: “Gdje smo mi u odnosu na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kojem su oprošteni i prijašnji i budući grijesi?” Jedan od njih reče: “Ja ću po čitavu noć klanjati.” Drugi reče: “Ja ću stalno postiti i nikada neću prekidati.” Treći reče: “Ja ću izbjegavati žene i nikada se neću oženiti.” Poslije im dođe Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i upita ih da li su rekli to i to, a onda reče: “Tako mi Allaha, ja se među vama najviše bojim i strahujem od Allaha, dž.š., ali i

²²⁷ Sahihu Muslim.

²²⁸ Ar-Ra'd 28.

pored toga postim i jedem, klanjam i spavam, i ženim se. Pa ko nije zadovoljan raditi po mome sunnetu, ne pripada meni.”²²⁹

15. Islam je vjera znanja i spoznaje koja podstiče na stjecanje znanja, pa kaže Uzvišeni Allah:

Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?²³⁰

Islam kritikuje i kori neznanje i neznalice pa kaže:

"Ne dao mi Allah da budem neznalica!" – reče on.²³¹

Po islamu postoje znanosti čije je proučavanje stroga obaveza (ar. fardu-l-ajn) za svakog muslimana, a to su one znanosti koje su neophodne muslimanu da bi naučio stvari koje se tiču njegove vjere i života. Postoje i znanosti koje su kolektivna obaveza (ar. fardu-l-kifaja), tj. ako ih proučava jedna skupina sa ostalih spada grijeh. Naš Gospodar Uzvišeni nije naredio svome poslaniku da traži uvećanje za bilo šta na dunjaluku osim za znanje. Rekao je Uzvišeni Allah:

I reci: "Gospodaru moj, Ti znanje moje proširi!"²³²

Islam cijeni i poštuje znanje i učenjake pa kaže Poslanik a.s.: "Nije od mog umeta onaj koji ne poštuje naše starije, nije milostiv prema mlađima i koji ne zna pravo (uleme) učenjaka."²³³

Učenjaci u islamu imaju veoma visok položaj i značajno mjesto. Rekao je Poslanik a.s.: "Vrijednost učenjaka nad

²²⁹ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 1949, br. hadisa 4776.

²³⁰ Az-Zumar 9.

²³¹ Al-Bakarah 67.

²³² Ta-Ha 114.

²³³ Musned imama Ahmeda, 5.dio, str. 323. br. hadisa 22807., šejh Albani ga smatra dobrim (hasen) u „Sahihut-tergibi ve terhib“.

pobožnjakom je kao vrijednost mene u odnosu na najslabijeg od vas.”²³⁴

Kako bi širio znanje i motivirao na stjecanje istog islam traženje znanja, učenje i podučavanje ubraja i smatra džihadom za koji će čovjek biti nagrađen, a put ka sticanju znanja se smatra jednim od puteva do dženneta. Rekao je Allahov Poslanik a.s.: “Ko krene putem sticanja znanja kao da je na Allahovom putu sve dok se ne vrati.”²³⁵

Allahov Poslanik a.s. također kaže: “Ko krene putem sticanja znanja, Allah će mu olakšati put ka Džennetu.”²³⁶

Islam ne podstiče samo na stjecanje i proučavanje šeriatskih znanosti već podstiče i na proučavanje ostalih znanosti, što se također ubraja u ibadet za koji će čovjek biti nagrađen. To su znanosti za koje smo već rekli da su fardu-l-kifaja, jer su one također potrebne čovječanstvu. Uzvišeni Allah je rekao:

Zar ne znaš da Allah s neba spušta vodu i da Mi pomoću nje stvaramo plodove različitih vrsta; a postoje brda bijelih i crvenih staza, različitih boja, i sasvim crnih. I ljudi i životinja i stoke ima, isto tako, različitih vrsta. A Allaha se boje od robova Njegovih – učeni. Allah je, doista, silan i On prašta.²³⁷

U ovim ajetima je sadržan poziv na razmišljanje i zdravo poimanje onoga što vodi ka spoznaji i priznanju postojanja Stvoritelja svih pobrojanih stvari u ajetima, kao i poziv da se koristi sve ono što je Allah stvorio u ovom kosmosu. Nema sumnje da se u ajetu ne spominju samo učenjaci šeriatskih, već

²³⁴ Sunenu Tirmizi, 5 dio, str. 50, br.hadisa 2685, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

²³⁵ Sunenu Tirmizi, 5.dio, str. 29, br.hadisa 2647, a šejh Albani ga smatra dobrim (hasen).

²³⁶ Sunenu Tirmizi, 5.dio, str.28 a šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

²³⁷ Fatir 27,28.

se aludira i na učenjake ostalih znanosti koji su sposobni spoznati ono što je Allah stvorio u kosmosu. Na primjer: ne može se znati način formiranja oblaka i kako pada kiša osim kroz hemiju i fiziku, ne može se znati kako raste drveće, bilje, usjevi osim kroz poljoprivredu, ne može se znati raznolikost boja u brdima i na zemlji osim kroz biologiju, ne može se znati priroda ljudi i raznolikost rasa, niti priroda životinja osim kroz nauku koja se time bavi itd.

16. Islam je vjera kontrole i to je ono zbog čega musliman nastoji da svojim riječima i djelima stekne Allahovo zadovoljstvo i zbog čega izbjegava sve ono što bi rasrdilo Njega Uzvišenog. Ona se postiže tako što musliman zna da ga Allah stalno prati i vidi pa zato čini ono što mu je Allah naredio i kloni se svega onoga što mu je On Uzvišeni zabranio. Na primjer, kada musliman ostavi krađu učinio je to iz straha od Allaha, a ne iz straha od policije i tako po pitanju ostalih grijeha. Islam svojim učenjima odgaja muslimana da bude isti u tajnosti i u javnosti pa kaže Allah Uzvišeni:

Ako se ti glasno moliš – pa, On zna i što drugom tajno rekneš i što samo pomisliš!²³⁸

Allahov Poslanik a.s. kaže o ihsanu: **“To je da obožavaš Allaha kao da Ga vidiš, jer ako ti Njega ne vidiš On tebe sigurno vidi.”**²³⁹

U osnovi islam slijedi princip samokontrole:

1. Vjerovanje u postojanje Jednog Boga savršenih svojstava, koji je moćan, zna sve što se događa u kosmosu i ne može se ništa desiti osim ono što On uzvišeni hoće. Rekao je Uzvišeni Allah:

²³⁸ Ta-Ha 7.

²³⁹ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 27, br. hadisa 50.

On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže, On je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi.²⁴⁰

Šta više, Njegovo znanje obuhvata kako materijalne stvari tako i one unutrašnje, osjećajne, skrivene misli pa kaže Uzvišeni:

Mi stvaramo čovjeka i znamo šta mu sve duša njegova haje, jer Mi smo njemu bliži od vratne žile kucavice.²⁴¹

2. Vjerovanje u ponovno proživljenje nakon smrti. Rekao je Allah Uzvišeni:

Nevjernici tvrde da neće biti oživljeni. Reci: "Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa o onome što ste radili, doista, biti obaviješteni!" – a to je Allahu lahko.²⁴²

3. Vjerovanje u polaganje računa na Sudnjem danu za svoja dobra i loša djela. Rekao je Allah Uzvišeni:

I svaki grješnik će samo svoje breme nositi.²⁴³

Svaki čovjek će polagati račun pred Allahom Uzvišenim za sve što je učinio, rekao, bilo malo ili veliko, dobro ili loše, i biće nagrađen dobrim za dobra djela, a za loša će biti kažnjen. Rekao je Allah Uzvišeni:

Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjeće ga,
a onaj ko bude uradio koliko trun zla – vidjeće ga.²⁴⁴

4. Potvrda pokornosti Allahu i Njegovom Poslaniku a.s. i davanje prednosti toj pokornosti u odnosu na sve drugo o čemu god se radilo.

²⁴⁰ Al-Hadid 4.

²⁴¹ Kaf 16.

²⁴² At-Tagabun 7.

²⁴³ Al-An'am 164.

²⁴⁴ Az-Zilzal 7-8.

17. Dobra djela se u islamu višestruko vrednuju dok se loša djela obračunavaju samo prema zasluži (bez uvećavanja). Allah Uzvišeni kaže:

Ko uradi dobro djelo, biće deseterostruko nagrađen, a ko uradi hrđavo djelo, biće samo prema zasluži kažnjen, i neće im se učiniti nepravda.²⁴⁵

Po islamu će čovjek biti nagrađen i za lijep nijet (namjeru) pa čak iako ne učini to dobro djelo koje je naumio i pisat će mu se dobro djelo kao da ga je uradio. I ne samo to, ako musliman naumi učiniti neko loše djelo, pa ga ne učini iz straha od Allaha bit će nagrađen za to kao da je učinio dobro djelo, jer je ostavio ono što je zabranjeno iz bogobožnosti. Allahov Poslanik a.s. kaže da je Allah Uzvišeni rekao: **“Kada moj rob naumi učiniti neko loše djelo nemojte mu ga pisati sve dok ga ne učini, a ako ga pak uradi upišite mu jedno loše djelo. A ako moj rob nanijeti (naumi) učiniti neko dobro djelo pa ga ne učini upišite mu dobro djelo, a ako ga pak uradi upišite mu od deset do sedamsto puta toliku nagradu.”**²⁴⁶

Šta više, kada se spoje lijep nijet (namjera) i dobar cilj, po islamu i prohtjevi duše koji su dozvoljeni prelaze u ibadet. Pa tako, kada čovjek jede i pije kako bi sačuvao svoje tijelo i snagu radi obavljanja onoga čime ga je Allah obavezao od ibadeta i služenja svojoj porodici, za sve to će biti nagrađen kao da je činio ibadet. Allahov Poslanik a.s. kaže: **“Ono što čovjek potroši na svoju porodicu računa mu se kao sadaka.”**²⁴⁷

Također, kada čovjek udovolji svojim strastima na dozvoljen način uz nijet da sačuva sebe i porodicu od onoga što je

²⁴⁵ Al-An'am 160.

²⁴⁶ Sahihul-Buhari, 6. dio, str. 2724, br. hadisa 7062.

²⁴⁷ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 30, br. hadisa 55.

zabranjeno, računa mu se kao ibadet i bit će za to nagrađen. Allahov Poslanik a.s. kaže: "... i bračni odnos sa svojom ženom je sadaka." Ashabi upitaše: "Allahov Poslaniče, zar i u zadovoljenju svojih strasti ima nagrade!?" "Šta mislite, kada bi neko od vas svoju strast upotrijebio u zabranjeno, zar za to ne bi zaslužio grijeh? Isto tako, ako je upotrijebi u dozvoljeno, imat će za to nagradu."²⁴⁸

Šta više, muslimanu se svako djelo koje učini sa lijepom namjerom i ciljem računa kao sadaka. Allahov Poslanik a.s. kaže: "Svaki musliman dužan je dati sadaku." Rekli su: 'A šta ako ne može?' Rekao je: 'Neka privređuje svojim rukama i tako koristi sebi i dijeli sadaku.' A ako ne može ili ako to ne učini?', upitali su. 'Neka pomogne onom koji je u velikoj potrebi', rekao je. 'A ako ne učini?', upitali su. 'Neka preporučuje dobro', odgovorio je. 'A ako i to ne uradi', upitali su. 'Neka se okani zla, jer je i to sadaka.'²⁴⁹

18. Po islamu sva loša djela onoga ko se iskreno pokaje (učini tevbu) žaleći zbog prethodnih grijeha kojima se više nikada ne vrati bit će pretvorena u dobra. Rekao je Allah Uzvišeni:

I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kada pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; – a ko to radi, iskusiće kaznu,

patnja će mu na onome svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati;

ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je;

²⁴⁸ Sahihu Muslim, 2. dio, str. 697, br. hadisa 1006.

²⁴⁹ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2241, br. hadisa 5676.

a onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio.²⁵⁰

Ovo pravilo važi za grijehе koji su počinjeni prema Allahu, a što se tiče grijehа i nepravde prema ljudima potrebno je da im se vrate njihova prava i od njih zatraži oprost za sve što čovjek njima učinio našao.

Islamski šeriat se obraća mentalitetu griješnika i liječi njegovu zbunjenu psihu tako što su mu vrata pokajanja (tevbe) otvorena za svaki počinjeni grijeh. Rekao je Allah Uzvišeni:

Reci: "O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehе oprostiti; On, doista, mnogo prašta i On je milostiv."²⁵¹

Čin pokajanja u islamu je veoma lahka stvar u kojoj nema nikakvog napora niti poteškoće, jer kaže Uzvišeni Allah:

Onaj ko kakvo zlo učini ili se prema sebi ogriješi pa poslije zamoli Allaha da mu oprostí – naći će da Allah prašta i da je milostiv.²⁵²

Ovo je što se tiče muslimana. Što se tiče nemuslimana koji prihvate islam imat će dvije nagrade jer su vjerovali u svoje poslanike i u poslanicu Muhammeda a.s. Rekao je Uzvišeni:

Oni kojima smo dali Knjigu prije Kur'ana, vjeruju u nj,

a kad im se kazuje, govore: "Mi vjerujemo u nj, on je istina od Gospodara našeg, mi smo i prije bili muslimani."

Oni će dobiti dvostruku nagradu zato što trpe i što lijepim zlo uzvraćaju i što od onoga što im dajemo udjeljuju.²⁵³

²⁵⁰ Al-Furkan 68-71.

²⁵¹ Az-Zumar 53.

²⁵² An-Nisa' 110.

²⁵³ Kasas 52-54.

U vezi sa tim da Allah prašta sve grijehе počinjene prije islama su i riječi Allahovog Poslanika a.s. Amru bin ‘Asu kada je prihvatio islam pod uslovom oprostа grijehа pa mu je Poslanik a.s. rekao da islam briše sve ono što je prije bilo.²⁵⁴

19. Islam svojim pripadnicima garantira kontinuitet dobrih djela i nakon njihove smrti jer su iza sebe ostavili dobra djela. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Kada čovjek umre prestaju mu se pisati njegova djela osim u tri slučaja: ako iza sebe ostavi trajnu sadaku, znanje koje ljudima koristi i lijepo odgojeno dijete koje moli za svoje roditelje.”²⁵⁵

Također je rekao: “Onaj ko poziva uputi (islamu) imat će nagradu onih koji ga slijede bez da se njima umanjí nagrada, a onaj ko poziva u zabludu imat će grijeh svih onih koji ga slijede u toj zabludi bez da se njima umanjí išta od grijehа.”²⁵⁶

Ovo motivira muslimana da na svaki način teži boljitku svoje zajednice čineći, podržavajući i pozivajući na dobro i boreći se i upozoravajući na nered (ar. fesad).

20. Islam poštuje razum, intelekt, promišljanje i misao i poziva ka tome. Rekao je Allah Uzvišeni:

Na nebesima i na Zemlji, zaista, postoje dokazi za one koji vjeruju;

i stvaranje vas i životinja, koje je razasuo, dokazi su za ljude koji su čvrsto uvjereni;

²⁵⁴ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 112, br. hadisa 121.

²⁵⁵ Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1225, br. hadisa 1631.

²⁵⁶ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 2060, br. hadisa 2674.

i smjena noći i dana i kiša, koju Allah s neba spušta da pomoću nje zemlju, nakon mrtvila njezina, oživi i promjena vjetrova – dokazi su za ljude koji imaju pameti.²⁵⁷

Većina kur'anskih ajeta se obraća intelektu i podstiče na njega: “Zar se neće opametiti?” “zar neće razmisliti, pa zar ne znaju” itd. Pošto je islam definirao aspekte djelovanja razuma nužna je i realizacija istog u svemu što je vidljivo i opipljivo, a što se tiče skrivenih i nepoznatih stvari (ar. gajb)²⁵⁸ koje čula ne mogu spoznati nema ni realizacije intelektualnog djelovanja jer se u tom slučaju bespotrebno gubi energija i trud što je beskorisno.

Od vidova poštivanja razuma i intelekta je i to što ga je islam oslobodio od podređenosti i zavisnosti o nečijoj volji i kori onoga ko oponaša i slijepo, bez znanja slijedi one prije. Takvi neće shvatiti niti će biti upute za njih, a Allah kori takvo razmišljanje i ponašanje pa kaže:

A kada im se rekne: "Slijedite Allahovu Objavu!" – oni odgovaraju: "Nećemo, slijedićemo ono na čemu smo zatekli pretke svoje." – Zar i onda kada im precizno nisu ništa shvaćali i kada nisu na Pravome putu bili?!

21. Islam je vjera zdrave fitre (prirode) i ne suprostavlja se ljudskoj prirodi koju je Allah stvorio, a to je fitra prema kojoj je sve ljude stvorio. Rekao je Allah Uzvišeni:

Ti upravi lice svoje vjeri, kao pravi vjernik, vjeri, djelu Allahovu, prema kojoj je On ljude načinio.²⁶⁰

²⁵⁷ Al-Džasijah 3-5.

²⁵⁸ Stvari gajba ne zna niko osim Allah, ali neke stvari gajba je Allah otkrio svojim poslanicima koji su o tome obavijestili ljude.

²⁵⁹ Al-Bakarah 170.

²⁶⁰ Ar-Rum 30.

Međutim, na ljudsku prirodu utiču faktori koji okružuju čovjeka pa ona postane devijantna. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Svako dijete se rađa u prirodnoj fitri (urođenoj vjeri islamu) pa ga kasnije roditelji svojim odgojem učine židovom, kršćaninom ili međžusijom (vatropoklonikom).”²⁶¹

Islam je vjera pravoga puta kako kaže Uzvišeni Allah:

Reci: "Mene je Gospodar moj na Pravi put uputio, u pravu vjeru, vjeru Ibrahima pravovjernika, on je vjerovao samo u jednog Boga."²⁶²

U islamu ne postoji ništa što zdrav razum ne može prihvatiti. Šta više, zdrav razum potvrđuje i svjedoči iskrenost, validnost i korisnost svega sa čime je došao islam. Sve naredbe i zabrane u islamu su pravedne i ništa nije naređeno osim sa jasnim i čistim interesom, a ništa nije zabranjeno osim jasno zlo, ili je šteta veća od koristi. Ovo nije nepoznato niti skriveno onome ko temeljno promišlja o kur'anskim ajetima i vjerodostojnim hadisima Allahovog Poslanika a.s.

22. Islam oslobađa ljudsku dušu od obožavanja i robovanja nečemu ili nekome drugome mimo Allaha, bilo da se radi o vjerovjesniku, poslaniku ili meleku. Na ovaj način se u dušu vjernika (muslimana) usađuje iman (vjerovanje) da jedino Allah može kakvu korist ili štetu dati i niko drugi osim Allaha, ko god da je, ne može koristiti, škoditi, uskratiti ili dati, osim ono što Allah odredi i hoće. Rekao je Allah Uzvišeni:

Neki pored Njega božanstva prihvaćaju koja ništa ne stvaraju, a koja su sama stvorena, koja nisu u stanju od sebe neku štetu

²⁶¹ Muttefekun alejhi.

²⁶² Al-An'am 161.

otkloniti ni sebi kakvu korist pribaviti i koja nemaju moći život oduzeti, život dati niti oživjeti.²⁶³

Sve je u Allahovim rukama pa kaže Uzvišeni:

Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti, a ako ti zaželi dobro – pa, niko ne može blagodat Njegovu spriječiti; On njome nagrađuje onoga koga hoće od robova Svojih; On prašta i milostiv je."²⁶⁴

Allah Uzvišeni kaže o Poslaniku Muhammedu a.s. kome pripada uzvišeno mjesto kod Njega Uzvišenog i za koga važi ono što ne važi za ostale ljude, a šta tek reći za druge:

Reci: "Ja ne mogu ni samome sebi neku korist pribaviti, ni od sebe kakvu štetu otkloniti; biva onako kako Allah hoće. A da znam pronicati u tajne, stekao bih mnoga dobra, a zlo bi bilo daleko od mene; ja samo donosim opomene i radosne vijesti ljudima koji vjeruju."²⁶⁵

Također, islam oslobađa ljudsku dušu od uznemirenosti, straha i poremećaja tako što liječi uzroke ovih pojava. Na primjer kada je riječ o strahu od smrti Allah Uzvišeni kaže:

Sve što je živo umire Allahovom voljom u času suđenom.²⁶⁶

Koliko god insan pokušavao pobjeći od smrti ona će ga stići. Rekao je Allah Uzvišeni:

Reci: "Smrt od koje bježite zaista će vas stići."²⁶⁷

Ako je riječ o strahu od siromaštva i oskudici Allah Uzvišeni kaže:

²⁶³ Al-Furkan 3.

²⁶⁴ Junus 107.

²⁶⁵ Al-A'raf 188.

²⁶⁶ Alu Imran 145.

²⁶⁷ Al-Džumu'ah 8.

Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti. Sve to ima u jasnoj Knjizi.²⁶⁸

Kada se radi o strahu od bolesti i iskušenja Allah Uzvišeni kaže:

Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije, prije nego što je damo, zapisana u Knjizi – to je Allahu, uistinu, lahko –

da ne biste tugovali za onim što vam je promaklo, a i da se ne biste previše radovali onome što vam On daje. Allah ne voli nikakve razmetljivce, hvalisavce.²⁶⁹

Ako se radi o strahu od stvorenja Allahov Poslanik a.s. kaže: “O mladiću podučit ću te sljedećim riječima: Čuvaj Allaha – čuvat će te. Čuvaj Allaha – naći ćeš Ga pred sobom. Kada moliš – moli Allaha. A kada pomoć tražiš traži je od Allaha. Pero je presahlo za ono što će biti, pa kada bi sva stvorenja htjela da ti neku korist, koju ti Allah nije odredio, pribave – ne bi bili to u stanju. I kada bi htjeli da ti neku štetu, koju ti Allah nije odredio, nanesu – ne bi bili u stanju.”²⁷⁰

23. Islam je vjera sredine po pitanju vjerskih i dunjalučkih stvari. Kaže Allah Uzvišeni:

I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da Poslanik bude protiv vas svjedok.²⁷¹

²⁶⁸ Hud 6.

²⁶⁹ Al-Hadid 22-23.

²⁷⁰ Sunenu Tirmizi, 4. dio, str. 667, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

²⁷¹ Al-Bakara 143.

Islam je vjera lahkoće i jednostavnosti. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Allah me nije poslao da opterećujem i otežavam, već me je poslao da podučavam i olakšavam.”²⁷²

Islamska učenja podstiču na olakšavanje i jednostavnost. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Obradujte a nemojte rastjeravati, olakšajte a nemojte otežavati.”²⁷³

Islam je vjera tolerantnosti, praštanja i blagosti. Aiša r.a. supruga Poslanika a.s. pripovijeda: “Došla je skupina jevreja Allahovom Poslaniku a.s. pa su rekli: “Es samu Alejkum” (neka je smrt na vas). Čula sam šta su rekli pa odgovorih – Neka je i na vas smrt i prokletstvo. Zatim reče Allahov Poslanik a.s. – Polako Aiša, doista Allah voli blagost u svemu. Na to ja rekoh – Allahov Poslaniče, zar nisi čuo šta su rekli? On odgovori – Već sam ja rekao “i na vas”.”²⁷⁴

Islam je vjera dobra (ar. hajr) za sve ljude. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Najdraži ljudi Allahu su najkorisniji narodu (od kojih narod najviše koristi ima). Najdraže djelo Allahu jeste ona radost i veselje koju uneseš u nekog muslimana, ili da mu otkloniš neku nedaću i brigu, ili da otkloniš od njega glad (tj. da ga nahraniš), ili da mu podmiriš neki njegov dug. Da budem tu sa svojim bratom koji je u potrebi i nedaći nekoj draže mi je nego da provedem mjesec dana u i'tikafu u ovom mesdžidu (tj. Poslanikovoju džamiji u Medini). Ko suzbije svoju ljutnju i strpi se u momentima ljutnje, Allah će mu prikriti njegove mahane. A ko sakrije i neutrališe svoj bijes onda kada je u mogućnosti da ga ispolji, Allah će mu ispuniti srce zadovoljstvom na Sudnjem danu. Ko bude sa svojim bratom u nedaći i potrebi dok je ne stabilizira (tj. otkloni i neutrališe), Allah će stabilizirati i ojačati njegova stopala na Dan kada će stopala

²⁷² Sahihu Muslim, 2. dio, str. 1104, br. hadisa 1478.

²⁷³ Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1358, br. hadisa 1732.

²⁷⁴ Sahihul-Buhari, br. hadisa 6024.

nestati i propasti. Zaista ružan ahlak (ponašanje) kvari dobra djela kao što sirće kvari med.”²⁷⁵

Islam je vjera umjerenosti, a nikako vjera opterećenja i napora. Kaže Allah Uzvišeni:

Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi.²⁷⁶

Sve naredbe u islamu se zasnivaju na ovom menhedžu (pravcu, načinu, metodi). Allahov Poslanik a.s. kaže: “Klonite se onoga što sam vam zabranio, a ono što sam vam naredio činite koliko ste u mogućnosti, jer doista su oni prije vas propali zato što su puno pitali i razilazili se sa svojim vjerovjesnicima (poslanicama).”²⁷⁷

Najbolji dokaz ovome je priča o jednom ashabu koji je došao Allahovom Poslaniku a.s. i rekao: “Allahov Poslaniče, ja sam propao! “Šta ti je?”, upitao je on. - Spolno sam općio sa svojom ženom, a postio sam - odgovorio je. “Imaš li roba da ga oslobodiš?”, upitao je Allahov Poslanik, s.a.v.s. - Nemam - odgovorio je. “ A jesi li u mogućnosti postiti dva uzastopna mjeseca?”, pitao je dalje Vjerovjesnik, s.a.v.s. - Nisam - odgovorio je ovaj. “Da li si u mogućnosti nahraniti šezdeset siromaha?” - Nisam - odgovorio je. Potom se on zadržao - kaže Ebu Hurejre - kod Vjerovjesnika, s.a.v.s, i dok smo mi još bili tu, Vjerovjesnik a.s. reče – Gdje je ovaj čovjek (koji pita). Ja sam - odazvao se ovaj. “Uzmi ih i podijeli na ime milostinje!”, reče mu Vjerovjesnik, s.a.v.s. -Je li siromašnijem od mene, Allahov Poslaniče? - upitao je on i nastavio: - Bogami, između dva njezina kamenjara (dva krša Medine) nema nikog

²⁷⁵ Bilježe ga Taberani i Ebu Dunja, a šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u „Sahihul-džami“.

²⁷⁶ Al-Bakarah 286.

²⁷⁷ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 1830, br. hadisa 1337.

siromašnijeg od mojih ukućana! Vjerovjesnik, s.a.v.s., se nasmija toliko da su mu se ukazali očajnici, a zatim reče: “Nahrani njima svoje ukućane!”²⁷⁸

Sve naredbe i ibadeti (obredi) u islamu su u skladu sa ljudskom sposobnošću, bez opterećenja preko toga, s obzirom da naredbe, ibadeti i ruknovi (stubovi) prestaju važiti u nekim situacijama kao na primjer:

- Obaveza je klanjati namaz stojeći u skladu sa mogućnostima, ali ako je čovjek slab ili bolestan može klanjati sjedeći, a ako ni to nije u stanju onda će klanjati ležeći ili išaretom (gestikulacijom).

- Zekat nije obavezan onome čija količina ne dostiže nisab (određena granica za davanje zekata). Šta više, ako je ta osoba siromašna ona ima pravo na zekat.

- Obaveza posta ne važi za onoga ko boluje od neke neizlečive bolesti, kao ni za trudnicu, onu koja je u periodu menstruacije ili postporođajnog pranja (nifasa). Nećemo se na ovom mjestu baviti pojedinostima i detaljima.

- Onaj ko nije u finansijskoj i fizičkoj mogućnosti nije obavezan obaviti hadždž (nećemo se baviti pojedinostima i detaljima) jer Uzvišeni Allah kaže:

Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti.²⁷⁹

- Kada se insan boji za svoj život dozvoljeno mu je da pojede ili popije ono što je inače Allah zabranio (strv, krv, svinjsko meso, alkohol) i to u onoj količini kako bi otklonio neposrednu opasnost po svoj život, jer kaže Allah Uzvišeni:

²⁷⁸ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 684, br. hadisa 1834.

²⁷⁹ Alu Imran 97.

A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije.²⁸⁰

Jedan od mislilaca je rekao komentirajući ovaj ajet: “Ovo je akida (vjerovanje) koja čovjeka priznaje kao čovjeka, ne kao životinju, ne kao meleka, niti kao šejtana (đavola). Priznaje ga sa svim onim što je dio njega – njegovu slabost i snagu. Smatra ga sintezom tijela sa svojim ekstremitetima, razuma sa svojim sposobnostima i vrijednostima i duše sa svojim prohtjevima. Propisano mu je ono što može sebi priuštiti i uraditi, ono što će održati i uspostaviti ravnotežu između potreba i snage bez napora i muke”.

24. Musliman je obavezan vjerovati u sve poslanike koji su poslani od Allaha Uzvišenog, u Isaa, Musaa, Ibrahima i sve ostale neka su salevati na njih. Islam naređuje da se svi oni poštuju cijene i vole pa kaže Allah Uzvišeni:

Oni koji u Allaha i poslanike Njegove ne vjeruju i žele da između Allaha i poslanika Njegovih u vjerovanju naprave razliku, i govore: "U neke vjerujemo, a u neke ne vjerujemo", i žele da između toga nekakav stav zauzmu –

oni su zbilja pravi nevjernici; a Mi smo nevjernicima pripremili sramnu patnju.

A oni koji u Allaha i poslanike Njegove vjeruju i nijednog od njih ne izdvajaju – On će ih, sigurno, nagraditi. – A Allah prašta i samilostan je.²⁸¹

Islam zabranjuje psovanje i vrijeđanje drugih religija i ono što one ispovijedaju pa kaže Uzvišeni Allah:

²⁸⁰ Al-Bakarah 173.

²⁸¹ An-Nisa' 150-152.

Ne grdite one kojima se oni, pored Allaha, klanjaju, da ne bi i oni nepravedno i ne misleći šta govore Allaha grdili.²⁸²

Islam naređuje diskusiju sa neistomišljenicima na jedan mudar i blag način pa kaže Allah Uzvišeni:

Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj! Gospodar tvoj zna one koji su zalutali s puta Njegova, i On zna one koji su na Pravome putu.²⁸³

Islam poziva na zajednički dijalog koji okuplja oko jedne, zajedničke Božije riječi. Kaže Uzvišeni Allah:

Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klanjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo!" Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!"²⁸⁴

25. Islam je vjera potpunog i savršenog mira u pravom smislu te riječi, svejedno da li se radilo o unutrašnjem, ili miru muslimanskog društva, jer je Muhammed a.s. rekao: "Hoćete li da vas obavijestim o vjerniku od koga su ljudi, njihovi imeci i životi bezbjedni (sigurni)? To je onaj od čijeg su jezika i ruku ljudi sigurni. Mudžahid je onaj ko svoju dušu ukroti na pokornosti Allahu, a muhadžir je onaj ko napusti (ostavi) grijehe."²⁸⁵

Islam je vjera mira i na globalnom nivou kada je riječ o uspostavljanju međuljudskih prijateljskih odnosa zasnovanih na

²⁸² Al-An'am 108.

²⁸³ An-Nahl 125.

²⁸⁴ Alu Imran 64.

²⁸⁵ Sahihu Ibn Madže, 11. dio, str. 203, br. hadisa 4862, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u „Silsiletus-sahihah“.

sigurnosti, stabilnosti i nenapadanju između muslimanskih i ostalih zajednica (društava), a naročito prema onim zajednicama koje ne stoje na putu širenja islama. Rekao je Uzvišeni Allah:

Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone – Allah, zaista, voli one koji su pravični.²⁸⁶

Radi očuvanja mira i njegovog opstanka islam je naredio svojim pripadnicima da uzvrate na neprijateljstvo i pruže otpor nasilju. Kaže Allah Uzvišeni:

Onima koji vas napadnu uzvratite istom mjerom.²⁸⁷

Kako bi islam očuvao mir naredio je svojim pripadnicima da u ratu, kada neprijatelj zatraži primirje, prihvate ga i odustanu od dalje borbe. Kaže Allah Uzvišeni:

Ako oni budu skloni miru, budi i ti sklon i pouzdaj se u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i sve zna.²⁸⁸

Islam je naklonjen miru, ali ne želi svojim sljedbenicima da budu poniženi i da se omalovaži njihovo dostojanstvo, već im naređuje da sačuvaju mir i svoj ponos kako se ne bi omalovažilo i ponizilo njihovo dostojanstvo. Kaže Allah Uzvišeni:

I ne budite kukavice i ne nudite primirje kad ste jači, jer Allah je s vama, On vas neće nagrada za djela vaša lišiti.²⁸⁹

²⁸⁶ Al-Mumtahanah 8.

²⁸⁷ Al-Bakarah 194.

²⁸⁸ Al-Anfal 61.

²⁸⁹ Muhammad 35.

26. Islam je vjera u kojoj nema prisile, tj. niko se ne smije primorati da prihvati islam, već to njegovo prihvatanje islama mora biti izraz njegove slobodne volje i rasuđivanja, daleko od bilo kakve prisile i primoravanja jer prisila nije metod širenja islama i njegovih učenja. Kaže Allah Uzvišeni:

U vjeru nema prisiljavanja – Pravi put se jasno razlikuje od zablude!²⁹⁰

Kada do ljudi stigne poziv islama i pojasni im se, na njima je da slobodno izaberu da li će ga prihvatiti ili ne. Uzvišeni Allah kaže:

i reci: "Istina dolazi od Gospodara vašeg, pa ko hoće – neka vjeruje, a ko hoće – neka ne vjeruje!"²⁹¹

Budući da je iman (vjerovanje) i uputa u Allahovim rukama Uzvišeni kaže:

Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici. Pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici?²⁹²

Od vrlina islama je i to što neistomišljenicima, pripadnicima ehlilkitabija (kršćanima i jevrejima) pruža slobodu izvršavanja svojih vjerskih obreda, jer je Ebu Bekr Es-Siddik rekao: “Proći ćete pored naroda koji su se posvetili sebi u samostanima pa ih ostavite (ne uznemiravajte ih) u onome čemu su se posvetili.”²⁹³

Također, islam im daje slobodu da jedu i piju ono što im njihova vjera dozvoljava. Po islamu se ne smiju ubijati njihove svinje, niti proljevati njihov alkohol. Što se tiče njihovih civilnih poslova kao što su brak, sudstvo, razvod braka, finansijske transakcije imaju punu slobodu da ih primjenjuju i

²⁹⁰ Al-Bakarah 256.

²⁹¹ Al-Kahf 29.

²⁹² Junus 99.

²⁹³ Taberi, 3. dio, str. 226.

obavljaju onako kako im njihova vjera nalaže i u skladu sa uvjetima i okolnostima kako je to islam pojasnio što sada nećemo pojašnjavati.

27. Islam oslobađa robove, propisuje njihov otkup, obećava veliku nagradu onome ko otkupi i oslobodi roba i to je jedan od uzroka ulaska u džennet. Allahov Poslanik a.s. kaže: “**Ko oslobodi roba-vjernika njemu će Allah osloboditi od vatre svaki njegov dio tijela za dio tijela roba pa čak i spolni organ za spolni organ.**”²⁹⁴

Islam je zabranio sve puteve i načine koji vode ropstvu osim jednog, a to je ratno zarobljeništvo pod uslovom da to imam (vođa) muslimana naredi i naloži.

S obzirom da je islam suzio prostor za nastajanje ropstva tako što je ostavio samo jedan način za to, s druge strane je ostavio širok dijapazon načina oslobađanja iz ropstva i to kao otkup za neke grijehе koje musliman počini, kao na primjer:

- Nenamjerno ubistvo. Rekao je Allah Uzvišeni:

Onaj ko ubije vjernika nehotice – mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj; oslobođen je krvarine jedino ako oni oproste. Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a sam je vjernik, mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika; a ako pripada narodu s kojim ste u savezu, mora dati krvarinu porodici njegovoj i osloboditi ropstva jednog roba-vjernika.²⁹⁵

- Kršenje zakletve (lažno zaklinjanje). Allah Uzvišeni kaže:

Allah vas neće kazniti ako se zakunete nenamjerno, ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno. Otkup za prekršenu zakletvu

²⁹⁴ Sahihu Muslim, 2. dio, str. 1147, br. hadisa 1509.

²⁹⁵ An-Nisa' 92.

je: da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite, ili da ih odjenete, ili da roba ropstva oslobodite.²⁹⁶

- Zihar (zakletva muža da neće spolno općiti sa svojom ženom kao što ne bi majci svojoj prišao). Kaže Uzvišeni Allah:

Oni koji ženama svojim reknu da im nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a onda odluče da s njima nastave živjeti, dužni su, prije nego što jedno drugo dodirnu, da jednog roba ropstva oslobode.²⁹⁷

Spolno općenje za vrijeme posta u mjesecu ramazanu. Ebu Hurejre r.a. prenosi da je neki čovjek imao intimni odnos sa svojom ženom za vrijeme posta u mjesecu ramazanu pa je pitao Allahovog Poslanika šta mu je činiti, a on mu je na to rekao – Imaš li roba da oslobodiš? Ne – reče ovaj čovjek. Možeš li postiti dva mjeseca uzastopno – upita ga Poslanik a.s. Čovjek odgovori – Ne. Onda nahrani šezdeset siromaha – reče mu Poslanik a.s.²⁹⁸

- U slučaju neprijateljstva i napada na roba islam je kao otkup za to djelo propisao njegovo oslobađanje jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Ko udari svoga roba dužan je osloboditi ga.”²⁹⁹

Najjači dokaz da islam teži oslobađanju robova je to što je propisao i naredio MUKATEBU – ugovor između vlasnika i njegova roba kojim se predviđa otkup roba za određenu svotu imetka oko koje se njih dvojica dogovore. Neki islamski (šeriatski) pravници³⁰⁰ mukatebu smatraju obavezujućom u

²⁹⁶ Al-Maidah 89.

²⁹⁷ Al-Mudžadilah 3.

²⁹⁸ Sahihu Muslim, 2. dio, str. 782, br. hadisa 1111.

²⁹⁹ Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1278, br. hadisa 1657.

³⁰⁰ Imam Ahmed.

slučaju kada je rob zahtijeva oslanjajući se na riječi Uzvišenog Allaha:

A s onima u posjedu vašem koji se žele otkupiti, ako su u stanju to učiniti, o otkupu se dogovorite. I dajte im nešto od imetka koji je Allah vama dao.³⁰¹

Otkup iz ropstva je i jedna od kategorija na koju se odnosi zekat, jer Allah uzvišeni kaže:

Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga skupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovom putu, i putniku. Allah je odredio tako! – A Allah sve zna i mudar je.³⁰²

28. Islam svojom sveobuhvatnošću tretira sve aspekte života organizirajući i propisujući norme na polju međuljudskih odnosa, ratovanja, braka, ekonomije, politike, obredoslovlja itd. To je ono što čini jedno društvo idealnim, a čovječanstvo nije u stanju doći sa nečim sličnim. U zavisnosti od toga koliko je čovječanstvo daleko od ovih zakona i sistema toliki je stepen njegove dekadencije. Allah Uzvišeni kaže:

Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za one koji jedino u Njega vjeruju.³⁰³

Islam je organizirao odnos muslimana sa njegovim Gospodarom, sa njegovom zajednicom i cijelim svijetom, kako ljudskim tako i životnom sredinom. U islamskim učenjima ne postoji ništa što se kosi sa zdravom prirodom i razumom. Na ovu sveobuhvatnost islama ukazuju moral i etika, kao i pojedinačne, djelimične stvari koje su u vezi sa životom ljudi,

³⁰¹ An-Nur 33.

³⁰² At-Tavbah 60.

³⁰³ An-Nahl 89.

kao na primjer obavljanje nužde i ono što je potrebno da musliman učini prije, za vrijeme i nakon nje. Abdur-Rahman bin Zejd r.a. kaže: Selman, radijallahu anhu, bio je upitan sljedeće: “Vaš Vjerovjesnik vas je poučio svemu pa čak i čišćenju poslije nužde?”. Pa je Selman odgovorio: “Naravno, zabranio nam je da se okrećemo prema Kibli kada vršimo veliku ili malu nuždu, da se čistimo desnom rukom, da se čistimo sa manje od tri kamena i da se čistimo sa balegom ili kostima”.³⁰⁴

29. Islam je uzdigao položaj žene i počastvovao je, pa je po islamu poštivanje žene znak zdrave i potpune ličnosti i dobročinstva. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Najpotpunijeg imana (vjerovanja) je onaj ko je najljepšeg ahlaka (ponašanja, morala), a najbolji od vas je onaj ko je najbolji prema svojim ženama.”³⁰⁵

Islam je sačuvao ljudskost žene koja nije izvor grijeha, niti je uzrok izlaska Adema a.s. iz dženneta kako kažu pripadnici prethodnih religija. Rekao je Allah Uzvišeni:

O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte – s imenom čijim jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi.³⁰⁶

Islam je ukinuo ono što je prevladalo u nepravednim režimima po pitanju prava žene, a naročito to što se žena smatra nižom (donjom) u odnosu na muškarca što je prouzrokovalo da žena

³⁰⁴ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 223, br. hadisa 262.

³⁰⁵ Sahihu Ibn Hibban, 9. dio, str. 483, br. hadisa 4176, šejh Albani je ovaj hadis ocijenio vjerodostojnim u „Silsiletus-sahihah“.

³⁰⁶ An-Nisa' 1.

bude uskraćena za mnoga ljudska prava. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Doista su žene druga polovica muškaraca.”³⁰⁷

Islam je sačuvao čast i ugled žene pa je propisao da se radi odgoja i discipline kazni onaj ko nasrne i uvrijedi njenu čast. Rekao je Allah Uzvišeni:

One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udaraca biča izbičujete i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi.³⁰⁸

Islam je osigurao njeno pravo na nasljedstvo, kao što to ima muškarac, nakon što joj je ono bilo zabranjeno i uskraćeno. Kaže Allah Uzvišeni:

Muškarcima pripada dio onoga što ostave roditelji i rođaci, a i ženama dio onoga što ostave roditelji i rođaci, bilo toga malo ili mnogo, određeni dio.³⁰⁹

Islam je ženi dao potpuno pravo i slobodu da upravlja i troši imetak koji posjeduje u smislu prodaje, kupovine i sl. i to bez ikakvog starateljstva nad tim, ili ograničavanja po tom pitanju osim u slučaju kada se radi o stvarima suprotnim šeriatu. Rekao je Allah Uzvišeni:

O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stječete...³¹⁰

Po islamu je obavezno njeno obrazovanje. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Traženje znanja je obaveza svakog muslimana.”³¹¹

³⁰⁷ Sunen Ebi Davud, 1. dio, str. 61, br. hadisa 236, šejh Albani smatra da je lanac prenosilaca ovog hadisa hasen (dobar).

³⁰⁸ An-Nur 4.

³⁰⁹ An-Nisa’ 7.

³¹⁰ Al-Bakarah 267.

³¹¹ Sunen Ibn Madže, 1. dio, str. 81, br. hadisa 224, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

Lijepo odgojiti ženu je po islamu jedan od uzroka ulaska u džennet. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Ko bude imao tri kćerke pa se strpi u vezi s njima, hrani ih, poji ih i oblači, bit će mu zaštita od džehennemske vatre na Sudnjem danu.”³¹²

30. Islam je vjera čistoće

a) Konkretna čistoća i udaljenost od širka (mnogoboštva).
Rekao je Allah Uzvišeni:

Mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda.³¹³

- Islam je čistoća od licemjerstva pa kaže Uzvišeni Allah:

A teško onima koji, kada molitvu obavljaju, molitvu svoju kako treba ne izvršavaju, koji se samo pretvaraju i nikome ništa ni u naruč ne daju!³¹⁴

- Čistoća od samodopadanja, kaže Uzvišeni:

I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog.

U hodu budi odmjeren, a u govoru ne budi grlat; ta najneprijatniji glas je revanje magarca!”³¹⁵

- Čistoća od uobraženosti, jer Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Onaj kome se odjeća iz oholosti vuče po zemlji Allah u njega neće pogledati na Sudnjem danu.”³¹⁶

- Čistoća od oholosti, jer kaže Allahov Poslanik a.s. “Neće ući u Džennet onaj u čijem srcu bude koliko i trun oholosti.” Na to

³¹² Šejh Albani kaže da je hadis vjerodostojan, pogledaj hadis pod brojem 6488 u „Sahihul-džami“.

³¹³ Lukman 13.

³¹⁴ Al-Ma’un 4-7.

³¹⁵ Lukman 18-19.

³¹⁶ Sahihul Buhari, dio 3. str. 1340, broj hadisa 3465.

neki čovjek reče Poslaniku, sallahu alejhi ve sellem: "Zaista, čovjek voli da mu njegova odjeća i obuća budu lijepi." Kaže Poslanik, sallahu alejhi ve sellem: "Allah je lijep i voli ljepotu, oholost je odbijanje istine i potcjenjivanje ljudi."³¹⁷

- Čistoća od zavidnosti, rekao je Poslanik a.s.: "Među vas se uvukla bolest prijašnjih naroda, zavidnost i mržnja, ne kažem da briju (uklanjaju) dlake, već briju vjeru! Tako mi onoga u čijoj je ruci moja duša, nećete ući u džennet sve dok se ne budete međusobno voljeli. Zar nećete da vas obavijestim o onome što će vas povezati i učvrstiti – širite selam među vama!"³¹⁸

b) Duhovna i moralna čistoća. Kaže Allah Uzvišeni:

O vjernici, kad hoćete molitvu obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite – a dio glava svojih potarite – i noge svoje do iza članaka; a ako ste džunubi, onda se okupajte; a ako ste bolesni ili na putu ili ako ste izvršili prirodnu potrebu ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne našete vode, onda rukama svojim čistu zemlju dotaknite i njima preko lica svojih i ruku svojih pređite. Allah ne želi da vam pričini poteškoće, već želi da vas učini čistim i da vam blagodat Svoju upotpuni, da biste bili zahvalni.³¹⁹

Ebu Hurejre r.a. pripovijeda da je Poslanik a.s. rekao: "U njoj su ljudi koji se vole često prati a Allah voli one koji se mnogo čiste." (At-Tavbah 108) – ovaj ajet je objavljen povodom stanovnika Kuba' jer su oni voljeli da se puno peru i čiste vodom."³²⁰

³¹⁷ Sahihul Muslim, dio 1. str. 93, br. hadisa 91.

³¹⁸ Sunenu Tirmizi, 4. dio, str. 664, šejh Albani ga je ocijenio kao hasen (dobar).

³¹⁹ Al-Maidah 6.

³²⁰ Sunenu Tirmizi 5. dio, broj str. 280, br. hadisa 3100.

31. Islam je vjera unutrašnje snage i samouvjerenja, što čini da islam ulazi u srca i zaokuplja razum, što se lako i veoma brzo može primijetiti zbog velikog broja onih koji prelaze na islam, bez obzira na slabu materijalnu i moralnu podršku od strane muslimana na putu misionarstva. Nasuprot tome, neprijatelji islama ulažu puno sredstava kako materijalnih tako i ljudskih u borbu iskrivljivanja i odvrćanja ljudi od islama pripisujući mu ono sa čim islam nema ništa. Bez obzira na sve ovo, ljudi prihvataju islam u skupinama a veoma rijetko neko izadje iz njega. To je zbog ogromne snage i energije koju islam posjeduje. Većina orijentalista koji su proučavali islam kako bi pronašli slabe tačke u njemu i borili se protiv njega, ljepota islama, istinitost i ispravnost njegovih principa koji su u skladu sa zdravom fitrom (prirodom) i razumom, uticali su i promijenili njihov životni put i okrenuli ih ka islamu. Mnogi od neprijatelja islama su posvjedočili da je on istinska vjera, a jedan od njih je i Margoliouth koji je bio poznat po svojim predrasudama i neprijateljstvu prema islamu, ali zbog veličanstvenosti Kur'ana je govorio istinu pa kaže: “Ono na čemu su složni istraživači je da Kur'an zauzima odličan položaj među božijim objavama koje su kreirale historiju, bez obzira što je On poslednji objavljen. Kur'an je prethodnica svima kada je riječ o izazivačkom utjecaju na zbunjenost čovjeka, on je udario temelje nove ljudske misli, ustanovio pravila, etičko-moralne škole itd.”³²¹

32. Islam je vjera socijalne solidarnosti koja obavezuje svakog muslimana da se brine za stanje svoje braće muslimana ma gdje oni bili. Allahov Poslanik a.s. kaže: [“Primjer vjernika u njihovoj međusobnoj ljubavi i samilosti je kao primjer tijela,](#)

³²¹ Rew. G. Margoliouth: In Introduction to the Koran.

ako oboli jedan organ, cijelo tijelo obuzme groznica i nesanica.”³²²

Islam naređuje da se radi na popravljanju njihovog položaja bilo putem obavezne (zekat) ili dobrovoljne sadake. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Niko od vas neće vjerovati u potpunosti sve dok svome bratu (muslimanu) ne bude želio ono što želi sebi.”³²³

Islam naređuje da se u slučaju krize stane uz njih jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “Vjernici su poput zgrade, jedan drugog podupiru – pa je Poslanik a.s. upleo svoje prste aludirajući na tu čvrstu vezu među vjericima.”³²⁴

Također, islam naređuje da se ugroženoj braći pomogne kada zatraže pomoć. Rekao je Allah Uzvišeni:

A ako vas zamole da ih u vjeri pomognete, dužni ste im u pomoć priteći, osim protiv naroda sa kojim o nenapadanju zaključen ugovor imate. – A Allah dobro vidi ono što radite.”³²⁵

Po islamu je zabranjeno izdati svoju braću po vjeri kako kaže Allahov Poslanik a.s.: “Musliman je muslimanu brat. Ne čini mu nepravdu i neće ga izdati. Ko bude na pomoći svome bratu (muslimanu) Allah će biti njemu na pomoći.”³²⁶

33. Islam je ustanovio i uspostavio sistem nasljeđa i oporuke. Nasljednici umrlog, bilo da se radi o malom ili velikom, muškom ili ženskom, svi oni imaju pravo na dio nasljedstva i pravednu i zadovoljavajuću raspodjelu nasljedstva. Toj raspodjeli treba da svjedoče razumni ljudi kako bi se ona

³²² Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2238, br. hadisa 5665.

³²³ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 14, br. hadisa 13.

³²⁴ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 863, br. hadisa 2314.

³²⁵ Al-Anfal 72.

³²⁶ Sahihul-Buhari.

izvršila u skladu sa interesom umrlog i uzimajući u obzir njegovu bližu i dalju rodbinu. Niko nema pravo da podjelu nasljedstva izvrši povodeći se za svojim strastima i prohtjevima. Od prednosti ovog sistema je to što se bogatstvo ma koliko ono bilo veliko dijeli na manje količine i na taj način se sprječava gomilanje bogatstva u rukama određene skupine. U Kur'anu Časnome je pojašnjeno koliki dio nasljedstva pripada sinovima, roditeljima, supružnicima, braći, a ajeti koji govore na ovu temu su u suri An-Nisa' 11-12-176. Allahov Poslanik a.s. kaže: **“Doista je Allah dao svakom pravo koje mu pripada. Nema oporuke nasljedniku.”**³²⁷

34. Islam propisuje sistem oporuke, a to je da musliman može oporučiti da nakon njegove smrti iz njegovog imetka odredi se dio za opće dobro kao trajna sadaka za njega, ali ovaj princip mora ispoštovati pravilo trećine. Od Amira bin S'ada se prenosi da je rekao: **“Došao je Poslanik, a. s., da me posjeti. Bio sam veoma bolestan u Mekki. Rekao sam mu: ‘Allahov Poslaniče, posjedujem imetak, šta misliš da ga poklonim? ‘Ne’, reče on. ‘A polovinu?’ ‘Ne’, reče on. ‘A trećinu?’ ‘Dobro, trećina može, iako je i trećina mnogo’. Da svoje nasljednike ostaviš bogatim bolje ti je nego da ih ostaviš siromašnim i ovisnim od ljudi. Koliko god da udijeliš računat će ti se kao sadaka, pa makar to bio i zalogaj koji staviš u usta svoje žene.”**³²⁸

I naravno, oporukom se ne smije niko oštetiti jer kaže Allah Uzvišeni:

...pošto se izvrši, ne oštećujući nikoga, oporuka koja je ostavljena ili podmiri dug; to je Allahova zapovijed!³²⁹

³²⁷ Sunenu Ebi Davud, 3. dio, str. 114, br. hadisa 2870.

³²⁸ Sahihul-Buhari, 1. dio, 435. str, br. hadisa 1233.

³²⁹ An-Nisa' 12.

35. Islam je uspostavio sistem kazni (ar. hudud i ta'zirat) kojim se osigurava bezbjednost i mir u društvu i kojim se suzbija kriminal i njegovo širenje. Sistemom kažnjavanja koji islam propisuje, sprječava se prolivanje krvi, čuvaju se čast i imetak, ukrote se nepokorni, ljudi se zaštite od toga da jedan na drugog nasrnu i ugroze, njime se obuzdava kriminal i njegove posljedice, ili se umanju njihov efekat. Zato je islam za svaki prijestup jasno definirao i odredio kaznu shodno veličini prijestupa pa je tako kazna za namjerno ubistvo odmazda. Uzvišeni Allah je rekao:

O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene.³³⁰

Od odmazde se može odstupiti ako porodica ubijenog oprostí pa kaže Allah Uzvišeni:

A onaj kome rod ubijenog oprostí, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobročinstvom uzvrati. To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost. A ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka.³³¹

Propisana kazna za krađu je odsijecanje ruke pa kaže Uzvišeni:

Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha! A Allah je silan i mudar.³³²

Kada lopov zna da će mu ruka biti odsječena ako ukrade odustat će od krađe kako bi sačuvao svoju ruku, a samim tim i imetak ljudi će biti sačuvan od krađe.

Kazna za blud kojim se napada na čast je bičevanje onih koji su neudati, odnosno neoženjeni pa kaže Allah Uzvišeni:

³³⁰ Al-Bakarah 178.

³³¹ Al-Bakarah 178.

³³² Al-Maidah 38.

Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih.³³³

Napad na čast klevetom se također kažnjava bičevanjem pa kaže Uzvišeni:

One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udaraca biča izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi.³³⁴

Islamski šeriat je ustanovio opće pravilo po kojem se određuju ostale kazne pa kaže Allah Uzvišeni:

Nepravda se može uzvratiti istom mjerom...³³⁵

Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko vam je učinjeno.³³⁶

Za sve kazne postoje određeni uslovi i okolnosti kako bi se one implementirale u praksi, jer islam nije propisao da se one moraju sprovesti po svaku cijenu već je ostavio prostora i put za oprost po pitanju ljudskih prava. Kaže Allah Uzvišeni:

A onoga koji oprost i izmiri se Allah će nagraditi.³³⁷

Svakako, propisivanjem ovih kazni islam nema za cilj zluradost i ljubav prema nasilju već je cilj kazni zaštita i očuvanje ljudskih prava, mir i sigurnost u društvu kao i odvracanje i sprječavanje svakoga ko želi ugroziti mir i stabilnost. Kada ubica zna da će zbog krivičnog djela ubistva biti ubijen, kada lopov zna da će mu zbog krađe biti ruka odsječena, kada bludnik i klevetnik znaju da će biti izbičevani,

³³³ An-Nur 2.

³³⁴ An-Nur 4.

³³⁵ Aš-Šura 40.

³³⁶ An-Nahl 126.

³³⁷ Aš-Šura 40.

svaki od njih će odustati od onoga što je naumio pa će se tako spasiti i on i drugi. Istinu je rekao Allah Uzvišeni kada kaže:

U odmazdi vam je – opstanak, o razumom obdareni, da biste se ubijanja okanili!³³⁸

Neko će možda reći da su kazne koje je islam propisao za neka krivična djela okrutne. Odgovor njemu je da su svi složni na tome da šteta koju kriminal prouzrokuje nikom nije nepoznanica i potrebno je suprostaviti joj se, odvratiti i spriječiti je propisivanjem kazni za krivična djela. Razilaženje postoji samo po pitanju vrsta kazni, a svako neka se zapita i neka pogleda da li su kazne koje je islam propisao efektivnije, djelotvornije i uspješnije u borbi i suzbijanju kriminala ili su to kazne koje je čovjek uspostavio, a koje samo pospješuju širenje kriminala. Nekada se oboljeli dio mora odsjeći kako bi se spasio ostatak zdravog tijela.

36. Islam je dozvolio sve finansijske transakcije – prodaju, preduzeća, zakupnine, naknade, jer je riječ o širokom dijapazonu ljudskih životnih potreba i poslova. Naravno, ovo mora biti u skladu sa šeriatskim zakonima koji štite i osiguravaju od štete i čuvaju prava kako bi obje strane bile zadovoljne, kako bi imale uvid u ugovore, predmet i uslove istog. Islam ne zabranjuje osim ono u čemu je šteta i nepravda, kao što je kamata, sve vrste kocke i malverzacija, nepoznavanje i neupućenost. Iako je finansijski kapacitet i sloboda upravljanja imetkom u skladu sa šeriatskim normama pravo svakog muslimana islam je propisao sistem zabrane trošenja imetka onom čovjeku koji to čini na svoju ili štetu drugih. Takav je slučaj sa mentalno zaostalim osobama, sa maloljetnim licima ili sa prezaduženom osobom sve dok spadne dug sa

³³⁸ Al-Bakarah 179.

njega. Mudrost ovoga je u tome što se čuvaju prava drugih od zloupotrebe i neozbiljnosti o kojima ovakve osobe nemaju dovoljno svijesti.

37. Islam je vjera transparentnosti u kojoj nema nikakvih nejasnoća ni dvosmislenosti u koje je obaveza vjerovati, ili se nekom zabraniti da pita o njima. Allah Uzvišeni je rekao:

Zato pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate vi!³³⁹

Štaviše, islam je najstrože zaprijetio onima koji nešto skrivaju od onoga što je Allah objavio i neće da pojašne ljudima. Rekao je Allah Uzvišeni:

One koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili, i Pravi put, koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a prokleće ih i oni koji imaju pravo da proklinju.³⁴⁰

38. Islam je vjera jedinstva, solidarnosti i sloge koja poziva sve muslimane da budu jedan saf i jedna ruka kako bi imali snagu, ponos i položaj, a to se ostvaruje kroz sljedeće:

- a) Ostavljanjem slijeđenja strasti i ličnih prohtijeva koji podstiču mezhebske, plemenske i nacionalne sukobe i pristrasnosti, a koje su jedan od glavnih faktora razjedinjavanja i cijepanja.
- b) Pročišćavanjem vjerovanja i ibadeta od svih vrsta širka i novotarija.
- c) Koordinacija među muslimanima u ekonomskim, političkim i svim ostalim poslovima i aktivnostima čime će ostvariti svoj mir i stabilnost. Allah Uzvišeni je rekao:

³³⁹ An-Nahl 43.

³⁴⁰ Al-Bakarah 159.

Svi se čvrsto Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte!³⁴¹

Islam zabranjuje razilaženje i razjedinjavanje, pa kaže Uzvišeni Allah:

I ne budite kao oni koji su se razjedinili i u mišljenju podvojili kada su im već jasni dokazi došli – njih čeka patnja velika.³⁴²

Razilaženje nije od zakonskih (šeriatskih) pravaca i načina djelovanja. Uzvišeni je rekao:

Tebe se ništa ne tiču oni koji su vjeru svoju raskomadali i u stranke se podijelili, Allah će se za njih pobrinuti. On će ih o onome što su radili obavijestiti.³⁴³

Islamski šeriat je pojasnio koje su posljedice razilaženja i razjedinjavanja, a to su klonulost duha, nadmoć neprijatelja i degradacija položaja. Allah Uzvišeni kaže:

I ne prepirite se da ne biste klonuli i bez borbenog duha ostali.³⁴⁴

39. Islam otkriva nepoznate stvari ljudima i pojašnjava im šta se dogodilo sa prethodnim narodima. U velikom broju kur'anskih ajeta Allah nam govori šta se događalo sa prethodnim poslanicima i njihovim narodima i šta je konačno bilo sa njima. Rekao je Allah Uzvišeni:

I Musaa smo poslali sa znamenjima Našim i dokazom jasnim faraonu i glavešinama njegovim...³⁴⁵

³⁴¹ Alu Imran 103.

³⁴² Alu Imran 105.

³⁴³ Al-An'am 159.

³⁴⁴ Al-Anfal 46.

³⁴⁵ Hud 96-97.

A kada Isa, sin Merjemin, reče: "O sinovi Israilovi, ja sam vam Allahov Poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrat i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed, koji će poslije mene doći" – i kad im je on donio jasne dokaze, oni rekoše: "Ovo je prava vradžbina!"³⁴⁶

A Adu smo poslali njegova brata Huda.³⁴⁷

Semudu smo poslali njegova brata Saliha.³⁴⁸

Ovako je i sa ostalim vjerovjesnicima i poslanicima – Kur'an nam pojašnjava šta se događalo sa njima i njihovim narodima.

40. Islam poziva i izaziva sve ljude da dođu sa nečim poput Kur'ana časnog koji je posljednja božija objava, a ovaj izazov je važeći sve do Sudnjeg dana. Uzvišeni Allah je rekao:

Zato neka oni sastave govor sličan Kur'anu, ako istinu govore!³⁴⁹

Ovaj kur'anski izazov dostiže viši stepen pa se traži da ljudi sastave nekoliko sura sličnih kur'anskim. Kaže Uzvišeni:

Zar oni da govore: "On ga izmišlja!" Reci: "Pa sačinite vi deset Kur'anu sličnih, izmišljenih sura, i koga god hoćete, od onih u koje pored Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako je istina što tvrdite!"³⁵⁰

Čak se ide dotle da se ljudi izazivaju da sačine makar jednu suru poput kur'anskih pa kaže Allah Uzvišeni:

³⁴⁶ As-Saff 6.

³⁴⁷ Al-A'raf 65.

³⁴⁸ Al-A'raf 73.

³⁴⁹ At-Tur 34.

³⁵⁰ Hud 13.

A ako sumnjate u ono što objavljujemo robu Svome, načinite vi jednu suru sličnu objavljenim njemu, a pozovite i božanstva vaša, osim Allaha, ako istinu govorite.³⁵¹

Štaviše, ovaj izazov je upućen obijema skupinama – i ljudima i džinnima. Rekao je Allah Uzvišeni:

Reci: "Kad bi se svi ljudi i džini udružili da sačine jedan ovakav Kur'an, oni, takav kao što je on, na bi sačinili, pa makar jedni drugima pomagali."³⁵²

41. Islam je vjera borbe koja ima za cilj odbranu vjere, života, porodice, svoga grada, a pored toga, islam podrazumijeva i borbu protiv onih koji stoje na putu širenja i dostavljanja Allahovog šeriata jer je to univerzalna misija koja nije ograničena na samo jedan narod, već svako mora čuti i spoznati islam, njegovu pravdu, dobro i ljubav. Cilj borbe koju islam propisuje i zagovara je, svakako, i otklanjanje nepravde i pomaganje potlačenima pa kaže Allah Uzvišeni:

I borite se na Allahovom putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali vi ne otpočinjite borbu! – Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu.³⁵³

Džihad (borba) u islamu je propisana kako bi se uzdigla Allahova riječ i proširila Njegova vjera, pa kaže Uzvišeni Allah:

I borite se protiv njih dok mnogoboštvo ne iščezne i dok samo Allahova vjera ne ostane.³⁵⁴

³⁵¹ Al-Bakarah 23.

³⁵² Al-Isra' 88.

³⁵³ Al-Bakarah 190.

³⁵⁴ Al-Anfal 39.

Allahov Poslanik a.s. odgovara čovjeku na pitanje pa kaže: “Došao jedan čovjek Vjerovjesniku, s.a.v.s., i rekao: - Neko se bori radi ratnog plijena, neko radi popularnosti, a neko, opet, da bi pokazao svoje junaštvo. Koji je od njih na Allahovom putu? “Ko se bori da Allahova riječ bude gornja, on je na Allahovom putu”, odgovori Allahov Poslanik, s.a.v.s.”³⁵⁵

Cilj i svrha džihada nisu ovosvjetska nadmoć, lični ciljevi, šejtanski prohtjevi u smislu osvajanja teritorija, hvalisanje i pokazivanje sile. Rekao je Allah Uzvišeni:

I ne budite kao oni koji su, da se pokažu svijetu...³⁵⁶

42. Islam je vjera naređivanja na dobro i odvrćanja od zla, što se smatra sigurnosnim ventilom jednog naroda, jer vjera ne može opstati osim ako njeni sljedbenici praktikuju njene propise izvršavajući naredbe i kloneći se zabrana, kao i popravljajući one koji su skrenuli sa pravoga puta i sprječavajući istih da čine ružne stvari. Na ovaj način se čuva i štiti društvo od razaranja i nereda. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Primjer onoga ko čuva Allahove granice (šeriatske propise) i onoga ko ih krši jest kao primjer ljudi koji su se ukrcali na lađu, pa su jedni bili na gornjem, a drugi na donjem spratu lađe. I kada je trebalo da se napiju vode, oni dolje su prolazili pored onih iznad njih, nakon čega bi rekli: 'Kad bismo probušili lađu na našem dijelu, ne bismo smetali onima koji su iznad nas. I, ako bi ih oni gore pustili da učine šta su i naumili, stradat će svi, a ko ih spriječi u njihovom naumu, spasit će sebe i njih.’”³⁵⁷

³⁵⁵ Sahihul-Buhari, 3. dio, str. 1034, br. hadisa 2655.

³⁵⁶ Al-Anfal 47.

³⁵⁷ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 882, br. hadisa 2361.

43. Islam je jedan od znakova smaka svijeta i nestanka dunjaluka. Allahov Poslanik a.s. je pojasnio da je on vjerovjesnik smaka svijeta i da je njegovo poslanstvo dokaz blizine smaka svijeta. Enes r.a. pripovijeda da je Allahov Poslanik a.s. rekao: “**Poslani smo, ja i Sudnji dan, kao ova dva (pokazujući pri tome na kažiprst i srednji prst.)**”³⁵⁸ Zbog ovoga je Muhammed a.s. posljednji vjerovjesnik i poslanik i pečat svih njih.

³⁵⁸ Sahihu Muslim.

POLITIČKI ASPEKAT U ISLAMU

Na polju politike, kao i na svim ostalim, islam je došao sa osnovnim principima i općim pravilima koja čine jezgro na kojem se zasniva formiranje muslimanske države i koja obavezuju njenog vladara da sprovodi Allahove naredbe primjenom i implementiranjem ovih principa i pravila. Rekao je Allah Uzvišeni:

Zar oni traže da im se kao u pagansko doba sudi? A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?³⁵⁹

Vladar je predstavnik i povjerenik naroda koji je obavezan opravdati ukazano mu povjerenje i to kroz sljedeće:

1. Da učini sve što može na primjeni Allahovog šeriata, da svome narodu obezbjedi sredstva i načine za dostojan život i da se stara o zaštiti njihove vjere, mira, života i imetka. Allahov Poslanik a.s. kaže: **“Neće osjetiti miris dženneta nijedan rob kome je Allah dao da bude pretpostavljeni svojim podanicima, pa ih ne bude čuvao svojim savjetom.”**³⁶⁰

Vladar u islamskoj državi treba da bude kao što je Omer bin Hatab r.a. jednog dana govorio svojim drugovima: “Ukažite mi na čovjeka kojem ću povjeriti vođstvo muslimana.” Pa su mu rekli za Abdurrahmana bin Aufa. Omer reče: “Ne, on je slab.” Zatim su mu rekli za nekog drugog, na šta im je on odgovorio: “Nije mi takav potreban.” Zatim mu rekoše: - Pa kakvog čovjeka želiš? Rekao im je Omer: “Želim čovjeka koji kada bude njihov vođa bit će poput ostalih (običnih) ljudi, a ako nije emir ponašat će se kao da je vođa.” Odgovoriše: - Mi ne znamo takvog osim Rabi'u bin Harisa.” Omer reče: “Istinu ste rekli.” i povjerio mu je emanet.³⁶¹

³⁵⁹ Al-Maidah 50.

³⁶⁰ Sahihul-Buhari, 6. dio, str. 2614, br. hadisa 6731.

³⁶¹ Kenzul umal.

2. Vođstvo i starateljstvo nad muslimanima se ne povjerava neodgovornima, već onima koji su omiljeni među prijateljima i koji će prepustiti emanet onome ko je preči za to.

Ono čime se odlikuju ovi principi i pravila je:

1. Pobožnost koju je Uzvišeni Allah učinio principom pred kojim su isti vladar i podanik, bogataš i siromah, uglednik (plemić) i običan čovjek, bijelac i crnac. Niko nema pravo, koliko god njegov položaj bio visok, da prema svom nahodjenju donosi zakone koji se ne podudaraju sa božanskim. Rekao je Uzvišeni:

Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo po svom nahodjenju postupiti. A ko Allaha i Njegova Poslanika ne posluša, taj je sigurno skrenuo s Pravoga puta.³⁶²

Svako je obavezan pridržavati se ovog principa, poštivati ga i primjenjivati ga bez obzira da li se radi o vladaru ili podaniku. Rekao je Uzvišeni:

Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im on presudi, samo reknu: "Slušamo i pokoravamo se!" – Oni će uspjeti.³⁶³

U islamu ni jedan čovjek ne može posjedovati apsolutnu vlast, pa čak ni vladar. Sva njegova vlast je ograničena onim što šeriat propisuje, pa ako bi izišao van tih okvira prema njemu nema ni poslušnosti ni pokornosti, jer Allahov Poslanik a.s. kaže: "Na muslimanu je da se pokorava vladaru u onome što

³⁶² Al-Ahzab 36.

³⁶³ An-Nur 51.

mu je drago i mrsko osim kada mu se naređuje da počini grijeh, u tom slučaju nije dužan pokoriti mu se.”³⁶⁴

2. Šura (vijeće) je osnovni stub na kojem počiva politički sistem u islamu jer kaže Allah Uzvišeni Allah:

Za one koji se Gospodaru svome odazivaju, i koji molitvu obavljaju, i koji se o poslovima svojim dogovaraju, a dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeljuju.³⁶⁵

Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli da im bude oprošteno i dogovaraj se s njima. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega.³⁶⁶

U prvom ajetu Allah Uzvišeni je zajedno sa namazom spomenuo šuru, a namaz je jedan od stubova islama što ukazuje na veličinu i važnost stvari. Sve što je u vezi sa interesom naroda zahtijeva savjetovanje i dogovaranje učenih ljudi. Na kraju ajeta Uzvišeni Allah je pohvalio vjernike općenito učinivši, im međusobno dogovaranje i savjetovanje obaveznim po pitanju svih stvari.

U drugom ajetu Uzvišeni Allah od Svoga poslanika, koji je vladar muslimanske države, traži da se po pitanju stvari koje su u interesu naroda savjetuje i dogovara. Kada se radi o vahju (objavi) princip šure ne važi, a po pitanju ostalih (dunjalučkih) stvari Poslanik a.s. se savjetovao i dogovarao sa svojim ashabima. Uzvišeni Allah je naredio Svome poslaniku savjetovanje sa ashabima pa kaže: “... i dogovaraj se s njima”.

³⁶⁴ Sahihul Buhari, 3 dio, str. 1469, br. hadisa 1839.

³⁶⁵ Aš-Šura 38.

³⁶⁶ Alu Imran 159.

Ebu Hurejre je rekao: “Nisam vidio da se iko više dogovara i savjetuje sa svojim ashabima od Poslanika Muhammeda a.s.”³⁶⁷

Učenjaci i šeriatski pravници su u obavezi savjetovati vladara u svemu, a posebno u onome što je u interesu naroda. U slučaju da savjetovanje učenjaka izostane onda to postaje obaveza naroda čije se mišljenje i riječ cijeni, oslanjajući se na dva prethodna ajeta, jer se po islamskom šeriatu vladar smatra povjerenikom i zastupnikom naroda koji snosi odgovornost za ono što mu je povjereno. S druge strane, narod je također odgovoran u smislu kontrole i nadzora vladara u primjeni šeriata (Allahovog zakona). Po islamu, svaki pojedinac ima potpunu slobodu da izrazi svoje mišljenje i kritiku na način koji smatra odgovarajućim. U toj kritici je obavezujući pristup skromnosti i bogobožnosti kako se izražavanjem svog mišljenja i stava ne bi izazvala fitna – nered. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Najbolji džihad je reći istinu nepravednom vladaru.”³⁶⁸

U tom smislu Ebu Bekr Es-Siddik r.a., prvi halifa (vođa) muslimana nakon Allahovog Poslanika a.s. kaže: “O ljudi, izabran sam da vas vodim, iako nisam najbolji od vas, pa ako budem postupao ispravno, vi me pomozite, a ako budem griješio, vi me spriječite u tome... Pokoravajte mi se sve dok se ja pokoravam Allahu i Njegovu Poslaniku, a ako budem griješio prema Allahu i Njegovu poslaniku nemojte mi se pokoravati.”³⁶⁹

Omer ibn Hattab r.a., drugi pravedni halifa, kada je primio Muhammeda bin Mesleme je rekao: “Šta misliš o meni, o

³⁶⁷ Tirmizi, 4. dio, str. 213, hadis je da'if (slab) – prenosioci su pouzdani, ali u lancu hadisa postoji prekid.

³⁶⁸ Mustedrek ala sahihajn, 4. dio, str. 551, br. hadisa 8543, šejh Albani ga smatra vjerodostojnim.

³⁶⁹ El-Bidaje ven-Nihaje od Ibn Kesira.

Muhammede?” Ovaj odgovori: “Tako mi Allaha, onakav si kako sam i želio, ja i svako ko ti želi dobro – sposoban i jak na prikupljanju imetka, pošten i čestit po tom pitanju, pravedan u njegovoj raspodjeli. A ako bi ti to dosadilo (ako bi pogriješio) mi bismo te ispravili kao što se ispravlja koplje (u spravi koja služi za tu namjenu).” Omer na to reče – Zar baš? Muhamed ibn Mesleme ponovi što je rekao, a Omer r.a. onda reče – Hvala Allahu koji je učinio da živim u narodu koji bi me ispravio ako pogriješim.”³⁷⁰

3. Samoobračun i odgovornost – Prenosi se da je jednog dana Omer r.a. držao hutbu a na sebi je imao dva ogrtača pa je rekao – O ljudi, čujte i pokoravajte se! Zatim ustade jedan čovjek i reče – Nema poslušnosti, niti pokornosti! Omer r.a. upita – A zašto? Čovjek odgovori – Zato što su na tebi dva, a mi imamo po jedan ogrtač, a svaki musliman treba imati po jedan ogrtač. Tada Omer r.a. reče visokim glasom: “O Abdullah, sine Omerov, reci im o čemu se radi!” Zatim Abdullah reče – Jedan je moj pa sam ga dao njemu. Na to ovaj čovjek odgovori – E sada se možemo pokoriti.

Islam je na ovaj način sačuvao opća i pojedinačna prava i slobode, a izvore zakonodavstva distancirao od manjkavih prohtjeva onih koji donose zakone, jer njihovo zakonodavstvo u tom slučaju biva rezultatom njihovih ličnih i lokalnih prohtjeva. Što se tiče ostalih djelimičnih stvari koje ne pripadaju ovom dijelu, islamsko zakonodavstvo ostavlja otvorena vrata muslimanima da uspostave sisteme i odgovarajuća pravila koja će slijediti u skladu sa njihovim stanjem i prilikama, povodeći se za općim interesom naroda u bilo kom vremenu i mjestu. Naravno, uslov je da ovi sistemi i pravila nisu u koliziji sa osnovnim principima i pravilima islama.

³⁷⁰ Bilježi ga Ibn Mubarek u djelu “Zuhd”.

VOJNI (RATNI) ASPEKAT U ISLAMU

To je ono što se u islamu zove džihad. Džihad u islamu po općem shvatanju je borba sa samim sobom (svojom dušom) što podrazumijeva ostavljanje onog što je zabranjeno i izvršavanje onog što je propisano i naređeno, u skladu s mogućnostima, tražeći time Allahovo zadovoljstvo.

Što se tiče užeg shvatanja džihada to je borba s ciljem širenja i dostavljanja Allahove vjere svim ljudima. I po ovom shvatanju džihad nije ništa novo u islamskoj religiji jer se on spominje u svim prethodnim objavama i šeriatima (vjer zakonima).

U Ponovljenom zakonu, u dvadesetom poglavlju Tevrata spominje se džihad (borba) gdje jevreji raspravljaju o utvrđivanju zakona ratovanja na najsirovije oblike vandalizma i uništenja:

“**10** Ako dođeš pred neki grad da bi ga napao, najpre mu ponudi mir. **11** Ako prihvati mir i otvori ti vrata, ceo narod koji se nađe u njemu neka obavlja ropski posao i neka ti služi. **12** Ali ako ne sklopi mir s tobom nego zarati s tobom, ti ga opkoli, **13** i kada ti ga Gospod, tvoj Bog, preda u ruke, tada pobij oštricom mača sve muškarce koji su u njemu. **14** A žene, decu, stoku i sve što se nađe u gradu, sve što iz njega zapleniš uzmi za sebe. I jedi od svega što si zaplenio od svojih neprijatelja koje ti daje Gospod, tvoj Bog. **15** Tako učini svim gradovima koji su daleko od tebe i ne ubrajaju se u gradove ovih naroda. **16** Samo u gradovima ovih naroda koje ti Gospod, tvoj Bog, daje u nasljedstvo nemoj poštediti život ničemu što diše.

U jevanđelju po Mateju, u desetom poglavlju se navodi:

34 Nemojte da mislite da sam došao da na zemlju donesem mir. Nisam došao da donesem mir, nego mač. **35** Došao sam da okrenem ‘čoveka protiv njegovog oca, kćer protiv majke, snahu

protiv svekrve. **36** Čoveku će njegovi ukućani biti neprijatelji.’
37 Ko oca ili majku voli više nego mene, nije me dostojan. Ko sina ili kćer voli više nego mene, nije me dostojan. **38** Ko ne uzme svoj krst* i ne ide za mnom, nije me dostojan. **39** Ko nađe svoj život, izgubiće ga, a ko izgubi svoj život radi mene, naći će ga.”

Postoje dvije vrste džihada:

1. Borba protiv onoga ko napadne muslimane (u slučaju napada na vjeru, čast, imetak, kuće, imovinu). U ovom slučaju borba je obaveza svakog pojedinca koji može da nosi oružje sve dok se neprijatelj ne odvrati. Kaže Allah Uzvišeni:

I borite se na Allahovom putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali vi ne otpočinjite borbu! – Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu.³⁷¹

Ako je neprijatelj napao muslimane iznenada obaveza svih muslimana koji žive u okolini je da se bore sve dok ne odvrate neprijatelja i ovo je zakonsko pravo svih ljudi bez obzira na različitu vjersku i nacionalnu pripadnost.

Obavezni džihad podrazumijeva borbu protiv diktatora i imperatora koji ugnjetavaju vjernike, muče ih i stoje na putu onome ko želi dostaviti islam ljudima i koji odvrćaju od islama onoga ko želi postati muslimanom. Ovo zbog toga što univerzalni poziv i misija islama nije ograničena na samo jedan narod već je nužno da svako čuje za njega (islam) i spozna njegovu pravednost i dobro. Ovo je osnovna motivacija džihada. U tom smislu jedan od ashaba r.a. je rekao bizantijskom kralju Rustemu kada je bio upitan o razlogu dolaska u njegovu zemlju: “Došli smo da izvedemo ljude iz

³⁷¹ Al-Bakarah 190.

obožavanja robova (stvorenja) u obožavanje Gospodara (Allaha) robova (stvorenja), iz tjeskobe dunjaluka (ovoga svijeta) u prostranstvo ahireta (budućeg svijeta) I iz nepravde drugih vjera u pravednost islama.”

Također, džihad je propisan u slučaju otklanjanja i sprječavanja nepravde i pomoći potlačenima jer kaže Allah Uzvišeni:

A zašto se vi ne biste borili na Allahovom putu za potlačene, za muškarce i žene i djecu, koji uzvikuju: "Gospodaru naš, izbavi nas iz ovoga grada, čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika i Ti nam podaj onoga ko će nam pomoći!"³⁷²

Što se tiče ratova radi širenja teritorije i nadmoći, ili osvjetničkih ratova koji rezultiraju vandalizmom i uništenjem, ili ratova s ciljem hvalisanja i pokazivanja sile oni su po islamu zabranjeni jer se borba u islamu vodi, kao što smo prethodno rekli, Allaha radi kako bi se uzdigla Allahova riječ, a nikako radi ličnih i šejtanskih prohtjeva i hirova. Allah Uzvišeni je rekao:

I ne budite kao oni koji su, da se pokažu svijetu...³⁷³

Allahov Poslanik a.s. odgovara čovjeku na pitanje pa kaže: "Došao jedan čovjek Vjerovjesniku, s.a.v.s., i rekao: - Neko se bori radi ratnog plijena, neko radi popularnosti, a neko, opet, da bi pokazao svoje junaštvo. Koji je od njih na Allahovom putu? "Ko se bori da Allahova riječ bude gornja, on je na Allahovom putu", odgovori Allahov Poslanik, s.a.v.s."³⁷⁴

Džihad u islamu ima svoja pravila i običaje pa se tako ne smije ubijati od neprijatelja osim onaj ko učestvuje i pomaže u borbi. Također, ne smiju se ubijati starci, djeca, žene, bolesnici, oni

³⁷² An-Nisa' 75.

³⁷³ Al-Anfal 47.

³⁷⁴ Sahihul-Buhari, 3. dio, str. 1034, br. hadisa 2655.

koji liječe bolesnike, ranjenici, svećenici koji su se posvetili ibadetu, kao što nije dozvoljeno ubiti (dokrajčiti) ranjenika u bici, masakrirati mrtve, ubijati životinje, rušiti kuće, bunareve, niti goniti one koji pobjegnu iz bitke.

Ovo su bile smjernice Allahovog Poslanika a.s. i halifa nakon njega vojskama koje su slali u vojne pohode radi širenja islama. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Krenite u pohod s Allahovim imenom, na Allahovom putu. Borite se protiv onih koji negiraju Allaha. Krenite u pohod, ali nemojte krasti ratni plijen, nemojte kršiti ugovor, nemojte masakrirati, nemojte ubijati djecu.”³⁷⁵

Ebu Bekr Es-Siddik r.a., prvi halifa nakon Allahovog Poslanika a.s. govorio bi vođama vojski koje bi otpremao u vojne pohode: “Oporučujem vam deset stvari pa ih dobro čuvajte: Nemojte biti izdanci, ne varajte, ne kršite ugovore, ne masakrirajte, ne ubijajte djecu, starce i žene, ne sjećite i ne spaljujte palme, ne sjećite voćke koje rađaju i ne koljite ovce, krave i kamile osim jela radi. Naići ćete na ljude koji su se osamili u svojim samostanima i posvetili se ibadetu pa ih ostavite u onome čemu su se posvetili.”³⁷⁶

Što se tiče ratnih zarobljenika u islamu i oni imaju svoja prava, pa nije dozvoljeno mučiti ih, ponižavati, zastrašivati, masakrirati i iznurivati ih uskraćivanjem jela i pića sve dok ne umru. Naprotiv, prema njima se treba ophoditi s poštivanjem i na lijep način. Allah Uzvišeni kaže:

I hranu su davali – mada su je i sami željeli – siromahu i siročetu i sužnju.

“Mi vas samo za Allahovu ljubav hranimo, od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo!”³⁷⁷

³⁷⁵ Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1357, br. hadisa 1731.

³⁷⁶ Taberi, 3. dio, str. 226.

³⁷⁷ Al-Insan 8-9.

Allahov Poslanik a.s. kaže: “Oslobađajte zarobljenike, hranite gladne i posjećujte bolesne.”³⁷⁸

Muslimanska država ima slobodu izbora da li će osloboditi zarobljenike uz otkup ili bez njega, ili uz razmjenu za muslimanske zarobljenike.

Poraženi narodi također imaju svoja prava, pa se ne smije napadati na njihovu čast i imetak, ne smije se vrijeđati njihovo dostojanstvo i ne smiju se ponižavati, ne smiju se prepadati i ne smije se osvjetnički odnositi prema njima. Naprotiv, popravljanje stanja, naređivanje na dobro i odvrćanje od zla, uspostavljanje pravde je ono čemu islam teži. Najbolji dokaz ovome jeste ugovor kojeg je Omer ibn Hattab r.a. sklopio sa stanovnicima Jerusalema kada ga je muslimanska vojska osvojila u kojem stoji:

U ime Allaha Milostivog, Samilosnog

Allahov rob, Omer ibn Hattab, vođa pravovjernih, stanovnicima Kuds (Jerusalema) garantuje: bezbjednost njihovih života, imetaka, crkava i križeva... Neće biti prisile u vjeru, niti će se kome nanijeti šteta...

Da li je povijest zabilježila sličan primjer velikodušnosti, pravde i tolerancije od strane osvajača prema poraženom narodu?! Iako je Omer r.a. imao priliku i mogućnost da sa njima postupi kako hoće i diktira uslove koje hoće, pravda, nastojanje širenja Allahove vjere i ljubav i želja dobra svim ljudima je ono što dokazuje da džihad u islamu nema za cilj ovosvjetsku dominaciju i nadmoć.

Prije same borbe muslimani su dužni neprijatelju ponuditi da izabere da li će prihvatiti islam, ili će ostati pri svojoj vjeri a

³⁷⁸ Sahihul-Buhari, 3. dio, str. 1109, br. hadisa 2881.

prihvatiti plaćanje džizje. Džizja je određeni iznos koji se plaća islamskoj državi, a dijeli se na tri vrste:

- 1- Džizja koja se uzima od bogatih.
- 2- Džizja koja se uzima od srednjeg sloja stanovništva kako što su trgovci i poljoprivrednici.
- 3- I džizja koja se uzima od radnika (nadničara) i zanatlija koji nađu posao.

Taj novac je namijenjen za zaštitu od bilo kog vanjskog neprijatelja i brigu i očuvanje njihove časti, imetka, života i uživanja u svemu onome u čemu uživaju muslimani. U ovom smislu Halid ibn Velid r.a. u jednom od svojih ugovora kaže: “Obećavam vam zaštitu u zamjenu za džizju. Naše je da vas štitimo, a vaše da dajete džizju, osim u slučaju da nismo u stanju pružiti vam zaštitu.”³⁷⁹

Džizja nije obavezna za svakog jer ona ne važi za siromašne, djecu, žene, robove, slijepce, nemoćne, osobe sa invaliditetom. Šta više, islamska država je obavezna voditi brigu o ovim osobama tako što će izdvajati iz državne kase muslimana novac za njihove potrebe. Omer ibn Hattab r.a. vođa pravovjernih i drugi halifa, kada je vidio jednog starca jevreja kako prosi od ljudi raspitao se o njemu i saznao da je on jedan od onih koji plaćaju džizju, a zatim je rekao: “Nismo dobro postupili prema tebi kada smo od tebe uzimali džizju u tvojoj mladosti pa smo te igubili u tvojoj starosti.” Zatim ga je Omer r.a. poveo svojoj kući i dao mu nešto hrane i odjeće. Nakon toga je poslao po čuvara državne blagajne i rekao mu: “Ovakvima i njemu sličnim daj iz državne kase muslimana koliko je dovoljno njima i njihovoj djeci, jer Allah Uzvišeni kaže: **“Zekat pripada samo**

³⁷⁹ Tarihul-Belazri.

siromasima i nevoljnicima”, siromasi su među muslimanima, a nevoljnici su ehlul-kitabije (jevreji i kršćani).³⁸⁰

U ugovoru kojeg je Halid ibn Velid r.a. sklopio sa stanovnicima Hire stoji: “Svakom ko je oslabio i oronuo od rada, ili ga je zadesila neka ozljeda, ili je bio bogat pa je osiromašio i postao prezadužen, udijelite sadaku (pomozite imetkom), za njih džizja ne važi i oni imaju pravo na sredstva iz državne kase muslimana kao i njihova djeca.”³⁸¹

Njemačka naučnica Lise Licstenstadter kaže: “Izbor persijskih i bizantijskih zemalja nije bio između sablje ili islama već između islama ili džizje. To je plan koji je zaslužio sve pohvale zbog svoje perspektive nakon što je uslijedio u Engleskoj za vrijeme vladavine kraljice Elizabete.”³⁸²

Što se tiče ophođenja prema nemuslimanima koji žive unutar islamske države, prema njima se ne smije činiti nepravda, ne smije se ispoljavati neprijateljstvo prema njima, ne smiju im se uskraćivati njihova prava i prema njima se ne smije loše postupati. Allah Uzvišeni kaže:

Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone – Allah, zaista, voli one koji su pravični.³⁸³

Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ko učini nasilje prema mu`ahidu (nemuslimanu šticeniku islamske države) ili mu uskrati pravo, ili ga optereti preko njegovih mogućnosti, ili uzme nešto

³⁸⁰ El-Haradžu li Ebi Jusuf 126.

³⁸¹ El-Haradžu li Ebi Jusuf 144.

³⁸² Komparacija religija – Dr Ahmed Šibli, 3. dio, str. 174, preuzeto od Islam and the Modern Age P 67.

³⁸³ Al-Mumtehinah 8.

njegovo bez saglasnosti, ja ću mu biti tužitelj na Sudnjem danu.”³⁸⁴

Ovo su samo neki odlomci o džihadu – borbi na Allahovom putu, a onaj ko želi više saznati o ovoj temi neka se vrati na knjige koje specijalno tretiraju ovaj aspekt.

³⁸⁴ Sunen Ebu Davud, 3. dio, str. 170, br. hadsia 3052, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

EKONOMSKI ASPEKAT U ISLAMU

Imetak je pokretačka snaga života. Islamski šeriat ima za cilj da kroz njega uspostavi stabilno društvo u kojem će se ostvariti socijalna pravda, iz kojeg proizilazi dostojanstven život za sve članove tog društva, kao što Uzvišeni Allah kaže:

Bogatstvo i sinovi su ukras u životu na ovome svijetu.³⁸⁵

S obzirom da je imetak s aspekta islama jedna od nužnosti, kako za pojedince tako i za društva, obavezno je izdvojiti 2,5 procenta od glavnice imetka koji je pregodio na ime zekata koji se uzima od bogataša kako bi se podijelio siromašnima. Prethodno smo govorili o zekatu koji je jedno od prava siromašnih koje im se ne smije uskratiti. Suština i smisao ovoga nije da islam ukida individualno vlasništvo i lične poslove, naprotiv – islam ih priznaje i poštuje. Navode se jasni citati koji govore o zabrani uzurpacije imetka drugih pa kaže Uzvišeni:

Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način.³⁸⁶

Islam je ustanovio i konstituirao sisteme čijom se primjenom ostvaruje cilj kojem se teži, a to je dostojanstven život za svakog pojedinca muslimanskog društva. Islam ostvaruje ovaj cilj kroz sljedeće:

1. Zabrana kamate, jer se radi o eksploataciji ljudskih potreba i napora svog sunarodnika, uzimajući njegov imetak bez saglasnosti, a imetak ima veliku svetost. Zbog posljedica rasprostranjenosti kamate gubitak je poznat među ljudima i zbog akumulacije imetka u rukama određene grupe ljudi. Allah Uzvišeni je rekao:

O vjernici, bojte se Allaha i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici.

³⁸⁵ Al-Kahf 46.

³⁸⁶ Al-Bakarah 188.

Ako ne učinite, eto vam onda, neka znate – rata od Allaha i Poslanika Njegova! A ako se pokajete, ostaće vam glavnice imetaka vaših, nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti.³⁸⁷

2. Zakonom se podstiče na pozajmljivanje kako bi se eliminirala kamata i svi putevi i načini koji vode ka njoj.

3. Šeriat naređuje da se dužnik sačeka sa vraćanjem duga, da mu se rok odloži i da se ne vrši pritisak na njega. Ovo je stvar dogovora i nije obavezujuća. Naravno, ovo se odnosi i važi za onoga ko je ozbiljan u izvršavanju svojih obaveza, a ne važi za onoga ko se poigrava. Allah Uzvišeni je rekao:

A ako je u nevolji, onda pričekajte dok bude imao;³⁸⁸

Od Burejde El-Eslemija se prenosi da je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Ko sačeka dužnika sa vraćanjem duga imat će nagradu sadake u visini tog duga za svaki dan čekanja.” Rekoh – O Allahov Poslaniče, čuo sam da si rekao “Ko sačeka dužnika sa vraćanjem duga imat će nagradu sadake u visini tog duga za svaki dan čekanja.” Poslanik a.s. reče: “Za svaki dan čekanja imat će nagradu sadake u vrijednosti duga prije nego mu se dug vrati, a kada dođe vrijeme vraćanja duga pa mu taj rok odloži imat će dvostruku nagradu sadake za svaki dan.”³⁸⁹

4. Šeriat podstiče na praštanje duga onome ko je u poteškoćama pa ne može vratiti dug i pojašnjava vrijednost tog dobrog djela, pa kaže Allah Uzvišeni:

...a još vam je bolje, neka znate, da dug poklonite.³⁹⁰

Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ko želi da ga Allah sačuva od muka Sudnjeg dana, neka odgodi siromašnom vraćanje duga, ili neka ga otpiše.”³⁹¹

³⁸⁷ Al-Bakarah 278-279.

³⁸⁸ Al-Bakarah 280.

³⁸⁹ Sahihut-Tergib.

³⁹⁰ Al-Bakarah 280.

5. Zabranjeni su pohlepa i sve vrste monopola, jer monopolista sputava ostale ljude i njihove potrebe sve dok pijaca ne oslabi, a zatim odredi cijenu koja će zadovoljiti njegovu pohlepu što šteti pojedincima u društvu, kako bogatim tako i siromašnim. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Onaj ko se bavi monopolom je grješan.”³⁹²

Ebu Jusuf, učenik imama Ebu Hanife, kaže: “Sve što šteti ljudima u smislu da ih sputava “guši” smatra se monopolom pa makar to bilo zlato i srebro.” Onaj ko se bavi monopolom zloupotrijebio je pravo na posjedovanje, a cilj zabrane monopola je otklanjanje štete od ljudi, jer ljudi imaju različite potrebe, a monopol u njima ljude dovodi u nezgodnu situaciju. Vladar ima pravo da primora monopolistu na prodaju robe po razumnoj cijeni, pri čemu nema štete ni prodavac ni kupac, a ako to monopolista odbije ima pravo da oduzme tu robu i proda je po prihvatljivoj (razumnoj) cijeni kako bi se na taj način spriječio onaj čija je duša sklona monopolu da zloupotrijebi i eksploatiše potrebe ljudi.

6. Zabranjeno je uzeti od trgovca udio kako bi mu dozvolio da prodaje robu ili da je unese u državu – to je ono što je danas poznato pod imenom carina, taksa, pdv (porez na dodatnu vrijednost)³⁹³ i sl. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Onaj ko od trgovaca bespravno uzima imetak na račun kojekakvih poreza neće ući u džennet.”³⁹⁴

To je ono što nije dozvoljeno uzeti i ono što se dadne onome kome nije halal (dozvoljeno) dati. To je uzimanje nečega što je

³⁹¹ Bilježi ga Muslim.

³⁹² Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1227, br. hadisa 1605.

³⁹³ Pisac je naveo opšti propis ovog pitanja. O pojedinačnim situacijama treba konsultirati šeriatske pravnike. (op.rec).

³⁹⁴ Sahih Ibn Huzejme, 4. dio, str. 51, br. hadisa 2333, šejh Šuajb Arnaut kaže o ovom haidisu u „Musnedu“ imama Ahmeda da je hasen (dobar) na osnovu drugih predaja koje govore na ovu temu.

haram (zabranjeno) i davanje nečega onome kome nije dozvoljeno dati. A onaj ko pomaže u tome – poreznik, zapisničar, svjedok, svi oni potpadaju pod riječi Allahovog Poslanika a.s. gdje se kaže: “Doista neće ući u džennet meso i krv koje se hranilo od haram imetka (imetka stečenog na nedozvoljen način) jer vatra (džehennem) mu je preča.”³⁹⁵

7. Zabranjeno je gomilanje imetka (konfiskacija sredstava) i nekorištenje istog za ostvarivanje prava koja je Allah dao kako pojedincu tako i zajednici (društvu), a odnose se na sve ono što je dobro i u interesu ljudi, jer prava svrha i smisao novca je da se njime trguje među ljudima kako bi se pokrenula ekonomija od koje će se okoristiti svi članovi društva. Allah Uzvišeni je rekao:

Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Allahovom putu – navijesti bolnu patnju.³⁹⁶

Kao što islam uvažava individualnu svojinu tako je i propisao prava i obaveze koje se na nju odnose. Od tih obaveza je to da vlasnik treba trošiti svoj imetak na svoje izdržavanje kao i na izdržavanje svoje rodbine za koju je odgovoran i dužan izdržavati je. Također, od tih obaveza je i zekat koji je obaveza i dužnost prema pojedincima (onima koji su siromašni) iz društva, pa onda imamo sadaku i javno udjeljivanje (trošenje). Od obaveza društva kao zajednice je trošenje imetka na izgradnju škola, bolnica, džamija, izdržavanje siročadi i sve ono što koristi društvu. Islam na ovaj način nastoji spriječiti gomilanje bogatstava u rukama određene skupine (interesne grupe) u društvu.

8. Zabranjeno je krivo (netačno) mjerenje na vagi jer je to jedna vrsta krađe, obmane, izdaje i prijevare. Allah Uzvišeni je rekao:

³⁹⁵ Sahih Ibn Hibban, 12. dio, str. 378, br. hadisa 5567, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u „Sahihut-Tergib vet-Terhib“.

³⁹⁶ At-Tavabah 34.

Teško onima koji pri mjeranju zakidaju,
koji punu mjeru uzimaju kada od drugih kupuju,
a kada drugima mjere na litar ili na kantar – zakidaju.³⁹⁷

9. Zabranjena je uzurpacija i zloupotreba onoga što je od javnog značaja i interesa za ljude kao što je voda (česme, bunarevi i sl.), javne površine (pašnjaci, trgovi i sl) koje ne pripadaju nikome, sprječavanje ljudi da se koriste njima, jer je Allahov Poslanik rekao: “Tri su čovjeka sa kojima Allah neće razgovarati na Sudnjem danu i neće ih gledati: - čovjek koji se lažno zakune na robu da je za nju dao više od onoga što je stvarno dao, - čovjek koji učini lažnu zakletvu nakon ikindije da bi njome prigrabio imovinu nekog muslimana (lažno zaklinjanje je haram – zabranjeno u svakom vremenu, a naročito nakon ikindije jer je to vrijeme kada se uzdižu djela), i - čovjek koji nije dao (žednom) višak vode, kome će Allah reći: “Uskraćujem ti danas Svoje dobročinstvo isto kao što si ti uskratilo višak onoga što nisi svojom rukom napravio.”³⁹⁸

Allahov poslanik a.s. također kaže: “Tri stvari su zajedničke za sve muslimane: hrana, voda i vatra.”³⁹⁹

10. Sistem nasljedstva koji je uspostavljen tako da se zaostavština dijeli u skladu sa interesom vlasnika i njegove rodbine i niko nema pravo podijeliti nasljedstvo povodeći se za svojim strastima i prohtjevima. Od prednosti ovog sistema je to što se bogatstvo, ma koliko ono bilo, dijeli na manje dijelove i na taj način se onemogućava akumulacija bogatstva u krugu određene grupe (skupine). Allahov Poslanik a.s. kaže: “Doista je Allah dao svakom pravo koje mu pripada i čovjek nema

³⁹⁷ Al-Mutaffifin 1-3.

³⁹⁸ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 834, br. hadisa 2240.

³⁹⁹ Sunen Ebi Davud, 2. dio, str. 278, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

pravo testamentom isključiti iz nasljedstva onoga ko ima pravo na njega nema oporuke zakonskom nasljedniku.”⁴⁰⁰

11. Sistem vakufa (zadužbine) koji se dijeli na dvije vrste:

a) Lični vakuf koji pripada porodici i potomstvu vakifa (onoga ko ostavlja zadužbinu) kako bi sačuvao svoje potomstvo od bijede, siromaštva i ovisnosti od ljudi, a uslov ispravnosti ove vrste vakufa je da nakon što ga njegovi potomci prestanu koristiti vakuf (iz nekog razloga – smrt ili nešto drugo) će se koristiti u dobrotvorne svrhe.

b) Javni vakuf (zadužbina) koji se koristi u dobrotvorne svrhe kao što je izgradnja bolnica, škola, puteva, javnih biblioteka, džamija, briga o posebnim društvenim kategorijama kao što su siročad, djeca bez roditelja, stari i nemoćni, osobe sa invaliditetom, i sve ono što je u interesu i što koristi društvu. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Kada čovjek umre, prestaju mu teći sevapi za djela, izuzev u tri slučaja: trajne sadake, korisnog znanja ili dobrog djeteta koje mu uči dovu!”⁴⁰¹

12. Sistem oporuke u islamu, tako što je muslimanu propisano da oporuči da će se njegov imetak koristiti u dobrotvorne svrhe, ali oporuka mora biti u skladu sa pravilom o trećini kako nasljednici ne bi bili oštećeni. Od Amira bin S’ada se prenosi da je reko: “Došao je Poslanik, a.s., da me posjeti. Bio sam veoma bolestan u Mekki. Rekao sam mu: ‘Allahov Poslaniče, posjedujem imetak, šta misliš da ga poklonim?’ ‘Ne’, reče on. ‘A polovinu?’ ‘Ne’, reče on. ‘A trećinu?’ ‘Dobro, trećina može, iako je i trećina mnogo’. Da svoje nasljednike ostaviš bogatim bolje ti je nego da ih ostaviš siromašnim i ovisnim od ljudi.

⁴⁰⁰ Sunen Ebi Davud, 3. dio, str. 114, br. hadisa 2870, šejh Albani ga smatra vjerodostojnim.

⁴⁰¹ Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1255, br. hadisa 1631.

Koliko god da udijeliš računat će ti se kao sadaka pa makar to bio i zalogaj koji staviš u usta svoje žene.”⁴⁰²

13. Zabranjeno je sve ono što što je obuhvaćeno sljedećim ajetom:

O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte.⁴⁰³

Zabranjena je svaka vrsta nasilja i nepravde prema ljudima i sve ono što remeti i kvari društvo jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ko svojom desnicom ukine neko pravo muslimana, Allah mu je Vatru učinio obaveznom, a zabranio mu Džennet. Neki čovjek ga upita: “Zar i ako bude nešto nezatno, o Allahov Poslaniče?” Rekao je: “Makar bilo kao grančica drveta eraka (koje se upotrebljava za misvak).”⁴⁰⁴

Zabranjena je krađa. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Bludnik u trenutku dok čini blud nije vjernik; u trenutku dok čovjek pije alkohol nije vjernik; u trenutku dok krade nije vjernik; a vrata pokajanja su otvorena.”⁴⁰⁵

Krađa je bespravno prisvajanje (konfiskacija) imetka ljudi. Reкао je Allah Uzvišeni:

Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha! A Allah je silan i mudar.⁴⁰⁶

Zabranjena je prijevara i izdaja, jer kaže Allahov Poslanik a.s.: “Ko na nas potegne oružje i ko nas vara nije od nas.”⁴⁰⁷

Zabranjeno je uzimanje mita, jer Uzvišeni kaže:

⁴⁰² Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 435, br. hadisa 1233.

⁴⁰³ An-Nisa' 29.

⁴⁰⁴ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 122, br. hadisa 137.

⁴⁰⁵ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 77, br. hadisa 57.

⁴⁰⁶ Al-Maidah 38.

⁴⁰⁷ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 99, br. hadisa 101.

Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način i ne parničite se zbog nje pred sudijama da biste na grješan način i svjesno dio tuđe imovine pojeli!⁴⁰⁸

Mito je haram (zabranjen) i riječima Allahovog Poslanika a.s. koji kaže: “Allah je prokleo onoga ko daje i onoga ko prima mito.”⁴⁰⁹

“Er-Raši” je onaj ko daje mito a “El-Murteši” je onaj ko uzima mito, a u drugoj predaji (rivajetu) “Er-Raiš” je posrednik između njih dvojice. Onaj koji daje mito je proklet zato što pomaže u širenju ove štetne pojave u društvu, a da on nije nudio mito ne bi našao ni onoga ko prima mito, a on je proklet zato što učestvuje u ovoj šteti uzimajući mito, tj. imetak bespravno i zato što je izdao (iznevjerio) svoj emanet uzimajući ono što u osnovi nije smio uzeti. Pored štete koja je nanijeta onome ko daje mito, posrednik između njega i onoga ko uzima mito također uzima od obojice bespravno ono što mu ne pripada i na taj način podstiče širenje ove pojave.

14. Nije dozvoljeno da se čovjek miješa (upliće) u prodaju (pazar) drugome čovjeku dok ovaj ne odustane od trgovine ili dok mu ne dozvoli, jer to podstiče neprijateljstvo i mržnju među članovima društva. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Vjernik je vjerniku brat, pa mu nije dozvoljeno miješati mu se u pazar ili u zaruku sve dok on ne odustane od toga.”⁴¹⁰

⁴⁰⁸ Al-Bakarah 188.

⁴⁰⁹ Sahihu Ibn Hibban, 11. dio, str. 467, br. hadisa 5076, šejh Albani je ovaj hadis ocijenio vjerodostojnim u „El-Džami'us-Sagir“.

⁴¹⁰ Sahihu Muslim, 2. dio, str. 1032, br. hadisa 1412.

SOCIJALNI ASPEKAT U ISLAMU

Islam je uspostavio socijalne sisteme u kojima su jasno određena prava i obaveze svakog pojedinca kako bi društvo funkcioniralo. Postoje prava i obaveze individualnog i općenitog karaktera.

Individualna prava i obaveze kojima nas je Allah zadužio su:

1. Pravo nadređenog nad podređenima:

- Poslušnost i pokornost u onome što nije grijeh prema Allahu jer pokornost nadređenoj u onome što nije grijeh je i pokornost Allahu, a grijehenje (neposlušnost) prema nadređenoj u onome što nije grijeh je i grijeh prema Allahu. Allah Uzvišeni kaže:

O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim.⁴¹¹

- Savjetovanje nadređenog i vjernost njemu. Savjetovanje mora biti na blag i lijep način kako bi mu se ukazalo na ono što je od koristi podređenima i kako bi se opomenuo na potrebe podređenih. O ovome Uzvišeni Allah govori Musau a.s. i njegovom bratu Harunu a.s. kada ih šalje faraonu da ga pozovu u islam:

Pa mu blagim riječima govorite, ne bi li razmislio ili se pobjao!"⁴¹²

- Stati uz nadređenog u vrijeme iskušenja i krize, ne napustiti ga, ne uskratiti mu pomoć i ne izdati ga.

⁴¹¹ An-Nisa' 59.

⁴¹² Ta-Ha 44.

2. Pravo podređenih kod nadređenog:

Prava podređenih kod nadređenog se ogledaju kroz pet glavnih principa i to:

a) Pravednost prema njima, da svakom da pravo koje mu pripada. Obavezan je biti pravedan po pitanju prava, obaveza, podjele odgovornosti (funkcija) i sprovođenju propisa. Svako pred njim mora biti jednak, nikoga ne smije favorizovati nad nekim drugim i ne smije biti pristrasnosti prema jednoj skupini na račun druge, jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Doista, najdraži i najbliži Allahu na Sudnjem danu će biti pravedan vladar, a najmrskiji Allahu na Sudnjem danu i najžešće kažnjavan biće nepravedan vladar.”⁴¹³

I kaže Allahov Poslanik a.s.: “Na Sudnjemu danu najteže (najžešće) će biti kažnjen nepravedan vladar.”⁴¹⁴

b) Nadređeni ne smije činiti nasilje, nepravdu podređenima, ne smije ih varati niti izdati, jer kaže Allahov Poslanik a.s.: “Nema nijednog roba kome je Allah dao da bude pretpostavljeni svojim podanicima, a da mu Allah neće, kada umre, zabraniti ulazak u Džennet, ukoliko bude varao svoje podanike.”⁴¹⁵

c) Nadređeni je dužan savjetovati se sa svojim podanicima po pitanju stvari koje su od njihovog interesa, bilo da se radi o političkim, socijalnim, ekonomskim, a ono za šta nije obavezan savjetovati se s njima su stvari koje su jasno precizirane Kur'anom i sunnetom Poslanika a.s.

- Nadređeni je dužan pružiti priliku podanicima da kažu i iznesu svoja mišljenja i stavove kao i njihovu analizu.

⁴¹³ Sunenut-Tirmizi, 3. dio, str. 617, br. hadisa 1329, šejh Albani ovaj hadis je ocijenio slabim (da'if).

⁴¹⁴ „Sahihul-Džami“: 1001.

⁴¹⁵ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 125, br. hadisa 142.

Nadređeni treba prihvatiti ona mišljenja koja su od jasnog javnog interesa. Rekao je Allah Uzvišeni:

Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli da im bude oprošteno i dogovaraj se s njima.⁴¹⁶

U ovom kontekstu Allahov Poslanik a.s. u bici na Bedru kada se ulogorio ispred bunareva, jedan od ashaba ga je upitao: “O Allahov Poslaniče, je li ti Allah naredio (objavio) da ovako postupiš ili je riječ o ratnoj taktici?” Allahov Poslanik a.s. odgovori – Riječ je o ratnoj taktici. Tada ovaj ashab reče: “U tom slučaju bolje je da se ulogorimo sa druge strane bunareva kako bismo spriječili neprijatelja da dođe do njih.” Allahov Poslanik a.s. je prihvatio mišljenje ovog ashaba i postupio po njemu.⁴¹⁷

d) Vladar je dužan suditi, ustav mu treba biti šeriat i nikako ne smije biti prostora za lična mišljenja i prohtjeve i za spontane presude koje nekada znaju biti pogrešne, a nekada ispravne. U ovom kontekstu Omer ibn Hattab r.a., drugi halifa, nakon što mu je povjeren Hilafet kaže rekao je čovjeku po imenu Ebu Merjem Es-Sululi koji mu je ubio brata Zejda ibn Hattaba: “Vallahi, nisi mi drag isto kao što zemlji nije draga krv.” Ovaj mu reče: “Zar ćeš mi zbog toga uskratiti moje pravo?” Omer r.a. mu odgovori: “Ne.” Na to Ebu Merjem odgovori: “Nema veze, ljubav je za žene.”

e) Vladar ne smije biti nedostupan za svoje podanike. Ne smije im zatvarati vrata u lice, niti se oholiti nad njima, a također ne smije biti posrednika između njega i podanika koji će odlučivati ko može a ko ne doći do njega, jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Kome Allah dadne namjesništvo na nekim od poslova muslimana, pa bude nehajan prema njihovim

⁴¹⁶ Alu Imran 159.

⁴¹⁷ „Delailun-Nubuvveti“ od Bejhekija.

potrebama, neimaštini i siromaštvu, Allah neće obraćati pažnju na njegove potrebe (neće se odazvati njegovoj molbi), neimaštinu i siromaštvu na Sudnjem danu.”⁴¹⁸

f) Vladar mora biti milostiv prema podređenima i ne smije ih opterećivati preko njihovih mogućnosti, niti vršiti pritisak na njih. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Allahu moj, kome bude povjereno namjesništvo i uprava nad mojim ummetom (sljedbenicima), pa im bude otežavao (grubo postupao prema njima), i Ti njemu otežaj, a kome bude povjereno namjesništvo i uprava, pa bude blag prema njima, budi i Ti blag prema njemu.”⁴¹⁹

U ovom kontekstu Omer ibn Hattab r.a. rekao je pojašnjavajući ozbiljnost i veličinu ove stvari: “Tako mi Allaha, kada bi koza slomila nogu u Iraku, pobjao bih se odgovornosti pred Allahom zato što joj nisam napravio staze kojim bi se ona kretala.”

Muslimanski vladar treba biti onakav kakvim ga je opisao Hasan El-Basri u pismu koje je poslao Omeru ibn Abdul-Azizu, Allah mu se smilovao, u kojem stoji:

“O vladaru pravovjernih, znaj da je Allah pravednom vladaru propisao pravednost u svemu, a zabranio mu nepravdu, naredio mu da ispravi sve što je pogrešno, da ojača sve što je slabo, da obespravljenom i ožalošćenom vrati njegovo pravo.

O vladaru pravovjernih, pravedni vladar je poput blagog pastira koji vodi brigu o svojoj kamili koja je njegov vjerni pratilac, pa za nju traži najbolju ispašu, čuva je i štedi od nesreće (onoga što će je uništiti), štiti ih od zvijeri i traži za nju hladovinu kako bi je zaštitio od vrućine.

⁴¹⁸ “Sahihul-Džami'us-Sagir“, br. hadisa 6595.

⁴¹⁹ Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1458, br. hadisa 1828.

O vladaru pravovjernih, pravedan vladar je poput plemenitog oca koji nastoji svoju djecu naučiti i osposobiti za život, zaraditi im za životne potrebe i ostaviti im nešto nakon svoje smrti.

O vladaru pravovjernih, pravedan vladar je poput nježne i blage majke prema svome djetetu, nosi ga u utrobi s mukom i rađa ga s mukom i bolovima, odgaja svoje dijete provodeći besane noći i smiri se s njegovim smirajem, nekad ga doji a nekad ga odbije, raduje se njegovom zdravlju i snazi, a tuguje kada se ono na nešto žali.

O vladaru pravovjernih, pravedan vladar se stara o jetimima (siročadima) i ubogima, odgaja mlade i izdržava starije.

O vladaru pravovjernih, pravedan vladar je poput srca u grudima koja su zdrava ako je srce zdravo i koja su bolesna ako je srce bolesno.

O vladaru pravovjernih, pravedan vladar je onaj koji sprovodi Allahove propise među Njegovim robovima, ono što čuje od Kur'ana (njegovih propisa) sprovodi među njima... O vladaru pravovjernih, u vlasti koju ti je Allah dao nemoj biti poput roba kome je gospodar (gazda) povjerio svoj imetak i djecu pa je on sav imetak proćerdao a djecu raselio.

O vladaru pravovjernih, Allah je objavio propise kojima se odvraća od svega što je ružno i razvratno, pa šta ćeš reći kada budeš upitan o njihovoj primjeni? Allah je propisao odmazdu svojim robovima jer je u tome opstanak, pa kako ćeš je sprovesti nad onima koji je zaslužuju? O vladaru pravovjernih, sjeti se smrti i onoga što slijedi nakon nje, sjeti se da ti tada niko ne može pomoći i opskrbi se za ono što dolazi nakon smrti (Sudnji dan).

O vladaru pravovjernih, znaj da ćeš se nastaniti u kaburu, u kući gdje neće biti stanara osim tebe, u kojoj ćeš ležati opružen.

Tvoji voljeni će te napustiti i ostaviti na dnu kabura samog, pa se opskrbi za taj trenutak onim što će ti tada praviti društvo (dobra djela). “Na Dan kada će čovjek od brata svoga pobjeći i od majke svoje i od oca svog i od druge svoje i od sinova svojih.”

O vladaru pravovjernih, sjeti se riječi Uzvišenog: “A zar on ne zna da će, kada budu oživljeni oni koji su u grobovima i kada iziđe na vidjelo ono što je u srcima.” Tajne će se otkriti, a i knjiga učinjenih djela: “ni mali ni veliki grijeh nije propustila, sve je nabrojala!” A sada, o vladaru pravovjernih, možeš raditi šta hoćeš prije isteka roka kada nada nestane.

O vladaru pravovjernih, nemoj suditi među Allahovim robovima poput neznalica, nemoj se prema njima ophoditi nasilnički i nemoj dozvoliti oholnicima da vladaju slabašnima, jer se oni ne boje Allaha kada je vlast u pitanju, pa im ništa ne znači ni srodstvo ni ugovori, pa da se kaješ zbog svog i njihovog bremena i da nosiš i svoj i njihov teret odgovornosti. Nemoj dozvoliti da te obmanu oni koji uživaju u tvojoj nesreći i koji jedu lijepe stvari tako što će one tebi biti uskraćene na kraju. Nemoj gledati u tvoju snagu i moć koju sada imaš, već pogledaj u svoju snagu i moć koju ćeš sutra imati, jer ti si zarobljenik u užadima smrti i bit ćeš zaustavljen pred Allahom zajedno sa melekima, vjerovjesnicima i poslanicima – “tada će se svi Živom i Vječnom pokoriti”. O vladaru pravovjernih, ako ne postignem ovim svojim vazom (propovijedanjem) ono što sam želio, ili ako mi to bude na neki način zabranjeno, onda ti nisam poslao brižljivost, saosjećanje i savjet. Zato ti šaljem ovo moje pismo kao lijek dragoj osobi koja pije neugodne i neprijatne lijekove jer se nada ozdravljenju. Neka je na tebe mir, spas, Allahova milost i beričet (blagoslov), o vladaru pravovjernih.”

3. Prava roditelja

Roditeljima se mora pokoravati u onome što nije grijeh, činiti im dobročinstvo udovoljavajući njihovim zahtjevima i potrebama u jelu, piću, odjeći i stanovanju. Roditeljima se mora obraćati ponizno, bez vike na njih, mora se biti strpljiv u služenju njima vodeći računa o njihovim osjećanjima, pa ne treba govoriti ono što ih uznemirava, vrijeđa njihova osjećanja i izaziva njihovu srdžbu. Allah Uzvišeni kaže:

Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: "Uh!" – i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim.

Budi prema njima pažljiv i ponizan i reci: "Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!"⁴²⁰

Nepokornost roditeljima po islamu je jedan od velikih grijeha. Od Abdullaha ibn Amra r.a. se prenosi: "Došao je jedan beduin Allahovom Poslaniku a.s. i rekao: "O Allahov Poslaniče, koji su to veliki grijesi?" Poslanik a.s. odgovori: "Da Allahu pripisuješ sudruga (širk), a zatim nepokornost prema roditeljima (ponovio je ovo dva puta), lažna zakletva." A šta je to lažna zakletva – upita beduin. Lažna zakletva je da se čovjek svjesno lažno zakune kako bi od nekog bespravno uzeo imetak – odgovori Allahov Poslanik a.s."⁴²¹

Islam je pojasnio gdje je mjesto roditeljima, pa Allahov Poslanik a.s. kaže: "Allahovo zadovoljstvo je u zadovoljstvu roditelja i Allahova srdžba je u srdžbi roditelja."⁴²²

⁴²⁰ Al-Isra' 23-24.

⁴²¹ Sahihul-Buhari, 6. dio, str. 2535, br. hadisa 6522.

⁴²² Sahihu Ibn Hibban, 2. dio, str. 172, br. hadisa 429, šejh Albani ga je ocijenio dobrim (hasen) u „Sahihut-Tergib vet-Terhib“.

Ova prava roditelja su obavezna čak i u slučaju kada su roditelji nemuslimani. Od Esme bint Ebu Bekr se prenosi da je rekla: “Došla mi je moja majka u posjetu a još je bila mnogoboškinja (mušrikinja) za vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve selleme, pa sam upitala Poslanika a.s. da li da je primim. On mi je odgovorio: 'Da, svakako, primi svoju majku i čuvaj rodbinsku vezu sa njom.’”⁴²³

Majka ima prednost u odnosu na oca u dobročinstvu, blagosti i saosećajnosti jer u hadisu kojeg prenosi Ebu Hurejre r.a. stoji da je neki čovjek upitao Poslanika a.s.: “-Allahov Poslaniče, ko je najpreči da se prema njemu lijepo ophodim? Tvoja majka - reče mu Poslanik? Zatim? - upita. "Tvoja majka" - reču mu Poslanik? Zatim? - upita ponovo. Tvoja majka - odgovori mu Poslanik s.a.v.s. "Zatim - Tvoj otac reče Poslanik s.a.v.s.”⁴²⁴

Majci pripada tri puta veće pravo u odnosu na oca zato što je majka ta koja je podnosila napor i poteškoće, a ne otac, kako nas je o tome obavijestio Uzvišeni Allah:

Čovjeka smo zadužili da roditeljima svojim čini dobro; majka njegova s mukom ga nosi i u mukama ga rađa.⁴²⁵

Majka je ta koja trpi dok nosi dijete u svojoj utrobi, hrani ga, s mukom ga rađa i doji i bdi je nad njim nakon što se rodi.

4. Pravo muža u odnosu na svoju suprugu

a) Odgovornost – pravo muža je da vodi računa o onome što je interes za kuću i porodicu jer Allah Uzvišeni kaže:

Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje.⁴²⁶

⁴²³ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 924, br. hadisa 2477.

⁴²⁴ Sahihul-Muslim, 4. dio, str. 1974, br. hadis 2548.

⁴²⁵ Al-Ahkaf 15.

Ovo zato što su muškarci u većini slučajeva ti koji se bave raznim poslovima i dešavanjima, shodno svom mentalnom sklopu suprotnom od žena kod kojih je emotivnost dominantna karakteristika ponašanja. Ovo svakako ne znači da se žena ne treba konsultirati i da se ne treba prihvatiti njeno mišljenje po pitanju stvari koje se tiču bračnog života.

b) Žena mora biti pokorna svome mužu u onome što joj naredi, a što nije grijeh prema Allahu. Aiša r.a. pripovijeda: “Pitala sam Allahovog Poslanika a.s. ko od ljudi ima najveće pravo kod žene, pa mi je odgovorio – Njen muž. Zatim sam ga pitala, a ko od ljudi ima najveće pravo kod muža pa mi je odgovorio – Njegova majka.”⁴²⁷

c) Da ga ne opterećuje bespotrebnim stvarima i onim što on nije u stanju ispuniti ili učiniti.

d) Žena mora čuvati njegov imetak, djecu i čast. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Najbolja žena je ona koja kada je pogledaš razveseli te, kada joj nešto narediš pokori ti se, a kada si odsutan čuva tvoju čast i imetak, a zatim je proučio ajet “Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje. Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu trebaju brigu voditi, jer i Allah njih štiti. A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite; a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! – Allah je, zaista, uzvišen i velik!” (An-Nisa’ 34)”⁴²⁸

e) Žena ne smije u kuću uvoditi onoga koga njen muž prezire. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Vi imate pravo kod svojih žena, a i one imaju svoja prava kod vas. Vaša prava kod njih jesu da ne

⁴²⁶ An-Nisa' 34.

⁴²⁷ El-Mustedrek ala sahihajn, 4. dio, str. 167, br. hadisa 7244.

⁴²⁸ At-Tajalisi, 1. dio, str. 306, br. hadisa 2325.

čine blud i da ne dozvoljavaju ulazak u kuću onome koga vi ne volite za vrijeme vašeg odsustva. Njihova prava kod vas jesu da se lijepo ponašate prema njima, da ih odijevate i hranite.”⁴²⁹

Prve generacije muslimana su prakticirale ove šeriatske smjernice i upute. U ovom kontekstu Avf bint Muhlim Eš-Šejbani oporučuje svojoj ćerki prilikom udaje sljedeće pa kaže:

“O kćeri moja, ti se rastaješ od kuće na koju si navikla i od gnijezda u kojem si odrasla i izlaziš u boravište koje ne poznaješ i kod muža na kojeg se nisi navikla. Budi mu sluškinja biće ti rob...”

Uzmi od mene Čuvaj kod njega ovih deset karakteristika, biće ti blago i podsjetnik:

Prva i druga: Skromno saputništvo i ponašanje, ljepim slušanjem i pokoravanjem.

Treća i četvrta: Ispitivanje područja njegovog nosa i briga za područje njegovog oka. Tako njegovo oko neće od tebe dočekati nešto ružno, niti će njegov nos od tebe osjetiti bilo šta osim najljepšeg mirisa.

Peta i šesta: Briga o vremenu njegovog jela i tišina prilikom njegovog sna. Doista je žestina gladi plamen, a remećenje sna je srdžba.

Sedma i osma: Briga o njegovoj porodici i njegovoj djeci i čuvanje njegovog imetka. Čuvanje njegovog imetka postiže se dobrim ekonomisanjem, a briga o njegovoj porodici i njegovoj djeci dobrim planiranjem i raspoređivanjem.

Deveta i deseta: Ne otkrivaj njegovu tajnu i ne suprostavljaj se njegovoj naredbi. Ako bi otkrila njegovu tajnu, ne bi bila

⁴²⁹ Sunen Ibn Madže, 1. dio, str. 594, br. hadisa 1851, šejh Albani ga je ocijenio kao hasen (dobar).

sigurna od njegove prevare, ako se ne bi pokorila njegovoj naredbi, rasplamsala bi srdžbu u njegovim prsima.

Zatim, kćeri moja, čuvaj se toga da u njegovom prisustvu budeš radosna kada je tužan i potištena kada je sretan.”

5. Pravo žene kod svoga muža

a) Vjenčani dar je obaveza muža prema ženi jer Allah Uzvišeni kaže:

I draga srca ženama vjenčane darove njihove podajte; a ako vam one od svoje volje od toga šta poklone, to s prijatnošću i ugodnošću uživajte.⁴³⁰

b) Ukoliko čovjek ima dvije ili više žena mora biti pravedan prema njima u smislu obezbjeđivanja jela, pića, odijevanja, mjesta stanovanja i raspodjele noći, tj. boravka kod svake od njih, jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Ko bude imao dvije žene pa bude naklonjen prema jednoj od njih dvije doći će na Sudnjem danu hramljući (nakrivljen na jednu stranu).”⁴³¹

c) Muž je dužan izdržavati svoju suprugu i njenu djecu tako što će im obezbjediti mjesto stanovanja (kuću, stan), hranu, odjeću i novac za ono što im je potrebno u skladu sa svojim mogućnostima, kako kaže Allah Uzvišeni:

Neka imućan prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici – prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikoga ne zadužuje više nego što mu je dao.⁴³²

Islam traži od muslimana i podstiče ih da vode računa o svojim ženama i porodici pa je njihovo izdržavanje po islamu sadaka

⁴³⁰ An-Nisa' 4.

⁴³¹ Ebu Davud, 2. dio, str. 242, br. hadisa 2133, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

⁴³² At-Talak 7.

za koju slijedi nagrada, kako kaže Allahov Poslanik a.s. Sa'du ibn Ebi Vekkasu r.a.: “Sve što potrošiš na svoju porodicu računa se kao sadaka pa čak i onaj zalogaj koji staviš u usta svoje žene.”⁴³³

Žena ima pravo uzeti od imetka svoga muža bez njegova znanja ukoliko on škrtari na izdržavanju. U hadisu se navodi da je Hind bint Utbe upitala Allahovog Poslanika a.s.: “O Allahov Poslaniče, Ebu Sufjan je škrt čovjek i ne daje meni i djeci onoliko koliko nam je dovoljno, pa uzimam od njegovog imetka bez njegovog znanja.” Na to Poslanik a.s. reče: “Uzmi onoliko koliko je uobičajeno da zadovoljiš tvoje i potrebe djece.”⁴³⁴

d) Boravak kod žene i provesti noć sa njom je veoma važno pravo gdje šeriat traži od muža da ga ispoštuje i vodi računa o ovim stvarima, jer žena ima potrebu za nježnošću, intimom sa svojim mužem i zadovoljenjem seksualnog nagona kako ne bi upala u neke nepohvaljene stvari.

e) Žena ima pravo kod muža da on ne otkriva njene tajne, nedostatke (mahane), ono što je vidio kod nje ili čuo i da čuva njihov intimni život, jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Najgori ljudi kod Allaha na Sudnjem danu su oni koji nakon što imaju intimni odnos sa ženom otkrivaju njene tajne.”⁴³⁵

f) Muž je dužan lijepo se ophoditi prema svojoj ženi, činiti joj dobročinstvo, savjetovati se sa njom u stvarima koje se tiču njihovog života, ne insistirati samo na svom mišljenju i odluci i obezbjediti joj da bude srećna, ispoljavajući iskrenu ljubav, šaliti se, zabavljati sa njom i ispoljavati međusobnu nježnost i blagost. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Najpotpunijeg imana (vjerovanja) su oni vjernici koji su najljepšeg ahlaka (morala i

⁴³³ Sahihul-Buhari, 3. dio, str. 1006, br. hadisa 2591.

⁴³⁴ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2052, br. hadisa 5049.

⁴³⁵ Sahihu Muslim, 2. dio, str. 1060, br. hadisa 1437.

ponašanja), a najbolji od vas je onaj ko je najbolji prema svojim ženama.”⁴³⁶

g) Muž treba biti strpljiv na uznemiravanje s njene strane, kao i na njene propuste i greške. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Vjernik ne smije mrziti vjernicu, jer ako prezire nešto kod nje bit će zadovoljan s nekom drugom njenom osobinom.”⁴³⁷

h) Ljubomora i čuvanje iste pod uslovom da se njome ne izazove zlo i nered. Allah Uzvišeni je rekao:

O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti.⁴³⁸

i) Žena ima pravo na svoj lični imetak od kojeg muž ne smije ništa uzeti, niti ga trošiti bez njene dozvole, znanja i saglasnosti. Allah Uzvišeni kaže:

Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način.⁴³⁹

Allahov Poslanik a.s. kaže: “Nije dozvoljeno uzeti imetak muslimana osim uz njegov pristanak.”⁴⁴⁰

6. Pravo rodbine

Rodbinu čine najuža porodica i rođaci koji su u krvnom srodstvu. Islam podstiče na održavanje rodbinskih veza u materijalnom smislu, ako je neko bogat onda treba pomagati rodbinu u njihovim potrebama udjeljujući im obaveznu i dobrovoljnu sadaku, i u moralnom smislu raspitujući se o

⁴³⁶ Sahihu Ibn Hibban, 9. dio, str. 483, br. hadisa 4176, šejh Albani kaže da je ovaj hadis hasen-sahih.

⁴³⁷ Sahihu Muslim, 2. dio, str. 1091, br. hadisa 1469.

⁴³⁸ At-Tahrim 6.

⁴³⁹ Al-Bakarah 188.

⁴⁴⁰ Sahihul-Džami'.

rodbini, njihovom stanju saosjećajući sa njima u tuzi i radujući se sa njima u njihovoj sreći. Allah Uzvišeni je rekao:

I Allaha se bojte – s imenom čijim jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte.⁴⁴¹

Islam podstiče na održavanje rodbinskih veza pa čak i kada druga strana to ne čini, tj. rođacima treba praštati u slučaju da nanesu neku nepravdu ili loše postupe, treba se zblizavati sa njima i kada se oni udalje, jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “Nije održavanje rodbinskih veza uzvratiti na posjetu, već je održavanje rodbinske veze vezivanje prekinutih odnosa.”⁴⁴²

Islam strogo upozorava na kidanje rodbinskih veza i to smatra jednim od velikih grijeha. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Uzvišeni Allah je stvorio stvorenja, a kad je završio, ustala je rodbinska veza i rekla: ‘Ustala sam tražeći od Tebe zaštitu od kidanja rodbinskih veza.’ Uzvišeni Allah joj reče: ‘Hoćeš li biti zadovoljna ako budem čuvao i pazio onoga ko tebe bude čuvao i pazio, a da odbacim onoga ko tebe ne pazi i ne održava?’ Rekla je: ‘Da, bit ću zadovoljna, Gospodaru moj.’”⁴⁴³ Zatim je Ebu Hurejre r.a. citirao ajet: “Zar i vi ne biste, kada biste se vlasti dočepali, nered na Zemlji činili i rodbinske veze kidali!” – Muhammad 22.

7. Pravo djece

a) Prava djece se manifestiraju kroz čuvanje njihovih života, vođenje računa o njihovim potrebama i zahtjevima i brigu o njima u smislu ishrane, izdržavanja, odijevanja i obezbjeđivanja mjesta stanovanja. Allahov Poslanik a.s. je

⁴⁴¹ An-Nisa' 1.

⁴⁴² Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2233, br. hadisa 5645.

⁴⁴³ Sahihul-Buhari, 6. dio, str. 2725, br. hadisa 7063.

rekao: “Dovoljno je čovjeku grijeha da izgubi (proćerda) one koje je dužan izdržavati.”⁴⁴⁴

b) Roditelji su dužni izabrati lijepa imena za svoju djecu jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “Vi ćete na Sudnjem danu biti pozivani po svojim imenima i imenima vaših očeva pa nadijevajte svojoj djeci lijepa imena.”⁴⁴⁵

c) Roditelji su dužni u ličnost djeteta usaditi lijepe moralne osobine kao što su stid, poštivanje i uvažavanje starijih, iskrenost, povjerenje, poslušnost roditeljima itd. Također, djecu treba vaspitati da se klone ružnog govora i djela, laži, varanja, izdaje, pronevjere, krađe, neposlušnosti prema roditeljima itd.

d) Djeca u islamu imaju pravo na obrazovanje, sticanje korisnog znanja, lijep odgoj i vaspitanje i odabiranje dobrog bračnog druga. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Svako od vas je pastir i svako od vas je odgovoran za svoje stado. Vladar (imam) je odgovoran za svoje stado (narod kojim upravlja); muškarac je odgovoran za svoju porodicu (i njen odgoj); žena je odgovorna za kuću svoga muža (njegovu čast i potomstvo); radnik je odgovoran za imetak svoga domaćina. Svako od vas je pastir i svako od vas je odgovoran za svoje stado!”⁴⁴⁶

e) Roditelji su dužni moliti se za njihov mir i spas na ovom i budućem svijetu učenjem dove za njih. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ne dovite protiv samih sebe, ne dovite protiv svoje djece, niti protiv svojih sluga, niti dovite protiv svog imetka, da se ne bi podudarilo vrijeme u kojem se dovi (od Allaha) pa da vam se usliša.”⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ Mustedrek ala sahihajn, 4. dio, str. 545, br. hadisa 8526, imam Zehebi kaže da hadis ispunjava uslover Buharije i Muslima.

⁴⁴⁵ Sahihu Ibn Hibban, 13. dio, str. 135, br. hadisa 5818.

⁴⁴⁶ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 902, br. hadisa 2419.

⁴⁴⁷ Ebu Davud, 2. dio, str. 88, br. hadisa 1532, šejh Albani ga smatra vjerodostojnim.

f) Roditelji su obavezni da budu pravedni prema svojoj djeci, bez davanja prednosti jednim nad drugima u pogledu davanja poklona i ispoljavanju ljubavi i blagosti prema njima, jer nejednakost prema njima može izazvati neposlušnost djece prema roditelju i mržnju i neprijateljstvo među samom djecom. Od Nu'mana ibn Bešira, r.a., se prenosi: “Otac me darovao s nečim od svoje imovine pa je moja majka, Amra bint Revaha, rekla: - Ne slažem se s tim dok ti to Božiji Poslanik, a.s., ne posvjedoči. Otac me dovede Vjerovjesniku, a.s., želeći da mu on potvrdi ispravnost darivanja pa ga Božiji Poslanik, a.s., upita: 'Jesi li prema svakom svome djetetu isto ovako postupio?' - Nisam - reče on. 'Bojte se Allaha i budite pravedni prema svojoj djeci!' - upozori ga vjerovjesnik, a.s., pa se moj otac vratio i odustao od tog poklona.”⁴⁴⁸

8) Pravo komšije

a) Islam je naredio dobročinstvo prema komšiji u punom smislu te riječi, pa kaže Allah Uzvišeni:

I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima, i onima koji su u vašem posjedu. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu.⁴⁴⁹

b) Islam je zabranio vrijeđanje komšije u verbalnom i fizičkom smislu. Ebu Hurejre prenosi da je Allahovom Poslaniku bilo rečeno: “Zaista jedna žena danju posti a noću klanja, ali uznemirava svoje komšije svojim jezikom!” On reče: „U njoj nema nikakvog dobra, ona će u vatru!“ „Bi mu rečeno: „A jedna žena klanja samo propisane namaze, posti mjesec

⁴⁴⁸ Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1242, br. hadisa 1623.

⁴⁴⁹ An-Nisa' 36.

ramazan i udjeljuje komade suhog sira i ne uznemirava svoje komšije!?” Reče: „Ona će u Džennet!”⁴⁵⁰

c) Komšiji u islamu pripada veliko mjesto i pravo jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Toliko mi je Džibril oporučivao dobročinstvo prema komšiji da sam pomislio da će komšija imati pravo i na nasljedstvo.”⁴⁵¹

d) Po islamu vrijeđanje i uznemiravanje komšije ubraja se u manjkavost imana (vjerovanja) pa kaže Allahov Poslanik a.s.: „Tako mi Allaha, on ne vjeruje! Tako mi Allaha, on ne vjeruje! Tako mi Allaha, on ne vjeruje!” Rekoše: „Ko Allahov Poslaniče?” Reče: „Onaj čiji komšija nije siguran od njegovoga zla!”⁴⁵²

e) Također, po islamu je potrebno saburati (strpljivo podnositi) uznemiravanja od strane komšije i uzvratiti mu blagošću. Požalio se jedan čovjek Ibn Abbasu na uznemiravanje komšije pa mu je Ibn Abbas rekao: “Ako je on nepokoran Allahu u pogledu ophođenja prema tebi, ti budi pokoran Allahu u pogledu ophođenja prema njemu.”⁴⁵³

Postoje tri vrste komšija:

1. Prva vrsta je onaj koji kod nas ima tri velika prava, a to je komšija koji je musliman sa kojim smo još i u rodbinskom srodstvu. Takav ima prava komšije, prava islama i rodbinska prava.
2. Nakon njega je naš komšija koji kod nas ima dva prava, a to je komšija musliman koji ima komšijsko i pravo islama.
3. Zatim dolazi onaj koji kod nas uživa samo jedno pravo, a to je naš komšija koji je nevjernik i koji kod nas ima samo

⁴⁵⁰ Sahihul-Buhari – „Edebul-mufred”.

⁴⁵¹ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2239, br. hadisa 5668.

⁴⁵² Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2240, br. hadisa 5670.

⁴⁵³ Ihjau ulumud-din 212/2.

komšijska prava. U ovom kontekstu prenosi se da je porodica Abdullaha bin Amra zaklala ovcu. Kada je on došao rekao je: “Jeste li odnijeli nešto od ove ovce našem komšiji jevrejnu? Čuo sam Allahovog Poslanika a.s. da je rekao: “Toliko mi je Džibril oporučivao dobročinstvo prema komšiji da sam pomislio da će komšija imati pravo i na nasljedstvo.”⁴⁵⁴

9. Pravo prijatelja

a) Islam podstiče na brigu o prijateljima pa je propisao prava koja im pripadaju. Prijateljima treba činiti dobro i savjetovati ih. Rekao je Poslanik a.s.: “Najbolji prijatelji kod Allaha su oni koji su najbolji prema svome prijatelju, a najbolje komšije kod Allaha su oni koji su najbolji prema svome komšiji.”⁴⁵⁵

b) Islam je učinio da ovo pravo važi čak i nakon smrti jednog od njih (prijatelja). Jedan čovjek iz plemena Benu Selem pitao je Allahovog Poslanika a.s.: “O Allahov Poslaniče! Da li ima nešto od dobročinstva prema roditeljima što mogu da učinim poslije njihove smrti?” Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: “Da. Da upućuješ dovu za njih, traženje oprost za njih, upotpunjenje njihovih ugovora (vraćanje dugova), počast i poštovanje prema njihovim prijateljima, očuvanje rodbinskih veza koje su oni održavali.”⁴⁵⁶

10. Pravo gosta

a) Od prava gosta koja je islam propisao je njegovo poštovanje i uvažavanje. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Ko vjeruje u

⁴⁵⁴ At-Tirmizi, 4. dio, str. 333, br. hadisa 1943, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih).

⁴⁵⁵ Sahihu ibn Huzejme, 4. dio, str. 140, br. hadisa 2539.

⁴⁵⁶ Ebu Davud, 4. dio, str. 336, br. hadisa 5142.

Allaha i Sudnji dan, neka ukaže počast svome komšiji! Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan, neka svom gostu ukaže počast dajući mu njegovu nagradu!” “A šta je njegova nagrada, Allahov Poslaniče?” upitaše prisutni, a Poslanik reče: ”Dan i noć! Gostoprimstvo traje tri dana, a sve nakon toga je sadaka. Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka govori hajr (dobro) ili neka šuti.”⁴⁵⁷

b) Gostoprimstvo se ubraja u najbolja djela. Kaže Poslanik a.s.: “Među ljudima nema nikog poput čovjeka koji je uzeo uzde svoga konja pa se bori na Allahovom putu i kloni se zla ljudi i poput onoga ko zakolje ovcu da bi počastio gosta i ispunio njegovo pravo.”⁴⁵⁸

c) Gostoprimstvo ima svoje adabe (običaje) kao što je lijepa dobrodošlica, dočekati gosta nasmijana i vedra lica i lijep ispraćaj (na kraju). Allahov poslanik a.s. je rekao: „Allah Uzvušeni je plemenit i voli plemenitost, čestito i lijepo vladanje, a mrzi opakost i ružno ponašanje.”⁴⁵⁹

d) Gost treba voditi računa da ne optereti svoga domaćina preko njegovih mogućnosti, jer Poslanik a.s. kaže: “Nije dozvoljeno čovjeku muslimanu da ostane kod svog brata tako dugo da ga na grijeh navede!” (nije dozvoljeno gostu da ostane duže od tri dana pa da na taj način svog domaćina navede na grijeh jer možda neće imati čime da ga počasti) “Allahov Poslaniče, a kako će ga na grijeh navesti?”, upitaše, a Poslanik reče: “Boravi kod njega, a on nema čime da ga ugosti!”⁴⁶⁰

Gazali u svojoj knjizi „Ihja'u ulumid-din” kaže o Allahovom Poslaniku a.s. koji je primjer i uzor svim muslimanima: „Allahov Poslanik a.s. je poštovao svakog ko bi ušao kod

⁴⁵⁷ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2240, br. hadisa 5673.

⁴⁵⁸ Mustedrek ala sahihajn, 2. dio, str. 76, br. hadisa 2378.

⁴⁵⁹ Silsiletus-Sahihah 3. dio, str. 366.

⁴⁶⁰ Sahihu Musli, 3. dio, str. 1353, br. hadisa 48.

njega, do te mjere da bi nekada prostro svoju odjeću onome ko mu nije srodnik da sjedne na nju, što bi ostavilo jak uticaj na njega, ili bi mu ponudio svoj jastuk, pa ako bi ovaj odbio, Poslanik a.s. bi insistirao sve dok gost ne bi učinio ono što je Poslanik a.s. i htio. Svako koga je Allahov Poslanik a.s. ugostio pomislio bi kako nema plemenitijeg čovjeka od njega a.s., svakome bi dao ono što mu pripada, nasmijana lica tako da sjedenje, razgovor sa njim, blagost njegova, lijepo ophođenje u obraćanju prema gostima, sve je to činilo jedan skup poniznosti, skromnosti i povjerenja. Nekada bi svoje drugove (ashabe) oslovio sa taj i taj iz poštovanja prema njima... Od svih ljudi on a.s. se najmanje i najređe ljutio, a bilo je veoma lako učiniti ga zadovoljnim.”

11. Prava radnika

Kada je riječ o poslovanju i radnicima islam je propisao pravila i norme koje jasno definiraju kakav treba biti odnos između poslodavca i radnika i obrnuto.

a) Islam naređuje da između poslodavca i radnika treba da bude bratska veza i odnos koju će karakterisati jednakost, plemenitost i humanost, jer Allahov poslanik a.s. kaže: „Vaši robovi su vaša braća. Bog ih je stavio pod vašu vlast pa ko bude imao brata pod svojom vlašću neka ga hrani onim što i sam jede i neka ga oblači onako kako se i on oblači. Ne opterećujte ih preko njihovih mogućnosti, a ako ih preopteretite, pomozite im.”⁴⁶¹

b) Islam je ustanovio i utvrdio pravo radnika na platu pa Allahov poslanik a.s. kaže da je Allah Uzvišeni rekao: „Ja ću na Sudnjem danu biti protivnik trojici ljudi: čovjeku koji sa Mojim imenom da reč (obeća nešto) pa prevari; čovjeku koji

⁴⁶¹ Sahihhul-Buhari, 1. dio, str. 20, br. hadisa 30.

slobodnog čoveka proda kao roba i taj novac potroši; i čovjeku koji ne isplati radnika a ovaj mu završi ugovoreni posao.”⁴⁶²

c) Islam naređuje da se iznos plate odredi i dogovori prije nego što radnici počnu sa poslom. Ebu Seid El-Hudri prenosi: „Allahov Poslanik a.s. je zabranio da se angažiraju radnici prije dogovora oko plate.”⁴⁶³

d) Islam naređuje da se radniku da plata odmah nakon obavljenog posla. Allahov Poslanik a.s. je rekao: „Isplatite radnicima njihove plate prije nego im se znoj sa čela osuši.”⁴⁶⁴

e) Također, islam zabranjuje da se radnici opterećuju preko njihovih mogućnosti, a ukoliko do toga dođe obaveza je pomoći im i fizički i povećati im platu zbog toga jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: „Ne opterećujte ih preko njihovih mogućnosti, a ako ih preopterete, pomozite im.”⁴⁶⁵

Kako bi sam rad podigao na viši stepen islam je učinio da su zarade na halal (dozvoljen) način od najboljih zarada pa kaže Poslanik a.s.: „Niko neće pojesti bolju hranu ili zalogaj od one koju je zaradio svojim rukama. Allahov vjerovjesnik Davud a.s. je jeo ono što bi svojim rukama stekao (zaradio).“

Kako bi postakao na rad Allahov Poslanik a.s. kaže: „Da neko od vas uzme uže, zatim ode na brdo i donese breme drva na svojim leđima, pa ih proda i tako mu Allah sačuva obraz, bolje mu je nego da traži od svijeta, pa mu oni daju ili ga odbiju.”⁴⁶⁶

⁴⁶² Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 776, br. hadisa 2114.

⁴⁶³ Musned imama Ahmeda, 3. dio, str. 59, br. hadisa 11582, „Daiful-Džami” 6030.

⁴⁶⁴ Sunen Ibn Madže, 2. dio, str. 817, br. hadisa 2443, šejh Albani ga smatra vjerodostojnim.

⁴⁶⁵ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 20, br. hadisa 30.

⁴⁶⁶ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 535, br. hadisa 1402.

12. Prava poslodavca

Kao što islam zahtijeva od poslodavca da vodi računa o pravima radnika isto tako se od radnika traži da vode računa o pravima poslodavca. Radnici su dužni da obave ono što se traži od njih u potpunosti, bez nedostataka i kašnjenja koje bi nanijelo štetu poslodavcu, jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Zaista Allah voli da kada neko od vas radi nešto da ga uradi kako treba (u potpunosti i na najljepši način).”⁴⁶⁷

Kako bi podstakao radnike da što bolje obavljaju svoj posao i sačuvao njihovo dostojanstvo i ugled, islam njihovu zaradu smatra jednom od najhalalnijih i najboljih pa kaže Poslanik a.s.: “Najbolja zarada je ona koju stekneš svojim rukama ukoliko posao odradiš kako treba (upotpuniš i ne varaš).”⁴⁶⁸

Prava i javne funkcije

1. Islam je stavio u obavezu muslimanu brigu o stanju njegove braće ma gdje oni bili, jer Poslanik a.s. kaže: “Primjer vjernika u njihovoj međusobnoj ljubavi, samilosti i osjećanjima je poput jednog tijela. Kada se razboli jedan njegov organ cijelo tijelo mu se odazove sa budnošću i vrućinom.”⁴⁶⁹

2. Treba raditi na poboljšanju njihovog položaja. Kaže Poslanik a.s.: “Niko od vas neće u potpunosti vjerovati sve dok ne bude želio svome bratu isto što i sebi.”⁴⁷⁰

⁴⁶⁷ “Silsiletus-Sahihah”, 3. dio, str. 106.

⁴⁶⁸ Musned imama Ahmeda, 2. dio, str. 334, br. hadisa 8393, šejh Šuajb Arnaut ga je ocijenio kao hasen (dobar).

⁴⁶⁹ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2238, br. hadisa 5665.

⁴⁷⁰ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 14, br. hadisa 13.

3. Dužnost je biti uz njih u krizama i nesrećama. Rekao je Muhamed a.s: “Vjernik prema vjerniku je poput dijelova jedne zgrade, jedan drugoga učvršćuje.”⁴⁷¹

4. Obaveza je priteći im u pomoć kada to zatraže. Rekao je Allah Uzvišeni:

A ako vas zamole da ih u vjeri pomognete, dužni ste im u pomoć priteći, osim protiv naroda sa kojim o nenapadanju zaključen ugovor imate. – A Allah dobro vidi ono što radite.⁴⁷²

5. Islam zabranjuje izdaju svoje braće. Kaže Poslanik a.s: “Nema nijednog čovjeka koji izda drugog čovjeka muslimana na mjestu gdje se on omalovažava i gdje se narušava njegova čast, a da i njega Allah neće ostaviti na mjestu gdje on bude volio da mu se pomogne i nema čovjeka koji pomogne muslimana na mjestu gdje se on omalovažava i gdje se narušava njegova čast a da ga Allah neće pomoći na mjestu gdje on bude volio da mu se pomogne.”⁴⁷³

⁴⁷¹ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 863, br. hadisa 2314.

⁴⁷² Al-Anfal 72.

⁴⁷³ Sunen Ebi Davud, 4. dio, str. 271, br. hadisa 4884, šejh Hejsemi kaže da ovaj hadis bilježi Taberani u „Evsatu“, a njegov lanac prenosilaca smatra dobrim (hasen).

MORALNI ASPEKAT U ISLAMU

Islam je došao sa ciljem da upotpuni i usavrši moralne osobine kod ljudi pa u tom smislu Allahov Poslanik a.s. kaže: “Doista, ja sam poslan da upotpunim plemenite čudi kod ljudi.”⁴⁷⁴

Nema lijepe osobine a da islam nije naredio da se njome čovjek okiti, i nema loše (ružne) osobine a da je islam nije zabranio i upozorio na nju. Allah Uzvišeni kaže:

Ti sa svakim – lijepo! I traži da se čine dobra djela, a nezalica se kloni!⁴⁷⁵

Allahov Poslanik a.s. kaže: “Znate li ko je muflis (bankrot)? Ashabi odgovoriše: -Muflis je onaj koji nema para ni imetka. A Poslanik, s.a.v.s., reče: - Zaista je prava propalica od mog ummeta onaj ko dođe na Sudnjem danu sa namazom, postom, zekatom, a na Dunjaluku je nekoga psovao (grdio), nekoga potvorio, nečiji imetak je jeo, prolio je nečiju krv ili je nekog udario, pa će svakom od njih biti dato od njegovih dobrih djela, a ako nestane njegovih dobrih djela, prije nego što izmiri ono što je on dužan ljudima, onda će se uzeti od njihovih grijeha, pa će se natovariti na njega i biće bačen u džehennemsku vatru.”⁴⁷⁶

Islam je pojasnio pravac i način kojeg musliman treba slijediti u svom odnosu prema društvu i drugima pa kaže Allahov Poslanik a.s.: “Čuvaj se Allahovih zabrana, bit ćeš najbogobojazniji; budi zadovoljan onim što ti je Allah dodijelio, bit ćeš najbogatiji; budi dobar prema komšijama, bit ćeš vjernik; voli drugima što voliš sebi, bit ćeš musliman;

⁴⁷⁴ Mustedrek ala sahihajn, 2. dio, str. 6670, br. hadisa 4221, šejh Albani je ovaj hadis ocijenio vjerodostojnim (sahih) u djelu „Sahihul-Džami'us-Sagir“.

⁴⁷⁵ Al-A'raf 199.

⁴⁷⁶ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 1997, br. hadisa 2581.

nemoj se prekomjeno smijati, jer prekomjeno smijanje zaista umrtvljuje srce.”⁴⁷⁷

Allahov Poslanik a.s. također kaže: “Musliman je onaj od čijeg su jezika i ruku sigurni drugi muslimani, a muhadžir je onaj ko ostavi i napusti ono što je Allah zabranio.”⁴⁷⁸

Cilj naredbi i zabrana u islamu je stvaranje kohezivnog, solidarnog i skladnog društva.

Ukratko ćemo spomenuti neke od zabrana u islamu:

1. Islam strogo zabranjuje širk (obožavanje nekoga ili nečega drugog mimo Allaha) pa kaže Uzvišeni Allah:

Allah, sigurno, neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostiće kome hoće ono što je manje od toga. A daleko je zalutao onaj ko smatra da je Allahu neko ravan.⁴⁷⁹

2. Islam zabranjuje sihr (vradžbine). Od Ebu Hurejre se prenosi da je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Čuvajte se upropašćujućih grijeha – širka i sihra.”⁴⁸⁰

3. Islam je zabranio nepravdu i nasilje u svakom smislu ovih riječi, bilo da se radi o neprijateljstvu prema drugome, fizičkom uznemiravanju ili nepoštivanju prava drugog, pa kaže Allah Uzvišeni:

Reci: "Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni, i grijeha, i neopravdano nasilje.”⁴⁸¹

⁴⁷⁷ Sunenut-Tirmizi, 4. dio, str. 551, br. hadisa 2305, šejh Albani ga je ocijenio dobrim (hasen).

⁴⁷⁸ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 13, br. hadisa 10.

⁴⁷⁹ An-Nisa' 116.

⁴⁸⁰ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2175, br. hadisa 5431.

⁴⁸¹ Al-A'raf 33.

4. Zabranjeno je ubiti onoga čije je ubistvo Allah zabranio, osim kada to pravda zahtijeva (kao u slučaju odmazde nad ubicom) jer je Allah Uzvišeni rekao:

Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti – Džehennem, u kome će vječno ostati; Allah će na njega gnjev Svoj spustiti i prokleće ga i patnju mu veliku pripremiti.⁴⁸²

5. Islam je zabranio kidanje rodbinskih veza i napuštanje (udaljavanje) od rodbine jer je Allah Uzvišeni rekao:

Zar i vi ne biste, kada biste se vlasti dočepali, nered na Zemlji činili i rodbinske veze kidali!

To su oni koje je Allah prokleo i gluhim i slijepim ih učinio.⁴⁸³

I zbog riječi Allahovog Poslanika a.s. gdje kaže: “Neće ući u džennet onaj ko kida rodbinske veze.”⁴⁸⁴

Pod kidanjem rodbinskih veza podrazumijeva se neposjećivanje iste, neraspitanje za njihovo stanje, uzdizanje nad njima, nepomaganje slabih i siromašnih među rođacima ukoliko je čovjek bogat, jer od dobročinstva je da siromašnima udjeljuje sadaku, a kada siromašnim rođacima udijeli tada mu se računa i kao sadaka i kao održavanje rodbinskih veza. Ukoliko je čovjek siromašan onda treba održavati rodbinske veze selamom (mirom) prema njima, raspitivanjem za njihovo stanje blagim odnosom i obraćanjem prema njima. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Čuvajte i pazitte rodbinske veze pa makar i sa selamom.”⁴⁸⁵

6. U islamu je zabranjen nemoral (zinaluk, blud) i sve ono što njemu vodi. Allah Uzvišeni je rekao:

⁴⁸² An-Nisa' 93.

⁴⁸³ Muhammad 22-23.

⁴⁸⁴ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 1981, br. hadisa 2556.

⁴⁸⁵ Musneduš-Šihab, 1. dio, str. 379, br. hadisa 654, šejh Albani je ovaj hadis ocijenio dobrim (hasen) u djelu „Silsiletus-Sahihah“.

I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put!⁴⁸⁶

Svrha ove zabrane je da se sačuva čast i čednost od onoga ko to želi narušiti i ugroziti, da se zaštiti moral od nereda i iskvarivosti, da se sačuva društvo od propasti, da se zaštiti porijeklo i izbjegne konfuzija koja rezultira time da dobije nasljedstvo onaj ko nema pravo na njega, da se onemoguću ženidba sa onom koju je zabranjeno oženiti (ar. mahrem) i da se sačuva ummet (nacija, narod) od širenja ružnih i štetnih stvari i raskalašenosti koja prouzrokuje širenje bolesti i epidemije. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “O skupino muhadžira! Pet je stvari kojima ćete biti iskušavani, a utječem se Allahu da ih ne doživite: neće se nikada među ljudima pojaviti nemoral (zinaluk), koji će se javno ispoljavati, a da se među njima neće proširiti zarazne bolesti koje nisu bile poznate njihovim prethodnim generacijama; neće ljudi početi zakidati i varati pri vaganju i mjerenju a da ih neće zadesiti glad, oskudica, kriza i nepravda njihovih vladara; neće ljudi prekinuti davati zekat na svoj imetak a da im neće biti uskraćena kiša s neba, a da nije stoke ne bi nikako ni padala; i neće ljudi prekršiti ugovor sa Allahom i Njegovim Poslanikom a da Allah neće dati da nad njima zavlada strani neprijatelj koji će im oteti nešto od onoga što je bilo u njihovom posjedu, i kada god njihove vođe ne budu sudile po Allahovoj Knjizi i ne budu odabirali samo ono što je Allah objavio, Allah će dati da među njih bude ubačen razdor i svađa.”⁴⁸⁷

7. Islam je zabranio homoseksualizam, pa Uzvišeni kaže u priči o narodu Luta a.s.:

⁴⁸⁶ Al-Isra' 32.

⁴⁸⁷ Sunenu Ibn Madže, 2. dio, str. 1332, br. hadisa 4019, šejh Albani ga je ocijenio kao hasen (dobar).

I kada pade naredba Naša, Mi sve prevrnusmo, ono što je bilo gore – bi dolje, i na njih spustismo kao kišu grumenje od pečena blata, koje je neprekidno sipalo,

obilježeno od Gospodara tvoga – a ono nije daleko ni od jednog nasilnika.⁴⁸⁸

Dakle, ko bude radio djela poput ovih Allah mu prijeti da će ga snaći kazna koja je zadesila Lutov narod.

8. Islam zabranjuje uzimanje i jedenje imetka siročadi jer se na taj način ugrožavaju i uskraćuju prava slabih. Allah Uzvišeni je rekao:

Oni koji bez ikakva prava jedu imetke siročadi – doista jedu ono što će ih u vatru dovesti i oni će u ognju gorjeti.⁴⁸⁹

Allah je izuzeo od ove prijetnje onoga ko se stara o siročetu pa uzme njegov imetak kako bi vodio brigu o njemu, podmirivao njegove potrebe, hranio ga, odijevao, i od njegova imetka ulagao u ono od čega jetim (siroče) ima koristi. Allah Uzvišeni je rekao:

Ko je imućan – neka se uzdrži, a ko je siromašan – neka onoliko koliko mu je, prema običaju, neophodno troši.⁴⁹⁰

9. Islam je zabranio lažno svjedočenje i učinio ga jednim od velikih grijeha jer se njime ugrožavaju prava u društvu i širi se nepravda. Lažnim svjedočenjem se nanosi šteta i onome ko svjedoči jer pomaže nepravdu na taj način, a onome protiv koga se svjedoči uskraćuje se pravo koje ima. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Hoćete li da vas obavijestim o najvećim grijesima? Rekoše – Svakako Allahov Poslaniče! Poslanik a.s. nastavi – To su širk (smatrati nekog ravnim Allahu), neposlušnost

⁴⁸⁸ Hud 82-83.

⁴⁸⁹ An-Nisa' 10.

⁴⁹⁰ An-Nisa' 6.

roditeljima. Poslanik je bio naslonjen, pa sjede i nastavi – Svakako i lažan govor i svjedočenje... Nije prestao da ih ponavlja toliko da smo rekli – Da hoće ušutjeti!”⁴⁹¹

10. Islam je zabranio kocku i gatanje jer je u njima gubljenje ljudske energije i imetka na nešto beskorisno, a šteta se vraća i na pojedinca i na društvo. Allah Uzvišeni kaže:

Vino i kocka i kumiri i strjelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite.⁴⁹²

Onaj ko i nešto zaradi na ovaj način bespravno jede imetak drugih. Nekada želja za dobitkom i pobjedom može navesti čovjeka na razne trikove i podvale kako bi pobjedio i drugi put, a ako gubi onda troši imetak na ono što je beskorisno, a postoji i mogućnost pribjegavanju krađi i pljački. Ukoliko je izgubio imetak ponovo će igrati (kockati) kako bi nadoknadio svoj gubitak.

11. Islam je zabranio lažno zaklinjanje, a to je kada se neko svjesno kune za nešto iako zna da je to laž kako bi uzurpirao pravo drugoga. Allah Uzvišeni je rekao:

Oni koji obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje zamjenjuju nečim što malo vrijedi – na onome svijetu nikakva dobra neće imati, Allah ih neće ni osloviti, niti će na njih, na Sudnjem danu, pažnju obratiti, niti će ih očistiti – njih bolna patnja čeka.⁴⁹³

Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Ko svojom desnicom ukine neko pravo muslimana, Allah mu je Vatru učinio obaveznom, a zabranio mu Džennet. Neki čovjek ga upita: “Zar i ako bude nešto nezatno, o Allahov Poslaniče?” Rekao je: “Da, makar

⁴⁹¹ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2229, br. hadisa 5631.

⁴⁹² Al-Maidah 90.

⁴⁹³ Alu Imran 77.

bilo kao grančica drveta eraka (koje se upotrebljava za misvak)⁴⁹⁴

12. Islam je zabranio da se ljudi međusobno ubijaju i samoubistvo. Kaže Uzvišeni Allah:

i jedni druge ne ubijajte! Allah je, doista, prema vama milostiv.

Onoga ko to nepravilno i nasilno uradi – Mi ćemo u vatru baciti, to je Allahu lahko.⁴⁹⁵

I rekao je Allahov Poslanik a.s.: “Onaj ko sebi oduzme život nečim, time će biti kažnjavao na Sudnjem danu.”⁴⁹⁶

13. Islam je zabranio laž, izdaju i pronevjeru obećanja. Rekao je Uzvišeni Allah:

O vjernici, Allaha i Poslanika ne varajte i svjesno međusobno povjerenje ne proigravajte.⁴⁹⁷

Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Kod koga se nađu sljedeće četiri osobine taj je pravi munafik, a kod koga se nađe neka od ovih osobina onda taj ima osobine munafika, i takav će ostati sve dok ne ostavi tu osobinu: kada mu se nešto povjeri on iznevjeri, kada govori laže, kada obeća ne ispuni, i kada se raspravlja bestidno se raspravlja.”⁴⁹⁸ (U rivajetu kod Muslima stoji “Čak i ako klanja i posti i tvrdi da je musliman”)⁴⁹⁹

14. Po islamu je zabranjeno međusobno izbjegavanje i zavist među članovima islamskog društva jer je Poslanik a.s. rekao: “Ne mrzite se međusobno, ne zavidite jedni drugima i ne okrećite jedni drugima leđa. Budite istinski Allahovi robovi i

⁴⁹⁴ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 122, br. hadisa 137.

⁴⁹⁵ An-Nisa’ 29-30.

⁴⁹⁶ Sahihul Muslim, 1. dio, str. 104, br. hadisa 110.

⁴⁹⁷ Al-Anfal 27.

⁴⁹⁸ Sahihu-Buhari, 1. dio, str. 21, br. hadisa 34.

⁴⁹⁹ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 78.

braća, a muslimanu nije dozvoljeno da izbjegava svog brata muslimana duže od tri dana.”⁵⁰⁰

Allahov Poslanik a.s. je pojasnio koje su posljedice zavisti koja u većini slučajeva izaziva mržnju i netrpeljivost, pa kaže: “Među vas se uvukla bolest prijašnjih naroda, zavidnost i mržnja, ne kažem da briju (uklanjaju) dlake, već briju vjeru!” Tako mi Allaha, u Čijoj je ruci moja duša, nećete ući u Džennet sve dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati sve dok se ne budete voljeli! Hoćete li da vas uputim na djelo kojim ćete se, ako ga budete činili, zavoljeti? Širite selam međusobno.”⁵⁰¹

15. Islam je zabranio proklinjanje, ružan govor i psovke. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Nije vjernik onaj koji potvara ljude (ta’an), niti onaj koji ih proklinje (lea’an), niti onaj ko je bezobraznog jezika (el-fahiš el-bezi’)!”⁵⁰²

Musliman je čak dužan da i za neprijatelje dovi da ih Allah uputi na pravi put a ne da dovi protiv njih jer je u hadisu kojeg prenosi Ebu Hurejre r.a došlo: “Rečeno je Allahovom Poslaniku a.s. – O Allahov poslaniče, dovi (moli) protiv mušrika (mnogobožaca). Poslanik a.s. reče – Ja nisam poslan da proklinjem već sam poslan kao milost.”⁵⁰³

16. Islam je upozorio i zabranio na škrtost i pohlepu jer po islamu imetak pripada Allahu i On Uzvišeni ga je dao čovjeku na čuvanje i kao emanet da ga koristi i troši na sebe i one za koje je odgovoran (porodicu), a na taj imetak imaju pravo i oni

⁵⁰⁰ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 1983, br. hadisa 2559.

⁵⁰¹ Sunenut-Tirmizi, 2. dio, str. 238, šejh Albani ga je ocijenio dobrim (hasen).

⁵⁰² Musned imama Ahmeda, 1. dio, str. 416, br. hadisa 3948, šejh Šuajb Arnaut kaže da je lanac ove predaje vjerodostojan.

⁵⁰³ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 2006, br. hadisa 2599.

koji su u potrebi. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ima li šta gore (ružnije) od škrтости?!”⁵⁰⁴

Allahov Poslanik a.s. je pojasnio koje su posljedice po društvo kada škrтость i pohlepa prevladaju, pa kaže: “Čuvajte se nepravde, jer će na Sudnjem danu nepravda biti tmina. Čuvajte se škrтости, jer je ona uništila one prije vas: navela ih je da svoju krv proljevaju i da ohalale svoje svetinje (zabranjene stvari).”⁵⁰⁵

Ako čovjek koji je bogat vidi svoju braću (muslimane) kojima je potrebna pomoć i koji od njega očekuju da će im pomoći, a on im ne pruži ruku pomoći kako bi se oni izbacili iz nevolje u kojoj se nalaze, u islamu se to smatra i tretira kao slabost ili čak odsustvo imana jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “Dvije osobine se ne smiju naći kod vjernika – škrтость i loš ahlak (ponašanje).”⁵⁰⁶

17. Islam je upozorio i zabranio rasipništvo i bespotrebno trošenje novca, pa kaže Uzvišeni Allah:

Daj bližnjem svome pravo njegovo, i siromahu, i putniku, ali ne rasipaj mnogo,

jer su rasipnici braća šejtanova, a šejtan je Gospodaru svome nezahvalan.⁵⁰⁷

Allahov Poslanik a.s. je također zabranio rasipništvo pa kaže: “Allah vam je zabranio neposlušnost majkama, zakopavanje novorođenih živih kćerki, neizvršavanje svojih dužnosti i bespravno uzimanje tuđe imovine; mrzi da govorite ‘rekla je’ i ‘kazala je’, prezire mnogo zapitkivanje i rasipanje imovine.”⁵⁰⁸

⁵⁰⁴ „Sahihul-Džamii's-Sagir“, br. hadisa 7104.

⁵⁰⁵ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 1996, br. hadisa 2578.

⁵⁰⁶ Sunenut-Tirmizi, 4. dio, str. 343, br. hadisa 1962, hadis je sahih (autentičan) na osnovu drugih predaja – „Sahihut-Tergibi vet-Terhib“.

⁵⁰⁷ Al-Isra' 26-27.

⁵⁰⁸ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 848, br. hadisa 2277.

18. Islam upozorava i zabranjuje pretjerivanje i ekstremizam u vjeri, pa kaže Uzvišeni Allah:

Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate.⁵⁰⁹

Allahov Poslanik a.s. kaže: “Zaista je vjera lahk(oć)a. I niko u vjeri neće pregoniti, a da ga ona neće nadvladati. Budite umjereni i ne pretjerujte! Obveseljavajte i tražite pomoć (Allahovu) jutrom, večerom i krajem noći!”⁵¹⁰

19. Islam zabranjuje i upozorava na oholost, hvalisanje i aroganciju, pa Allah Uzvišeni kaže:

I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog.

U hodu budi odmjeren, a u govoru ne budi grlat; ta najneprijatniji glas je revanje magarca!”⁵¹¹

Allahov Poslanik a.s. kaže o oholosti: “U džennet neće ući onaj u čijem srcu bude trunka oholosti.” Neki čovjek je tada upitao: “A šta ako čovjek voli da mu odjeća i obuća bude lijepa i uredna?” Poslanik s.a.v.s. je odgovorio: “Zaista je Allah lijep i voli ljepotu. Oholost je neprihvatanje i odbijanje istine i ponižavanje ljudi.”⁵¹²

O samodopadanju i hvalisanju Allahov Poslanik a.s. kaže: “Kome se odjeća vuče iz oholosti, na Sudnjem danu Allah neće ni pogledati na njega.”⁵¹³

20. U islamu je zabranjeno uhoditi ljude, gledati u njihove avrete (stidna mjesta), ružno misliti o njima i ogovarati ih. Allah Uzvišeni je rekao:

⁵⁰⁹ Al-Bakarah 185.

⁵¹⁰ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 23, br. hadisa 2277.

⁵¹¹ Lukman 18-19.

⁵¹² Sahihu Muslim, 1. dio, str. 93, br. hadisa 39.

⁵¹³ Sahihul-Buhari, 3. dio, str. 1340, br. hadisa 3465.

O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, nekā sumnjičenja su, zaista, grijeh. I ne uhodite jedni druge i ne ogovarajte jedni druge! Zar bi nekome od vas bilo drago da jede meso umrloga brata svoga – a vama je to odvratno – zato se bojte Allaha; Allah, zaista, prima pokajanje i samilostan je. (Al-Hudžurat 12)

Allahov Poslanik a.s. kaže: “Znate li šta je to gibet?” Rekoše: “Allah i Njegov Poslanik (sallallahu alejhi ve sellem), najbolje znaju.” Reče: “Da spomeneš svoga brata sa onim što mu je odvratno.” Bi rečeno: “A ako je tačno to što kažem o svome bratu?” Reče: “Ako je tačno to što si o njemu rekao, ogovorio si ga, a ako nije, onda si ga potvorio.”⁵¹⁴

Također je zabranjeno slušati šta ljudi pričaju bez njihova znanja, pa kaže Allahov Poslanik a.s.: “Ko bude prisluškiavao ljude šta govore bez njihove volje i ono što kriju, na Sudnjem danu će mu se u uši sipati olovo.”⁵¹⁵

21. Zabranjeno je ispoljavanje zloradosti prema ljudima jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Ne raduj se nesreći svoga brata, pa da se Allah njemu smiluje a tebe iskuša!”⁵¹⁶

22. Islam zabranjuje da se čovjek miješa u ono što ga se ne tiče jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “Od ljepote čovjekovog islama je da ostavi ono što ga se ne tiče.”⁵¹⁷

23. U islamu je zabranjeno nadijevanje pogrdnih imena i rujanje ljudima bilo riječima, djelom ili išaretom (gestikulacijom) kao i njihovo nepoštivanje i prezir, jer je Allah Uzvišeni rekao:

⁵¹⁴ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 2001, br. hadisa 2589.

⁵¹⁵ sahihul-Buhari, 6. dio, str. 2581, br. hadisa 6635.

⁵¹⁶ Sunenut-Tirmizi, 4. dio, str. 662, br. hadisa 2506, šejh Albani kaže da je ovaj hadis dai'f (slab) dok Tirmizi kaže da je hasen-garib.

⁵¹⁷ Sahihu Ibn Hibban, 1. dio, str. 466, br. hadisa 229, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih) u „Sahihu sunenit-Tirmizi“.

O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su onī bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su onē bolje od njih. I ne kudite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima! O, kako je ružno da se vjernici spominju podrugljivim nadimcima! A oni koji se ne pokaju – sami sebi čine nepravdu.⁵¹⁸

24. U islamu je zabranjeno nepravedno suditi jer je sudija u islamu onaj koji u praksi sprovodi Allahove zakone, implementira ih a ne propisuje, i u tom slučaju bi iznevjerio emanet (povjerenje) koji mu je dat. Allah Uzvišeni je rekao:

A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici.⁵¹⁹

Allahov Poslanik a.s. kaže: “Tri su vrste sudija: dvojica će u Vatru, a jedan u Džennet: čovjek koji zna istinu i sudi po njoj, on će u Džennet. Čovjek koji zna istinu, a ne sudi po njoj i čini zulum u presudi, on će u Vatru. I čovjek koji ne zna istinu i sudi ljudima po svom neznanju, on će u Vatru.”⁵²⁰

25. Islam zabranjuje “dijasu”, a to je odsustvo ljubomore prema ženi i osobama koje su nam mahrem (zabranjene za ženidbu – ćerke, sestre, majke, tetke) kao i ravnodušnost i zadovoljstvo da se kod njih nađe neka ružna osobina poput nemorala i razvrata. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Trojicu ljudi Allah Uzvišeni neće ni pogledati na Sudnjem danu, a to su: onaj ko je neposlušan svojim roditeljima, muškobanjasta žena koja oponaša muškarce i ravnodušna osoba (ona u čijem srcu nema ljubomore).”⁵²¹

⁵¹⁸ Al-Hudžurat 11.

⁵¹⁹ Al-Maidah 44.

⁵²⁰ Sunenu Ebi Davud, 3. dio, str. 299, šejh Albani ga smatra vjerodostojnim (sahih).

⁵²¹ Sunenun-Nesai, 5. dio, str. 80, šejh Albani kaže da je ovaj hadis hasen-sahih.

26. Islam je zabranio da muškarci oponašaju žene i da žene oponašaju muškarce. Od Ibn Abbasa r.a. se prenosi da je rekao: “Allahov Poslanik a.s. je prokleo žene koje oponašaju muškarce i muškarce koji oponašaju žene.”⁵²²

27. U islamu je zabranjeno prigovaranje (“prebacivanje”), a to je kada onoga kome si udijelio sadaku, ili učinio kakvo dobro podsjećaš i spominješ to. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Čuvajte se da podsjećate ljude na svoju velikodušnost jer se time poništava nadoknada i nagrada. A zatim je proučio riječi Uzvišenog: O vjernici, ne kvarite svoju milostinju prigovaranjem i uvredama.”⁵²³

28. Zabranjeno je da čovjek vrati ono što je već poklonio. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ko vrati nazad nešto što je poklonio sličan je psu koji se vrati na ono što je povratio.”⁵²⁴

29. Islam zabranjuje nemimet – prenošenje tuđih riječi s namjerom širenja nereda, a onome ko to čini prijeti žestokom kaznom. Allah Uzvišeni je rekao:

I ne slušaj nijednog krivoklepnika, prezrena, klevetnika, onoga koji tuđe riječi prenosi.⁵²⁵

Allahov Poslanik a.s. kaže: “Onaj ko prenosi tuđe riječi neće ući u džennet.”⁵²⁶

Poznato je da širenje propagande među ljudima s ciljem izazivanja nereda podstiče na mržnju i netrpeljivost koju je Allahov Poslanik a.s. zabranio u svom govoru: “Nije dozvoljeno čovjeku da raskine veze sa svojim bratom duže od tri noći, tako da, kad se sretnu njih dvojica da jedan od drugog

⁵²² Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2207, br. hadisa 5546.

⁵²³ Al-Bakarah 264, Kurtubi u svom tefsiru 271/3, Zehebi – “Kebair” (152).

⁵²⁴ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 915, br. hadisa 2449.

⁵²⁵ Al-Kalam 10-11.

⁵²⁶ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 101, br. hadisa 105.

okrenu glavu. Od njih dvojice je bolji onaj koji prvi pozdravi.”⁵²⁷

Nekada je posljedica nemimeta (prenošenja tuđeg govora) ružno mišljenje i uhođenje kako bi se otkrila istinitost onog što se prenosi, pa počinilac ovog grijeha zapravo krši nekoliko Allahovih zabrana gdje uzvišeni kaže:

Nekā sumnjičenja su, zaista, grijeh.⁵²⁸

30. Zabranjeno je uzdizati se iznad slabih, bilo da se radi o fizičkoj slabosti – nad bolesnima, starima i iznemoglima, ili materijalnoj slabosti – nad siromašnima, ubogima i onima kojima je potrebna pomoć ili nad onima koji su podređeni. Ovo zato da bi se formiralo društvo u kojem preovladava samilost, ljubav i bratstvo, jer je Allah Uzvišeni rekao:

I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima, i onima koji su u vašem posjedu. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu.⁵²⁹

31. Zabranjeno je nanijeti štetu oporukom, kao na primjer da se oporuka izvrši na način kao da se radi o dugu, a nije tako. Ovo zato da se ne bi nanijela šteta nasljednicima jer Allah Uzvišeni kaže:

Pošto se izvrši, ne oštećujući nikoga, oporuka koja je ostavljena ili podmiri dug.⁵³⁰

⁵²⁷ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2256, br. hadisa 5272.

⁵²⁸ Al-Hudžurat 12.

⁵²⁹ An-Nisa' 36.

⁵³⁰ An-Nisa' 12.

Zabranjena jela, pića i odjeća

1. Islam je zabranio konzumiranje alkohola i svih ostalih opijata bez obzira na koji način se unose u organizam. Allah Uzvišeni je rekao:

O vjernici, vino i kocka i kumiri i strjelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite.

Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja molitve odvрати. Pa hoćete li se okaniti? ⁵³¹

S ciljem da onemogući onaj koga duša navede na zaradu preko alkohola i ostalih opijata, u smislu promoviranja pa iako ih ne konzumira, islam je eliminirao sve te načine pa Allahov Poslanik a.s. kaže: “Allah je prokleo alkohol i onoga ko ga pije, toči, prodaje, onoga kome se prodaje, onoga ko ga pravi, ko ga nosi i kome se nosi.”⁵³²

Ovom strogom prijetnjom islam štiti razum i ljudska osjećanja od svega onoga što utiče na njega i ometa njegov rad, jer islam želi da čovjek ne degradira sebe na nivo životinje ili nekih drugih stvorenja koja nemaju moć spoznaje i svijesti. Poznato je da onaj ko konzumira alkohol i ostale opijate (droga i sl.) i postane ovisan o njima, učiniće sve kako bi došao do imetka kojim će zadovoljiti svoju zavisnost. Čak će ukrasti, ubiti i počinuti mnoge grijehе kako bi dobio što želi pa je zbog toga islam nazvao alkohol majkom svih zala.

2. Zabranjeno je jesti strvinu, svinjsko meso i sve ono što obuhvata sljedeći ajet:

⁵³¹ Al-Maidah 90-91.

⁵³² Mustedrek ala sahihajn, 2. dio, str. 37, br. hadisa 2235, šejh Šuajb Arnaut kaže da je hadis vjerodostojan (sahih) na osnovu načina njegovog prenošenja i samih prenosilaca.

Zabranjuje vam se strv, i krv, i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime, i što je udavljeno i ubijeno; i što je strmoglavljeno, i rogom ubodeno, ili od zvijeri načeto – osim ako ste ga preklali – i što je na žrtvenicima žrtvovano, i zabranjuje vam se gatanje strjelicama. To je porok!⁵³³

3. Zabranjeno je jesti meso one životinje koja je zaklana u nečije drugo ime, a ne u ime Allaha, tj. kada se prilikom klanja spomene nečije drugo a ne Allahovo ime. Rekao je Allah Uzvišeni:

Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime, to je, uistinu, grijeh!⁵³⁴

4. Zabranjeno je jesti meso životinja koje imaju čeljušti poput lava, tigra, vuka i sl., a isto tako je zabranjeno jesti ptice koje imaju kandže poput orla, sokola i sl.

5. Zabranjeno je sve ono što škodi ljudskom organizmu bilo da se radi o piću, jelu, duhanu i sl. Allah Uzvišeni je rekao:

I ne ubijajte sami sebe! Allah je, doista, prema vama milostiv.⁵³⁵

6. Muškarcima je zabranjeno nositi svilu i zlato dok je ženama to dozvoljeno, jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Dozvoljena je svilena odjeća i zlato ženama mog ummeta, a muškarcima je to zabranjeno.”⁵³⁶

⁵³³ Al-Maidah 3.

⁵³⁴ Al-An'am 121.

⁵³⁵ An-Nisa' 29.

⁵³⁶ Musned imama Ahmeda, 4. dio, str. 407, br. hadisa 19662, šejh Šuajb Arnaut kaže da je hadis sahih (vjerodostojan) na osnovu njegovih prenosilaca.

Ukratko ćemo spomenuti nešto od onoga što islam naređuje i podstiče na to:

1. Islam naređuje pravednost u govoru i u djelima pa kaže Uzvišeni Allah:

Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, i razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje.⁵³⁷

Prvi halifa Ebu Bekr Es-Siddik r.a. je rekao u svom govoru kada je izabran za halifu: “Slabi među vama je kod mene jak sve dok mu ne vratim pravo koje mu pripada ako Bog da, a onaj ko je jak među vama kod mene je slab sve dok ne uzmem od njega pravo koje je uzurpirao ako Bog da... Pokoravajte mi se sve dok se ja pokoravam Allahu i Njegovu Poslaniku a.s., a kada sam griješan prema Allahu i Njegovu Poslaniku a.s. niste obavezni da mi se pokoravate.”⁵³⁸

Pravednost je obavezna i prema bližnjima i prema daljnjima, jer je Allah Uzvišeni rekao:

I kad govorite, da krivo ne govorite, pa makar se ticalo i srodnika, i da obaveze prema Allahu ne kršite – eto, to vam On naređuje da biste to na umu imali.⁵³⁹

Islam naređuje pravdu i u stanju zadovoljstva i u stanju srdžbe, i prema muslimanu i prema nemuslimanu, pa kaže Uzvišeni Allah:

Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti.⁵⁴⁰

⁵³⁷ An-Nahl 90.

⁵³⁸ „El-bidaje ven-nihaje“ – Ibn Kesir.

⁵³⁹ Al-An'am 152.

⁵⁴⁰ Al-Maidah 8.

Allah Uzvišeni je naredio da se pravda sprovodi i silom ako to stvar zahtijeva. Rekao je Uzvišeni Allah:

Mi smo izaslanike Naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i terazije objavljivali, da bi ljudi pravedno postupali – a gvožđe smo stvorili, u kome je velika snaga i koje ljudima koristi.⁵⁴¹

Ibn Tejmije u tefsiru (tumačenju) ovih ajeta kaže: “Svrha i cilj slanja poslanika i objavljivanja svetih knjiga je da ljudi sude po pravdi u skladu sa pravima Allaha Uzvišenog i pravima Njegovih stvorenja pa ko odstupi od knjige treba ga silom vratiti na pravi put.” (Medžmu’ul-Fetava 263:28)

2. Islam naređuje davanje prednosti drugima u odnosu na sebe jer je to dokaz iskrene ljubavi što se odražava na društvo, jača povezanost članova društva i posvećenost u međusobnom pomaganju. Rekao je Allah Uzvišeni hvaleći one koji daju prednost u dobročinstvu drugima u odnosu na sebe:

I više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno. A oni koji se ušćuvaju lakomosti, oni će, sigurno, uspjeti.⁵⁴²

3. Islam naređuje stalno druženje sa odabranim, a zabranjuje druženje i sjedenje sa lošima. Allahov Poslanik a.s. je naveo primjer i pojasnio koji su efekti druženja i sjedenja sa odabranim i koje su posljedice sjedenja u lošem društvu, pa kaže: “Dobar i loš drug su poput prodavača mirisa i kovača: prodavač mirisa će ti ili pokloniti miris ili ćeš ga kupiti od njega ili ćeš barem osjetiti i mirisati lijep miris, dok će ti kovač spaliti odjeću ili ćeš osjećati i mirisati neugodan miris.”⁵⁴³

4. Islam naređuje popravljavanje stanja među ljudima u slučaju svade i rasprave. Allah Uzvišeni je rekao:

⁵⁴¹ Al-Hadid 25.

⁵⁴² Al-Hašr 9.

⁵⁴³ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2104, br. hadisa 5214.

Nema kakva dobra u mnogim njihovim tajnim razgovorima, osim kada traže da se milostinja udjeljuje ili da se dobra djela čine ili da se uspostavlja sloga među ljudima. A ko to čini iz želje da Allahovu naklonost stekne Mi ćemo mu, sigurno, veliku nagradu dati.⁵⁴⁴

Popravljanje odnosa među ljudima zauzima veoma značajno mjesto u islamu i to ništa manje od stepena namaza, posta i ostalih obaveznih ibadeta, jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Hoćete li da vas obavijestim o boljem djelu od stepena posta, namaza i sadake? Popravljanje loših odnosa među muslimanima (izmirivanje posvađanih), jer fesad u međuljudskim odnosima uništava vjeru.”⁵⁴⁵

Po ovom pitanju islam je dozvolio laž kako bi se srca zbližila i okupila oko jedne riječi, a nikako razjedinila i pocijepala. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ne ubraja se u laž sljedeće: kada čovjek miri ljude pa nešto kaže želeći time samo dobro, kada čovjek slaže u ratu i kada čovjek laže ženi i žena mužu.”^{546,547}

Allahov Poslanik a.s. također kaže: “Nije lažac onaj koji izmiruje ljude, pa dostigne dobro ili kaže dobro.”⁵⁴⁸

⁵⁴⁴ An-Nisa' 114.

⁵⁴⁵ Sunenut-Tirmizi, 4. dio, str. 663, br. hadisa 2509, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih).

⁵⁴⁶ Kako ne bi došlo do pogrešnog razumijevanja ovog hadisa i eventualne zloupotrebe, treba napomenuti da je laganje žene mužu i muža ženi u osnovi zabranjeno, posebno kada se radi o njihovim pravima. Ono što se misli pod ovim hadisom jeste “ispoljavanje ljubavi, davanje obećanja i ulijevanje nade za nešto u budućnosti što nisu obavezni ispuniti, a sve to sa ciljem da se druga strana učini zadovoljnom i da se poboljšaju odnosi među njima” (Vidi Šerhu Ibn Bettal, 15/85-88). Dakle, sve ono što će dovesti do povećanja ljubavi i zbližavanju supružnika. Jedan dio učenjaka smatra da se ovdje ne misli na pravu laž, već korištenje dvosmislenih izraza (ar. tevrija). (op.rec).

⁵⁴⁷ Sunenu Ebi Davud, 4. dio, str. 281, br. hadisa 4921.

⁵⁴⁸ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 958, br. hadisa 2546.

5. Islam je propisao naređivanje na dobro i odvrćanje od zla svim metodama i sredstvima, u skladu sa mogućnostima, jer je to sigurnosni ventil koji štiti narod od širenja nepravde i nereda u društvu, ugrožavanja prava i uspostavljanja zakona džungle. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ko od vas vidi neko zlo, neka ga ukloni rukom, a ako to ne može, neka to onda učini svojim jezikom. Ako ni to ne može, onda neka to osudi svojim srcem, ali je to najslabiji oblik imana (vjerovanja).”⁵⁴⁹

Primjenom načela “naređivanje na dobro i odvrćanje od zla” podučava se neznalica, probudi se nemarni, popravlja se onaj ko je loš, pomaže se pravi put i sprovodi se Allahov zakon. Allah Uzvišeni kaže:

Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti, a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu.⁵⁵⁰

Allahov Poslanik a.s. navodi primjer koji pojašnjava posljedice ostavljanja ovog principa pa kaže: “Primjer onoga ko čuva Allahove granice (šeriatske propise) i onoga ko ih krši jest kao primjer ljudi koji su se ukrcali na lađu, pa su jedni bili na gornjem, a drugi na donjem spratu lade. I kada je trebalo da se napiju vode, oni dolje su prolazili pored onih iznad njih, nakon čega bi rekli: 'Kad bismo probušili ladu na našem dijelu, ne bismo smetali onima koji su iznad nas. I, ako bi ih oni gore pustili da učine šta su i naumili stradati će svi, a ko ih spriječi u njihovom naumu, spasit će sebe i njih.’”⁵⁵¹

Allah Uzvišeni je pojasnio kaznu koja slijedi ukoliko se ostavi princip naređivanja na dobro i odvrćanja od zla pa kaže:

Jezikom Davuda i Isaa, sina Merjemina, prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali – zato što su se bunili i

⁵⁴⁹ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 69, br. hadisa 49.

⁵⁵⁰ Al-Maidah 2.

⁵⁵¹ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 882, br. hadisa 2361.

uvijek granice zla prelazili: jedni druge nisu odvrćali od grješnih postupaka koje su radili. Ružno li je zaista to kako su postupali!⁵⁵²

Princip naređivanja na dobro i odvrćanja od zla podrazumijeva određene okolnosti, običaje i pravila, a neka od njih su:

- Onaj ko naređuje na dobro i odvrća od zla mora biti istinski alim (učenjак) kako ne bi izazvao nered među ljudima u pogledu vjere. Sufjan bin Abdullah Es-Sekafi kaže da je upitao: “Allahov Poslaniče, reci mi u islamu nešto o čemu, nakon tebe, nikog drugog neću pitati! Reci: Vjerujem u Allaha, a zatim u tome ustraj!” Rekoh: “O Allahov Poslaniče, šta je to čega se najviše bojiš za mene?” Allahov poslanik a.s. se uhvati za svoj jezik i reče – Ovo.”⁵⁵³

- Da se odvrćanjem od zla ne izazove još veće.

- Da onaj ko nešto zabranjuje sam ne čini to djelo, ili da ne bude od onih koji ne izvršavaju vjerske obaveze (propise) u koje pozivaju. Rekao je Allah Uzvišeni:

O vernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? O, kako je Allahu mrsko kada govorite riječi koje djela ne prate!⁵⁵⁴

- Naređivanje na dobro i odvrćanje od zla treba biti na blag način jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “U čemu god se nađe blagost (ljubaznost), ona to i ukrasi, a odakle se god blagost ukloni, to bude unakaženo (izobličeno).”⁵⁵⁵

⁵⁵² Al-Maidah 78-79.

⁵⁵³ Hadis se nalazi u Tirmizijevom Sunenu, a šejh Albani kaže da je sahih (vjerodostojan).

⁵⁵⁴ As-Saff 2-3.

⁵⁵⁵ Sahihu Muslim 4. džuz, str. 2004, br. hadisa 2594.

Onaj ko naređuje na dobro i odvraća od zla mora biti u stanju da strpljivo podnese uznemiravanja na tom putu jer Uzvišeni Allah kaže:

O sinko moj, obavljaj molitvu i traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi – dužnost je tako postupiti.⁵⁵⁶

6. Islam naređuje lijepo ponašanje i podstiče da se čovjek okiti lijepim i plemenitim moralom, jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ništa nije teže na mizanu (vagi dobrih djela) od lijepog ahlaka.”⁵⁵⁷

Allahov Poslanik a.s. je pojasnio kakva nagrada očekuje onoga ko se okiti lijepim ahlakom, pa kaže: “Najdraži od vas i najbliži meni na Sudnjem Danu jeste onaj između vas koji je najljepšeg ahlaka i ponašanja. Najomraženiji od vas i najudaljeniji od mene biće oni koji mnogo pričaju i galame u prazno, i oni koji se ohole i uzdižu!”⁵⁵⁸

7. Islam naređuje činjenje dobra i požrtvovanost na tom putu. Džafer bin Muhammed prenosi od svog oca, a ovaj od svog djeda da je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Čini dobro i onome ko to zaslužuje i ko ne zaslužuje, jer ako činiš dobro onome ko zaslužuje pa to je njegovo pravo, a ako činiš dobro onome ko to ne zaslužuje ispunio si svoju obavezu.”⁵⁵⁹

8. Islam naređuje provjeravanje vijesti prije nego se objave i donese sud (stav) o nekome ili nečemu jer je Allah Uzvišeni rekao:

⁵⁵⁶ Lukman 17.

⁵⁵⁷ “Sahihul-džamii's-sagir“, br.hadisa 5721.

⁵⁵⁸ Sunenut-Tirmizi, 4. dio, str. 370, br. hadisa 2018, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih).

⁵⁵⁹ Musneduš-Šihab, 1. dio, str. 436, br. hadisa 747, hadis je da'if i nalati se u djelu „Da'iful-Džami“ pod brojem 894.

O vjernici, ako vam nekakav nepošten čovjek donese kakvu vijest, dobro je provjerite, da u neznanju nekome zlo ne učinite, pa da se zbog onoga što ste učinili pokajete.⁵⁶⁰

9. Islam naređuje savjetovanje drugih, jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “Vjera je nasihat (iskrenost)”, pa rekoše: “Kome Poslanice?” Pa je rekao: “Allahu, Njegovoj Knjizi, Njegovom Poslaniku (iskrenost u slijeđenju Allahovih naredbi, učenja Njegove knjige i Njegova poslanika), vođama muslimana (savjetovati ih i pokoravati im se u onome što nije grijeh) i muslimanskim masama (savjetovati ih, podučavati ih vjeri, naređivati im da čine dobro i odvrćati ih od zla).”⁵⁶¹

- Iskrenost prema Allahu znači vjerovanje u Njega, obožavanje Njega jedinog, ne pripisivati mu druga, ispravno vjerovati i razumjeti Njegova lijepa imena i svojstva, vjerovati da sve što se događa u kosmosu biva Njegovom voljom i htijenjem, a ono što On ne želi to se ne može ni dogoditi, slijediti Njegove naredbe i kloniti se Njegovih zabrana.

- Iskrenost prema Njegovoj Knjizi (Kur'anu), znači čvrsto ubjeđenje da je on (Kur'an) Allahov govor objavljen od Njega Uzvišenog, da je Kur'an poslednja Božija objava, smatrati dozvoljenim sve ono što je u Kur'anu dozvoljeno i smatrati zabranjenim sve ono što je u njemu zabranjeno, i čvrsto vjerovati da se po njemu trebamo upravljati.

- Iskrenost prema Allahovom Poslaniku a.s. znači pokornost njemu u onome što je naredio, vjerovanje u ono o čemu nas je obavijestio, kloniti se onoga što je on a.s. zabranio, ljubav, uvažavanje i poštovanje prema njemu, rad po njegovom sunetu i širenje njegovog suneta među ljudima.

⁵⁶⁰ Al-Hudžurat 6.

⁵⁶¹ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 74, br. hadisa 55.

- Savjetovanje i iskrenost prema muslimanskim vođama znači pokoravati im se u onome što nije grijeh, ukazivati im na hair (dobro), pomagati im, ne ustajati protiv njih, savjetovati ih na lijep i blag način i podsjećati ih da vode računa o ljudskim pravima.

- Savjetovanje muslimanskih masa znači upućivati ih na ono što je dobro za njih u vjerskom i dunjalučkom smislu, pomagati im u podmirivanju potreba, otklanjati od njih neprijatnosti, željeti im ono što želiš sebi, prezirati da im se dogodi ono što ne bi volio tebi da se desi, postupati sa njima onako kako bi volio da oni postupaju sa tobom.

Postoji pravilo u plemenitosti jer Uzvišeni Allah kaže:

Ne drži ruku svoju stisnutu, a ni posve otvorenu – da ne bi prijekor zaslužio i bez ičega ostao.⁵⁶²

10. Islam naređuje da se prikrivaju mahane ljudi i podstiče na pomaganje i olakšavanje ljudima jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Ko otkloni mu’minu (vjerniku) teškoću od dunjalučkih teškoća, Allah će njemu otkloniti teškoću od teškoća Sudnjega dana. A ko olakša onome koji je u nevolji, Allah će njemu olakšati i na dunjaluku i na ahiretu. A ko sakrije sramotu muslimana, Allah će sakriti njegovu sramotu i na dunjaluku i na ahiretu. Allah pomaže Svome robu onoliko koliko on pomaže svome bratu.”⁵⁶³

11. Islam naređuje i podstiče na sabr (strpljivost) u pokornosti i ostavljanju onoga što je zabranjeno jer Allah Uzvišeni kaže:

A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo.⁵⁶⁴

⁵⁶² Al-Isra' 29.

⁵⁶³ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 2074, br. hadisa 2699.

⁵⁶⁴ At-Tur 48.

Također, treba saburati (strpljivo podnositi) na onome što je Allah odredio kao što je siromaštvo, glad, bolest, strah jer je Allah Uzvišeni rekao:

Mi ćemo vas dovesti u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanja i živote i ljetine. A ti obraduj izdržljive,

one koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: "Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!"

Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na Pravome putu!⁵⁶⁵

12. Islam naređuje savladavanje srdžbe i praštanje onda kada je čovjek u mogućnosti osvetiti se jer se tako jačaju veze među članovima društva i pokušava odstraniti sve ono što će izazvati mržnju, razilaženje i okretanje leđa jedno drugom. Propisana je velika nagrada za ovo veličanstveno djelo, pa je zato Allah Uzvišeni pohvalio onoga ko se okiti ovim lijepim osobinama:

I nastojte zaslužiti oprost Gospodara svoga i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje,

za one koji, i kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju – a Allah voli one koji dobra djela čine.⁵⁶⁶

13. Islam naređuje da se na zlo uzvrati dobrim jer će se tako zbližiti srca, zaboraviti ono što je bilo od nesuglasica i stati u kraj osvetoljubivosti. Allah Uzvišeni je rekao:

Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati.⁵⁶⁷

⁵⁶⁵ Al-Bakarah 155-157.

⁵⁶⁶ Alu Imran 133-134.

⁵⁶⁷ Fussilat 34.

ISLAMSKI ADABI (OBIČAJI)

Islamski šeriat je došao sa grupom običaja koji podstiču muslimane na implementiranje istih kako bi upotpunili svoju islamsku ličnost, a neki od njih su:

Adabi (običaji) prilikom jedenja i pijenja

1. Na početku jela treba spomenuti Allahovo ime, tj. reći “bismillah”, a na kraju se treba zahvaliti Allahu, treba jesti ispred sebe i desnom rukom jer se lijeva uglavnom koristi za čišćenje i uklanjanje odvratnih gadnih stvari. **Omer ibn Ebu Seleme, r.a., kazuje: - Kad sam kao dječak bio pod skrbništvom Allahova Poslanika, s.a.v.s., prilikom jela uzimao bih hranu iz bilo kojeg dijela činije, ali mi je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Dječaće, spomeni Allaha, jedi desnom rukom i jedi ispred sebe!”⁵⁶⁸**

2. Ako mu se hrana sviđa da jede, a ako ne sviđa da ostavi i ne traži joj mahane, postupajući po hadisu koji prenosi Ebu Hurejre r.a. u kom stoji: **“Allahov Poslanik a.s. nije nikada spominjao mahanu hrani, nego, ako mu se sviđi, jeo bi, a ako mu se ne sviđi, onda bi ostavio.”⁵⁶⁹**

3. Ne treba se prejesti ni prepiti jer Allah Uzvišeni kaže: **“Jedite i pijte, ali ne pretjerujte, jer Allah ne voli one koji pretjeruju.”**

Allahov Poslanik a.s. kaže: **“Sin Ademov nije napunio goru posudu od stomaka. Dovoljno mu je nekoliko zalogaja da svoju kičmu održi uspravnom. A ako je neizbježno, neka onda jedna**

⁵⁶⁸ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2056, br. hadisa 5061.

⁵⁶⁹ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2065, br. hadisa 5093.

trećina bude za hranu, jedna trećina za piće i jedna trećina za zrak.”⁵⁷⁰

4. Mekruh je puhati u vruću hranu i puhati u vodu dok pije, jer je Allahov Poslanik a.s. u hadisu kojeg prenosi Ibn Abbas r.a.: “Zabranio da se puše ili diše u piće.”⁵⁷¹

5. Zabranjeno je gaditi druge prilikom jela i pića. Seid El-Hudri r.a. kaže: “Čuo sam Allahovog Poslanika a.s. da je zabranio prislanjanje usta na otvore mješina kad se pije iz njih.”⁵⁷²

6. Islam propisuje da je bolje jesti skupa sa ostalima nego pojedinačno. Upitao je neki čovjek Allahovog Poslanika a.s. – Mi jedemo, ali se ne najedemo dovoljno. Zbog čega je to? Poslanik a.s. reče – Jedete li skupa ili pojedinačno? Ovaj čovjek odgovori – Pojedinačno. Allahov Poslanik a.s. reče – Jedite skupa i spomenite Allahovo ime pa će vam Allah dati beričet (blagoslov).”⁵⁷³

7. Također, islam propisuje da ako se pozove neko na jelo i sa njim dođe još neko ko nije pozvan treba mu se dozvoliti da i on jede. Ebu Mesud el-Ensari, r.a., kazuje: “Među ensarijama je bio čovjek koga su zvali Ebu Šuajb. On je imao momka mesara, kome je jednom prilikom rekao: - Pripremi mi jelo, hoću da pozovem Allahova Poslanika, s.a.v.s., sa još četiri osobe! I, zaista, on je pozvao Allahova Poslanika, s.a.v.s., i još četiri druge osobe. Međutim, njih je slijedio još jedan čovjek, pa mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Uistinu, ti si pozvao nas petericu, a ovaj čovjek nam se priključio pa ako hoćeš, možeš

⁵⁷⁰ Sahihu Ibn Hibban, 12. dio, str. 41, br. hadisa 5236, šejh Šuajb Arnaut kaže da je ovaj hadis sahih (vjerodostojan).

⁵⁷¹ Sunenu Ebi Davud, 3. dio, str. 338, br. hadisa 3728, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih).

⁵⁷² Sahihul-Buhari, 5. dio, 2132., br. hadisa 5303.

⁵⁷³ Sahih Ibn Hibban, 12. dio, str. 27, br. hadisa 5224, šejh Albani ga je ocijenio kao (hasen) u „Silsiletus-Sahihah“.

mu dozvoliti da uđe, a ako hoćeš možeš ga odbiti.” Na to je on rekao: - Dakako da ću mu dozvoliti.”⁵⁷⁴

Traženje dozvole prilikom ulaska

1. Ovu temu možemo podijeliti na dva dijela:

- Traženje dozvole van kuće jer Uzvišeni Allah kaže:

O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite.⁵⁷⁵

- Traženje dozvole unutar kuće jer Allah Uzvišeni kaže:

A kada djeca vaša dostignu spolnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje za ulazak, kao što su tražili dopuštenje oni stariji od njih.⁵⁷⁶

Ovo da bi se sačuvalo ono što je u kući od tajni, sramota i intimnosti. “Neki čovjek je provirio kroz rupicu u odaju Vjerovjesnika s.a.w.s., dok se Vjerovjesnik, s.a.w.s., češao po glavi metalnim češljem. Tada je on rekao: „Da sam znao da viriš kroz rupicu, ubo bih te njime u oko. Naredba o traženju dozvole za ulazak propisana je da se ne bi gledalo u nedozvoljeno.”⁵⁷⁷

2. Nije lijepo pretjerivati s traženjem dozvole jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Trebao zatražiti dozvolu za ulazak najviše tri puta pa ako dobiješ dozvolu za ulazak onda uđi, a ako ne dobiješ dozvolu onda se vrati.”⁵⁷⁸

⁵⁷⁴ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 732, br. hadisa 1975.

⁵⁷⁵ An-Nur 27.

⁵⁷⁶ An-Nur 59.

⁵⁷⁷ Sahihul-Buhari, 5. dio,

⁵⁷⁸ Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1696, br. hadisa 2154.

3. Onaj ko traži dozvolu za ulazak mora se predstaviti (ako je potrebno treba reći ime i prezime). Džabir ibn Abdullah, r.a., kaže: – Došao sam Vjerovjesniku s.a.w.s. u vezi s dugom moga oca i pokucao na vrata. On je upitao: „Ko je?“ – Ja – odgovorio sam. On je tada rekao: „Ja, ja? Kao da je prezreo to.“⁵⁷⁹

Adabi (običaji) nazivanja selama

1. Islam podstiče na širenje selama među članovima društva jer to proizvodi ljubav i jedinstvo. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Nećete ući u Džennet dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati dok se ne budete voljeli. Hoćete li da vas uputim na nešto što ako budete radili voljet ćete se? Širite među sobom selam.”⁵⁸⁰

2. Po islamu je obaveza odgovoriti na selam onome ko ga nazove jer Allah Uzvišeni kaže:

Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite.⁵⁸¹

3. Islam je pojasnio prava po pitanju nazivanja selama pa kaže Allahov Poslanik a.s.: “Onaj koji jaše ili vozi da nazove selam pješaku, manja skupina većoj, onaj koji hoda onome koji sjedi, mlađi starijem.”⁵⁸²

Adabi sijela (skupova)

1. Nazivanje selama onima koji su na sijelu prilikom dolaska i odlaska sa sijela. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Kad neko od vas

⁵⁷⁹ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2306, br. hadisa 5896.

⁵⁸⁰ Sunenu Ebi Davud, 4. dio, str. 350, br. hadisa 5193, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

⁵⁸¹ An-Nisa' 86.

⁵⁸² Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2301, br. hadisa 5878.

dode na sijelo, neka nazove selam, pa kad ga htjedne napustiti, neka opet nazove selam; prvi selam nije ništa preči od drugog.”⁵⁸³

2. Na sijelima treba napraviti mjesta za ostale jer Uzvišeni Allah kaže:

O vjernici, kad vam se kaže: "Načinite mjesta drugima tamo gdje se sjedi" – vi načinite, pa i vama će Allah mjesto načiniti; a kad vam se rekne: "Dignite se" – vi se dignite – Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. – A Allah dobro zna ono što radite.”⁵⁸⁴

3. Ne treba nikog dići kako bi sjeo na njegovo mjesto. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Neka nipošto neko od vas ne podigne čovjeka s njegovog mjesta, kako bi on na njega sjeo, nego se razmaknite i mjesta jedni drugima načinite.”⁵⁸⁵

4. Ako neko ustane sa mjesta pa se potom vrati, najpreče je da on sjedne na njega jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Kada neko od vas ustane sa mjesta na kome je sjedio, a zatim se (ubrzo) vrati, najpreči je da na njega ponovo sjedne.”⁵⁸⁶

5. Zabranjeno je razdvojiti dvije osobe kako bi čovjek sjeo između njih osim uz njihovu dozvolu jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Nije dozvoljeno čovjeku da razdvoji dvojicu (sjedajući između njih) osim uz njihovu dozvolu.”⁵⁸⁷

6. Zabranjeno je da se dvojica došaptavaju u prisustvu treće osobe jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Ako vas je trojica,

⁵⁸³ Sahihu Ibn Hibban, 2. dio, str. 247, br. hadisa 494, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

⁵⁸⁴ Al-Mudžadalah 11.

⁵⁸⁵ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 1714, br. hadisa 2177.

⁵⁸⁶ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 1715, br. hadisa 2179.

⁵⁸⁷ Sunenu Ebi Davud, 4. dio, str. 262, br. hadisa 4845, šejh Albani kaže da je ovaj hadis hasen-sahih.

nemojte da se dvojica došaptavaju mimo trećeg sve dok se ne pomiješaju s ljudima (sve dok ih ne bude više od trojice), jer će ga to rastužiti.”⁵⁸⁸

7. Na sijelu (skupu) ne smije biti praznog govora, već se treba spominjati Allah Uzvišeni i međusobno se podučavati o onome što je dobro za sve prisutne u vjerskom i dunjalučkom smislu jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Ljudi koji se razidu sa jednog skupa, ne spomenuvši na tom skupu Allaha Uzvišenog, poput su ljudi koji su napustili uginulog magarca i njih očekuje propast!”⁵⁸⁹

8. Nije dozvoljeno pojaviti se na skupu s nečim što je mrsko prisutnima. Kod Allahovog Poslanika s.a.v.s. je sjedio jedan čovjek na kojem se vidio trag boje šafrana. Nikome se nije obraćao ružnim riječima, i, kada je čovjek izašao, rekao je prisutnim: ‘Kažite mu da opere trag šafrana.’⁵⁹⁰

Adabi (običaji) sastanka

1. Islam vodi računa općenito o osjećanjima onih koji su prisutni na sastanku na svakom mjestu s ciljem da sastanak ne treba biti nešto nepoželjno (da se ne izbjegava), kako bi se postigla očekivana korist i nastoji otkloniti sve ono što može biti uzrokom preziranja sastanka. Islam naređuje onima koji će učestvovati na sastanku da budu čisti, da ne zaudaraju neprijatnim mirisom koji će smetati prisutnima te da bude odjeća čista kako se prisutni ne bi zgražavali pri samom pogledu na nju kao što nije dozvoljeno prekidati onoga ko

⁵⁸⁸ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2319, br. hadisa 5932.

⁵⁸⁹ Sunenu Ebi Davud, 4. dio, str. 264, br. hadisa 4855, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

⁵⁹⁰ Sunenu Ebi Davud, 4. dio, str. 81, br. hadisa 4182, šejh Albani ga smatra slabim (da'if).

govori (ima riječ). Treba sjesti tamo gdje ima mjesta, a nikako ne treba preskakati preko ljudi i tiskati se sa njima, jer Allahov Poslanik a.s. govori muslimanima kako da se ponašaju za vrijeme džuma-namaza pa kaže: “Nema tog čovjeka koji se u petak okupa i što bolje očisti, opera svoje zube i namiriše se lijepim mirisom koji se zatekne kod njega, obuče najljepšu odjeću koju ima te tako, ne razdvajajući bilo koga, ode u džamiju, klanja ono što mu je propisano (tehijjetul-mesdžid) i pažljivo sasluša ono što imam govori, ne izgovorivši ništa dok se namaz ne završi, a da mu Allah neće oprostiti ono što počini između te i prošle džume.”⁵⁹¹

2. Onaj ko kihne dužan je reći “el-hamdu lillah” – hvala Allahu. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Kada neko od vas kihne neka kaže “El-Hamdu lillah” (hvala Allahu), a njegov brat (musliman) ili drug neka mu kažu “jerhamukallah” (Allah ti se smilovao), a nakon toga on neka odgovori sa “jehdikumullahu ve juslihu balekum” (Allah vas uputio i popravio vaše stanje).”⁵⁹²

3. Od običaja prilikom kihanja je i ono što prenosi Ebu Hurejre r.a. od Allahvog Poslanika a.s. da je rekao: “Kada neko od vas kihne neka prekrije lice svojim dlanovima i neka utiša glas.”⁵⁹³

4. Onaj ko zijeva dužan je koliko može prigušiti zijevanje jer je zijevanje odraz lijenjosti. Allahov Poslanik a.s. je rekao: “Allah voli kihanje a prezire zijevanje, pa kada neko od vas kihne, neka rekne: El-Hamdu lillah! Obaveza je svakog ko čuje tu zahvalu Allahu, da kaže: Jerhamukallah! A što se tiče zijevanja, kada se to nekome od vas desi, neka to, koliko može, odagnava

⁵⁹¹ „Sahihul-Džami'us-Sagir“, br. hadisa 6066.

⁵⁹² Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2298, br. hadisa 5870.

⁵⁹³ Mustedrek ala sahihajin, 4. dio, str. 293, br. hadisa 7684, šejh Albani ga je ocijenio kao hasen (dobar) u „El-Džami'us-Sagir“.

od sebe i neka ne izgovara: Hah, hah! Jer to dolazi od šejtana koji se smije iz njega!”⁵⁹⁴

5. Nije dozvoljeno podrigivati na skupu (sijelu) jer Ibn Omer r.a. prenosi: “Neki je čovjek podrignuo u društvu Poslanika a.s. pa mu on reče: “Poštedi me tvoga podrigivanja. Najzasićeniji na dunjaluku biti će najduže gladan na Sudnjemu danu.”⁵⁹⁵

Adabi (običaji) govora

1. Slušati onoga koji govori i ne prekidati ga dok ne završi jer Poslanik a.s. kaže na oprosnom hadždžu “Utišajte (umirite) ljude”⁵⁹⁶, tj. umirite ljude kako bi čuli moj govor.

2. Jasnoća govora kako bi bio razumljiv onima koji slušaju. Prenosi se da je Aiša r.a. rekla: “Govor Allahovog Poslanika a.s. je bio sažet i mogao ga je razumjeti svako ko ga je slušao.”⁵⁹⁷

3. Veselost lica govornika i slušaoca jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Ne potejenjaj nijedno dobro djelo, pa makar to bilo da svoga brata sretnoš nasmijana lica.”⁵⁹⁸

4. Govor treba biti lijep i prijatan za onoga ko sluša. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Na svaki ljudski zglob u svakom danu u kome izađe sunce treba dati sadaku. Izmiriti dvojicu je sadaka, pomoći čovjeku da uzjaše svoju jahalicu ili pomoći mu da na nju digne tovar sadaka je, a i lijepa riječ sadaka je. Svaki korak

⁵⁹⁴ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2297, br. hadisa 5869.

⁵⁹⁵ Sunenut-Tirmizi, 4. dio, str. 649, br. hadisa 2478, šejh Albani ga smatra dobrim (hasen).

⁵⁹⁶ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 56, br. hadisa 121.

⁵⁹⁷ Sunenu Ebi Davud, 4. dio, str. 261, br. hadisa 4839, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih).

⁵⁹⁸ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 2026, br. hadisa 2626.

kojim korača ka namazu je sadaka a i ukloniti s puta ono što smeta sadaka je.”⁵⁹⁹

Običaji prilikom posjete bolesniku

1. Islam podstiče na posjećivanje bolesnika i to ubraja u prava i obaveze muslimana prema svome bratu muslimanu. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Musliman je prema muslimanu dužan pet stvari: uzvratiti mu na selam (pozdrav), obići ga kada je bolestan, ispratiti mu dženazu, odazvati se na njegov poziv i nazdraviti mu kada kihne.”⁶⁰⁰

Kako bi podstakao muslimane da čine ovo dobro djelo Allahov Poslanik je spomenuo i pojasnio koja je nagrada za njega, pa kaže: “Ko obiđe bolesnika kao da je u berbi džennetskog hurfeta (džennetski plodovi) sve dok se ne vrati.”⁶⁰¹

2. Iskazivanje ljubavi i blagosti prilikom posjete. Aiša bint Sa’d prenosi da je njen otac rekao: “Razbolio sam se u Mekki pa je došao Allahov Poslanik a.s. da me obiđe. Stavio je ruku na moje čelo, a zatim potrao moja prsa i stomak. Nakon toga je rekao: “Allahu moj, izliječi Sa’da i upotpuni njegovu hidžru.”⁶⁰²

3. Treba moliti (uputiti dovu) za bolesnika. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Svaki bolesnik, koga posjeti brat musliman prije nego mu nastupi njegov edžel (smrtni čas) i prouči mu sedam

⁵⁹⁹ Sahihul-Buhari, 3. dio, str. 1090, br. hadisa 2827.

⁶⁰⁰ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 418, br. hadisa 1183.

⁶⁰¹ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 1989, br. hadisa 2568.

⁶⁰² Sunenu Ebi Davud, 3. dio, str. 187, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih).

puta: Molim Uzvišenog Allaha, Gospodara Arša velikog, da te izliječi – ozdravit će.”⁶⁰³

Običaji prilikom šale

Život u islamu nije, kako neki misle, daleko od igre, zabave i razonode. Prenosi se od Hanzale el-Usejjidijja r.a. da je rekao: "Jedne prilike sreo me je Ebu Bekr es-Siddik r.a. i upitao: 'Kako si, Hanzala?' Ja mu tada rekoh: 'Hanzala je postao licemjer.' Ebu Bekr reče: 'Subhanallah, šta to govoriš?!' Rekoh mu: 'Kada smo kod Allahovog Poslanika a.s. i kada nas podsjeća na Vatru i Džennet, osjećamo se kao da ih gledamo. Međutim, kada odemo od Allahovog Poslanika a.s. pozabavimo se i okupiramo ženama, djecom i imetkom, te mnogo od toga zaboravimo!' Na to Ebu Bekr reče: 'Tako mi Allaha, i mi osjećamo isto to!' Zatim smo se ja i Ebu Bekr es-Siddik zaputili do Allahovog Poslanika a.s. Kada smo stigli kod njega, ja rekoh: 'Allahov Poslaniče, Hanzala je postao licemjer!' Allahov Poslanik a.s. upita: 'A kako to?' Ja mu odgovorih: 'Allahov Poslaniče, dok smo kod tebe i dok te slušamo kako nas podsjećaš na Vatru i Džennet, osjećamo se kao da ih gledamo. Međutim, kada odemo od tebe, pozabavimo se i okupiramo ženama, djecom i imetkom, te mnogo od toga zaboravimo!' Allahov Poslanik a.s. tada reče: 'Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, da vi stalno ostanete u stanju u kojem se nalazite kod mene i u zikru, meleki bi se s vama rukovali na vašim posteljama i putevima. Ali, Hanzala, malo-pomalo! (ponovio je ovo tri puta)'⁶⁰⁴

Allahov Poslanik a.s. je pojasnio u ovom hadisu da su zabava razonoda i duševni odmor potreba kako bi duša povratila aktivnost i vitalnost.

⁶⁰³ Mustedrek ala sahihajn, 1. dio, str. 493, br. hadisa 1269, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih) u „Sahihu suneni Ebi Davud“.

⁶⁰⁴ Sahihu Muslim, 4. dio, str. 2106, br. hadisa 2750.

1. Allahov Poslanik a.s. je pojasnio svojim ashabima (drugovima) običaje prilikom šale kada su ga o tome pitali: “O Allahov Poslanilče, ti se sa nama šališ?” On reče: “Da, ali ja i tada govorim samo istinu.”⁶⁰⁵

2. U islamu se može šaliti riječima (u govoru) i djelima (postupcima) pa se Allahov Poslanik a.s. nekada sa svojim ashabima šalio postupcima. Enes ibn Malik, r.a., pripovijeda da je jedan beduin, po imenu Zahir, slao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, poklon iz pustinje, a on bi ga on za uzvrat nagradio kada bi krenuo kući. Zahir je bio ružnog izgleda, ali ga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, volio i govorio bi mu: “Zahir je naša pustinja, a mi njegov grad”. Jedanput dok je Zahir prodavao nešto na pijaci, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je neopaženo prišao sa leđa i obuhvatio ga rukama. Ko je to? – povika. Pusti me! Kada se okrenu ugleda da mu je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prislonio prsa na leđa. “Ko će kupiti ovog roba?” – uzviknu Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Allahov Poslaniče, tako mi Allaha, bit ću jeftin. – Ali ti si kod Allaha skup – odgovori mu Poslanik sallallahu alejhi ve sellem.⁶⁰⁶

3. U šali ne smije biti nečega što bi uvrijedilo muslimana ili mu nanijelo kakvo zlo jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Muslimanu nije dozvoljeno da uplaši brata muslimana.”⁶⁰⁷

4. Šala ne smije prelaziti okvire iskrenosti pa da čovjek laže samo kako bi zasmijavao ljude jer je Allahov Poslanik a.s.

⁶⁰⁵ Sunenut-Tirmizi, 4. dio, str. 357, br. hadisa 1990, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih).

⁶⁰⁶ Sahihu Ibn Hibban, 13. dio, str. 106, br. hadisa 5790, šejh Šuajb Arnaut kaže da je lanac prenosilaca ovoga hadisa vjerodostojan (sahih).

⁶⁰⁷ Musned imama Ahmeda, 5. dio, str. 362, br. hadisa 23114, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih) u „Sunenu Ebi Davud“

kaže: “Teško li se onome ko govori i laže kako bi na taj način zasmijavao ljude. Teško njemu, teško njemu...”⁶⁰⁸

Običaji prilikom izjave saučesća

1. U islamu je propisano “nazdraviti glavu” (izjaviti saučesće) porodici umrlog, olakšati njihovu tugu i umanjiti iskušenje koje ih je snašlo. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Nema tog vjernika koji izjavi saučesće svom bratu zbog smrti koja ga je zadesila a da ga Allah dž.š., neće odjenuti ogrtačem časti na Sudnjemu Danu!”⁶⁰⁹

2. Propisano je upućivati dovu (moliti) za porodicu umrlog, podsticati da budu strpljivi i da se nadaju nagradi. Usame ibn Zejd r.a. pripovijeda: “Kćer Allahovog Poslanika a.s. poručila je Muhammedu a.s. da joj je dijete na umoru, te da dođe kod nje. Allahov Poslanik a.s. ju je poselamio i poručio joj: “Zaista Allahu pripada sve što uzme i sve što podari, i kod Njega je svakoj stvari rok određen, pa neka se strpi imajući na umu da će i za to biti nagrađena.” Zatim je ponovo poslala po njega, zaklinjući ga da dođe. Tada je Poslanik a.s. pošao, a s njime su krenuli Sead ibn Ubade, Muaz ibn Džebel r.a. Dijete je dato Allahovom Poslaniku a.s. koji ga uze u naručje dok mu je duša hroptala i tada Poslanik zaplaka kada ga ugleda u takvom stanju. Sead ibn Ubade mu na to reče: “Šta je to o Allahov Poslaniče?” “Ovo je rahmet (samilost) koju je Allah usadio u srca robova Svojih; zaista je Allah milostiv prema onim Svojim robovima koji su samilosni prema drugima.”⁶¹⁰

⁶⁰⁸ Sunen Ebu Davud, 4. dio, str. 297, br. hadisa 4990, šejh Albani ga je ocijenio kao hasen (dobar).

⁶⁰⁹ Sunen Ibn Madže, 1. dio, str. 511, br. hadisa 1601, šejh Albani ga je ocijenio kao hasen (dobar).

⁶¹⁰ Sahihu Muslim, 2. dio, str. 635, br. hadisa 923.

3. Također je propisano učiti dovu za umrlog i tražiti oprost od Allaha. Imam Šafija, Allah mu se smilovao, kaže da je lijepo reći: “Allah da ti uveća nagradu, podari strpljenje, a tvom umrlom da oprostí grijehé.”

4. Od lijepih stvari je da se pripremi hrana za porodicu umrlog, jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “**Pripremite hranu za Dža'ferovu porodicu jer su oni zauzeti iskušanjem.**”⁶¹¹

Adabi (običaji) prilikom spavanja

1. Kada čovjek hoće da legne da spava treba provjeriti da na mjestu gdje će leći nema ničega što će ga uznemiravati, zatim spomenuti Allahovo ime i leći na desnu stranu, jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “**Kada neko od vas dođe do svoje postelje neka je otrese unutrašnjim dijelom svoje odjeće, jer ne zna šta je iza sebe na njoj ostavio, a zatim neka kaže: 'Slavljen neka si Gospodaru moj, u Tvoje ime liježem i u Tvoje ima se dižem. Ako mi uzmeš dušu, oprostí joj, a ako je ostaviš, sačuvaj je kao što čuvaš Svoje dobre robove.**”⁶¹²

2. Kada se čovjek probudi treba proučiti ono što je učio Allahov Poslanik a.s. **Huzejfe, radijallahu anhu, prenosi da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi noću legao da spava stavio bi svoju ruku pod obraz a zatim rekao: „S Tvojim imenom, Allahu, umirem i živim.” A kada bi se probudio rekao bi: „Hvala Allahu, Koji nas oživi nakon što nas usmrti, i Njemu se, konačno, sve vraća.**”⁶¹³

⁶¹¹ Mustedrek ala sahihajn, 1. dio, str. 527, br. hadisa 1377, šejh Albani ga je ocijenio kao hasen (dobar) u „Sunenu Ibn Madže“.

⁶¹² Sahih Ibn Hibban, 12. dio, str. 344, br. hadisa 5534, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih) u „Sunenu Ibn Madže“.

⁶¹³ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2327, br. hadisa 5955.

3. Islam propisuje da se liježe rano osim u nuždi. Prenosi se da je Allahov Poslanik a.s. prezirao da spava prije jacie i nije volio da priča (posetkuje) nakon nje.⁶¹⁴
4. Pokuđeno je spavati na stomaku. Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio nekog čovjeka kako leži na stomaku, pa mu je rekao: “Zaista Allah ne voli ovako ležanje.”⁶¹⁵
5. Spriječiti izvore opasnosti iz predostrožnosti, jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Zaista je vatra vaš neprijatelj, pa kada htjednete spavati, ugasite je!”⁶¹⁶

Adabi (običaji) prilikom vršenja fiziološke potrebe

1. Prije ulaska u toalet treba proučiti sljedeću dovu: Enes b. Malik, r.a, prenosi da je Poslanik, s.a.v.s, kada bi htio ući u nužnik, učio: “Allahumme inni e'uzu Bike mine-l-hubsi ve-l-habais!” / «Allahu moj, utječem Ti se od muškog i od ženskog roda šejtanskoga”.⁶¹⁷
2. Nakon izlaska iz nužnika treba proučiti: Od Aiše r.a. supruge Poslanika a.s. se prenosi da je on a.s. kada bi izašao iz nužnika proučio “gufraneke” – oprost mi Gospodaru.”⁶¹⁸
3. Prilikom obavljanja nužde ne treba se okretati u pravcu kible, niti je lijepo okrenuti leđa prema kibli osim ako nemamo drugog izbora. Od Ebu Hurejre r.a. se prenosi da je Allahov

⁶¹⁴ Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 208, br. hadisa 543.

⁶¹⁵ Sahihu Ibn Hibban, 12. dio, str. 357, br. hadisa 5549, šejh Albani kaže za ovaj hadis da je hasen-sahih.

⁶¹⁶ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2319, br. hadisa 5936.

⁶¹⁷ Musannef Ibn Šejbe, 6. dio, str. 114, br. hadisa 29902, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u „Sunenu Ebu Davud“.

⁶¹⁸ Sahihu Ibn Huzejme, 1. dio, str. 48, br. hadisa 90, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u „Sunenu Ebu Davud“.

Poslanik a.s. rekao: “Ja sam u odnosu na vas kao roditelj spram svog djeteta, pa nemojte se okretati ni licem ni leđima prema kibli dok obavljate fiziološku potrebu i nemojte se čistiti sa manje od tri kamena, niti kostima i balebama.”⁶¹⁹

4. Također, prilikom obavljanja nužde treba se skloniti od očiju ljudi. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ko hoće da obavi fiziološku potrebu neka se skloni (sakrije) od ljudi.”⁶²⁰

5. Ne treba koristiti desnu ruku za ogavne stvari i radnje jer Poslanik a.s. kaže: “Kada neko od vas pije neka ne puše u posudu, kada obavlja fiziološku potrebu neka ne dodiruje svoj spolni organ desnom rukom i kada se čisti nemoj to da čini desnom rukom.”⁶²¹

Adabi (običaji) bračnog života

1. Prije intimnog odnosa supružnici trebaju spomenuti Allahovo ime i proučiti sljedeću dovu koju je učio Poslanik a.s.: “Kada bi neko od vas prije spolnog odnosa kazao: **'Bismillahi, Allahumme dženibneš-šejtane ve dženibiš-šejtane ma razektena'** (Bismillahi, Gospodaru sačuvaj nas od šejtana, i sačuvaj od šejtana ono čime nas opskrbiš), pa ako se iz tog odnosa rodi dijete, nikada mu šejtan neće moći nauditi.”⁶²²

2. Također, propisana je zabava i predigra jer je Poslanik a.s. rekao Džabiru r.a.: “Jesi li se oženio, Džabire?” On odgovori – Jesam. Poslanik a.s. upita: Djevicom ili udovicom? Džabir

⁶¹⁹ Sahihu Ibn Huzejme, 1. dio, str. 43, br. hadisa 80, E'azami kaže da je lanac ovog hadisa hasen (dobar).

⁶²⁰ Sunen Ibn Madže, 1. dio, str. 121, br. hadisa 337.

⁶²¹ Sahihu Ibn Huzejme, 1. dio, str. 43, br. hadisa 78, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim (sahih) u „Ssahihul-Džami“.

⁶²² Sahihul-Buhari, 1. dio, str. 65, br. hadisa 141.

odgovori: - udovicom. Na to mu Poslanik a.s. reče: - Zašto nisi uzeo djevicu s kojom ćeš se zabavljati, i koja će se s tobom zabavljati?”⁶²³

3. Udvaranje i flertovanje sa svojom ženom uz poljupce. Aiše r.a. kaže: Allahov Vjerovjesnik a.s. bi poljubio (svoju ženu) a postio i dodirivao (ženino tijelo) a postio, međutim on je najbolje od vas vladao svojom strašću.”⁶²⁴

4. Supružnici mogu uživati jedno u drugom kako to oni žele, ali u skladu sa načinom kako je to Allahov Poslanik a.s. pojasnio Omeru r.a. kada je došao Poslaniku a.s. i rekao: “Propao sam, o, Allahov Poslaniče!” Poslanik a.s. upita: “Šta te je upropastilo?” Reče Omer: “Sinoć sam imao odnos sa ženom otpozadi.” Poslanik je zašutio pa je objavljen ajet “*Žene vaše su njive vaše, i vi njivama vašim prilazite kako hoćete*” (*Al-Baqarah* 223) Dakle, dozvoljeno je prilaziti ženama sa svih strana, ali bez intimnog odnosa u analni otvor i za vrijeme menstruacije.”⁶²⁵

5. Supružnici moraju čuvati svoju intimu jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Najgori čovjek kod Allaha na Sudnjem danu bit će onaj ko ima intimni odnos sa ženom pa onda iznosi i širi njene tajne.”⁶²⁶

Adabi (običaji) putovanja

1. Prije putovanja treba tražiti halaluk (oprost) ako smo nekome načinili nepravdu, vratiti depozite vlasnicima, podmiriti dugove

⁶²³ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2053, br. hadisa 5052.

⁶²⁴ Sunen Ebu Davud, 2. dio, str. 311, šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

⁶²⁵ Sunenut-Tirmizi, 5. dio, str. 216, br. hadisa 2980, šejh Albani ga je ocijenio kao hasen (dobar).

⁶²⁶ Sahihu Muslim, 2. dio, str. 1060, br. hadisa 1437.

i obezbijediti svoju porodicu po pitanju troškova. Allahov Poslanik a.s. kaže: “Ko je učinio nasilje svome bratu u pogledu njegove časti ili nečega drugoga, neka (odmah) danas traži od njega oprost, ne čekajući dan kada neće biti ni dinara ni dirhema, jer ko tada imadne dobrih djela, oduzet će mu se od njih onoliko koliko iznosi nasilje koje je počinio, a ako ne bude imao dobrih djela, uzet će se od njegova druga loša djela i na njega natovariti.”⁶²⁷

2. Pokuđeno je putovati sam jer je to zabranio Poslanik a.s. osim u slučaju nužde da čovjek ne nađe saputnika, zbog riječi Poslanika a.s. koje je uputio čovjeku koji je sjedio kraj puta: “Ko ti pravi društvo?” Čovjek odgovori: - Niko. Zatim Allahov Poslanik a.s. reče: “Putovati sam je šejtanovo djelo, a dvojica kada putuju, šejtan može među njima posijati neprijateljstvo, a kad putuju trojica to je društvo i džemat.”⁶²⁸

3. Za putovanje treba odabrati dobro društvo i vođu puta jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Kada trojica krenu na put neka izaberu između sebe emira (vođu).”⁶²⁹

4. Čovjek treba obavijestiti porodicu o tome kada će se vratiti sa puta jer je Poslanik a.s. tako radio. Također, nije pohvalno vratiti se s putovanja noću jer Allahov Poslanik a.s. kaže: “Kada se nekome od vas oduži putovanje (odsustvo zbog puta) neka se ne vraća svojoj porodici noću.”⁶³⁰

5. Prije polaska na put treba se oprostiti sa porodicom, prijateljima i drugovima, je je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Najbolji prijatelji kod Allaha su oni koji su najbolji prema

⁶²⁷ Sahihul-Buhari.

⁶²⁸ Musredrek ala sahihajn, 2. dio, str. 112, br. hadisa 2495, šejh Albani ga je ocijenio kao hasen (dobar) u „Sunen Ebu Davud“.

⁶²⁹ Sunen Ebu Davud, 3. dio, str. 36, br. hadisa 2608, šejh Albani kaže da je ovaj hadis hasen-sahih.

⁶³⁰ Sahihul-Buhari, 5. dio, str. 2008, br. hadisa 4946.

svome prijatelju, a najbolje komšije kod Allaha su oni koji su najbolji prema svome komšiji.”⁶³¹

6. Kada čovjek završi s potrebom zbog koje je krenuo na put treba požuriti da se vrati svojoj porodici, jer je Allahov Poslanik a.s. rekao: “Putovanje je dio kazne, sprječava vas da na miru jedete, pijete i spavate, pa kada neko od vas završi sa obavezama na putu, neka se vrati svojoj kući!”⁶³²

Adabi (običaji) puta (ulice)

1. Allahov poslanik a.s. kaže: „Čuvajte se sjedenja po putevima.“ Rekoše: „Allahov Poslaniče, sjedenje na putu je nama neophodno, mi tu razgovaramo.“ Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na to reče: „Ako ćete sjediti, onda dajte putu njegovo pravo.“ Rekli su: „A šta je pravo puta, o Allahov Poslaniče?“ Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je odgovorio: „Obaranje pogleda, otklanjanje neprijatnosti, odvrćanje selama i naređivanje dobra i zabranjivanje zla.“⁶³³

U drugoj predaji stoji: „Da pomognete ugroženog i uputite zalutalog.“⁶³⁴

2. Islam propisuje da se čuva pravo puta i da se ne ugrožavaju javni interesi. Allahov Poslanik a.s. kaže: „Čuvajte se dva prokletstva”. Rekoše ashabi: “Šta su dva prokletstva, Allahov Poslaniče?” Kaže: “Koji obavlja nuždu na mjestu kuda ljudi prolaze i u hladu gdje sjede.”⁶³⁵

⁶³¹ Sahihu ibn Huzejme, 4. dio, str. 140, br. hadisa 2539.

⁶³² Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 639, br. hadisa 1710.

⁶³³ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 870, br. hadisa 2333.

⁶³⁴ Sunen Ebu Davud, 4. dio, str. 256, br. hadisa 4817, šejh Albani kaže da je ovaj hadis sahih (vjerodostojan).

⁶³⁵ Sahihu Muslim, 1. dio, str. 226, br. hadisa 267.

3. Čovjek ne treba nositi sa sobom ono što uznemirava ljude jer je Allahov Poslanik a.s. rekao:

“Kada neko od vas prolazi kroz naše džamije ili pijace, a sa sobom nosi strijele, neka ih drži za šiljke (ili je kazao: neka njihove šiljke obuhvati šakom) kako ne bi povrijedio nekog od muslimana.“⁶³⁶

Adabi (običaji) kupoprodaje

1. Osnova dozvoljene (halal) prodaje da se ona obavi na način gdje i prodavac i kupac imaju korist, a u slučaju da jedna ili obje strane budu oštećene takva vrsta prodaje postaje haram (zabranjena) jer je Allah Uzvišeni rekao:

O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte⁶³⁷

2. U islamu zarada od prodaje je od najhalalnijih i najboljih. Upitan je Allahov Poslanik a.s. koja je najbolja zarada pa je odgovorio: „Ona koju čovjek stekne svojom mukom i sve ono što se proda na lijep i halal način.“⁶³⁸

3. Islam insistira i podstiče na čuvanje povjerenja (emaneta) u trgovini. Po kaže Allahov Poslanik a.s.: „Iskren i povjerljiv trgovac će biti sa vjerovjesnicima, iskrenim i šehidima.“⁶³⁹

4. Vlasnik robe (prodavac) je dužan objelodaniti mahane (nedostatke) robe ukoliko ih ima . Allahov Poslanik a.s. kaže: „Nikom od vas nije dozvoljeno prodati nešto osim da jasno

⁶³⁶ Sahihul-Buhari, 6. dio, str. 2592, br. hadisa 6664.

⁶³⁷ An-Nisa' 29.

⁶³⁸ Sahihu-Targibu vet-Tarhib, 2. dio.

⁶³⁹ Sahihu-Targibu vet-Tarhib.

kaže šta je (da ne skriva mahane robe koju prodaje), niti je halal (dozvoljeno) onome koji zna nešto (o toj robi) da ćuti.“⁶⁴⁰

5. Zabranjeno je varati po pitanju robe, a kupcu se moraju kazati mahane. Od Ebu Hurejre, r.a., se prenosi da je Božiji Poslanik, a.s., naišao pored gomile žita pa je uvukao ruku u njega i ustanovio da je vlažno. „Šta je ovo? - upitao je vlasnika. – „Kiša ga je pokvasila Božiji Poslaniče“ - rekao je on. Na to mu je Božiji Poslanik, a.s., kazao: 'Zašto vlažno žito nisi ostavio na površini, da ljudi to vide!? Ko vara meni ne pripada!“⁶⁴¹

6. Islam naređuje iskrenost prilikom kupoprodaje. Allahov Poslanik a.s. kaže: „Prodavac i kupac imaju pravo izbora (da prihvate ili odbiju trgovinu) sve dok se ne razidu. Imat će bereketa u svojoj trgovini ako budu iskreni i navedu mahane robe (ako ih ima), a ako budu skrivali mahane i lagali, bit će im uništen bereket trgovine.“⁶⁴²

7. Islam naređuje tolerantnost prilikom prodaje i kupovine jer je to sredstvo jačanja povjerenja i veze između prodavca i kupca, a samim tim se eliminiira žurba u ostvarivanju materijalne koristi koja se može negativno odraziti na bratske i međuljudske odnose. Allahov Poslanik a.s. kaže: „Allah se smilovao čovjeku koji je blag kada prodaje, kada kupuje i kada potražuje nazad svoj novac.“⁶⁴³

8. Prilikom prodaje ne treba se zaklinjati jer Poslanik a.s. kaže: „Čuvajte se velikog zaklinjanja u kupoprodaji, jer ono ubrza prodaju, a zatim uništi bereket.“⁶⁴⁴

⁶⁴⁰ Musned imama Ahmeda, 3. dio, str. 491, br. hadisa 16056.

⁶⁴¹ Sahihu Muslim 1. dio, str. 99. br. hadisa 102.

⁶⁴² Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 732, br. hadisa 1973.

⁶⁴³ Sahihul-Buhari, 2. dio, str. 730, br. hadisa 1970.

⁶⁴⁴ Sahihu Muslim, 3. dio, str. 1228, br. hadisa 1607.

9. Islam podstiče na poništenje prodaje ako se kupac pokaje pa Allahov Poslanik a.s. kaže: „Onaj ko poništi prodaju bratu (muslimanu) nakon što se ovaj predomisli u vezi kupovine neke robe, Allah će mu poništiti grijeh na Sudnjem danu.“⁶⁴⁵

Ovo su samo neki od islamskih adaba (običaja), a svakako ih ima još, ali bi nam trebalo puno prostora i vremena za njih. Dovoljno je da spoznamo da ono što se tiče pojedinačnih i općih stvari u vezi sa funkcioniranjem ljudi precizno je definirano Kur'anskim i hadiskim smjericama koje uređuju život muslimana na taj način da on u cjelosti postaje ibadet Allahu Uzvišenom a samim tim se uvećavaju i dobra djela.

⁶⁴⁵ Silsiletus-Sahihah, 6. dio, str. 223.

ZAKLJUČAK

Možda je najbolje da ovu studiju završimo govorom dvije ličnosti koje su prešle na islam. Rekao je F. Filweas⁶⁴⁶: „Na Zapadu vlada apsolutna praznina u duhovnom smislu. Nikakav princip niti ideologija ne mogu da obezbijede sreću za čovjeka koji živi na Zapadu, uprkos materijalnom bogatstvu, ekonomskom prosperitetu i potpunom ostvarivanju materijalističkih prohtjeva i želja naroda. Zapadnjački čovjek i dalje osjeća prazninu svog života i pita se: „zašto ja živim? Gdje se (kome se) vraćam (nakon smrti)? I zbog čega?“ Sve do sada niko mu nije ponudio odgovore na ova pitanja. Ono što i siromah zna je da je njegov lijek u ispravnoj vjeri koja ne poznaje nedoumice (sumnje). Međutim, svjetlo na kraju tunela se počelo pojavljivati i zora je počela svitati prelaskom na islam, iako malobrojnih, zapadnjačkih zajednica (džemata). Zapadnjački čovjek je počeo svojim očima da uviđa muškarce i žene koji primjenjuju islam i žive po njemu. Svakog dana nekoliko njih prihvati istinsku vjeru islam. Doista je to samo početak...“

Debora Potter (D. Potter)⁶⁴⁷ kaže: „Islam je Allahov zakon i vidimo ga veoma jasnog u prirodi oko nas. Jedino Allahovom naredbom kreću se brda, mora, nebeska tijela, zvijezde – i sve se kreće svojim putanjama. Sva stvorenja su ponizna pred naredbom svoga Stvoritelja kao što se pokoravaju likovi u romanima, a Allahu pripada najuzvišeniji primjer. Ti likovi niti

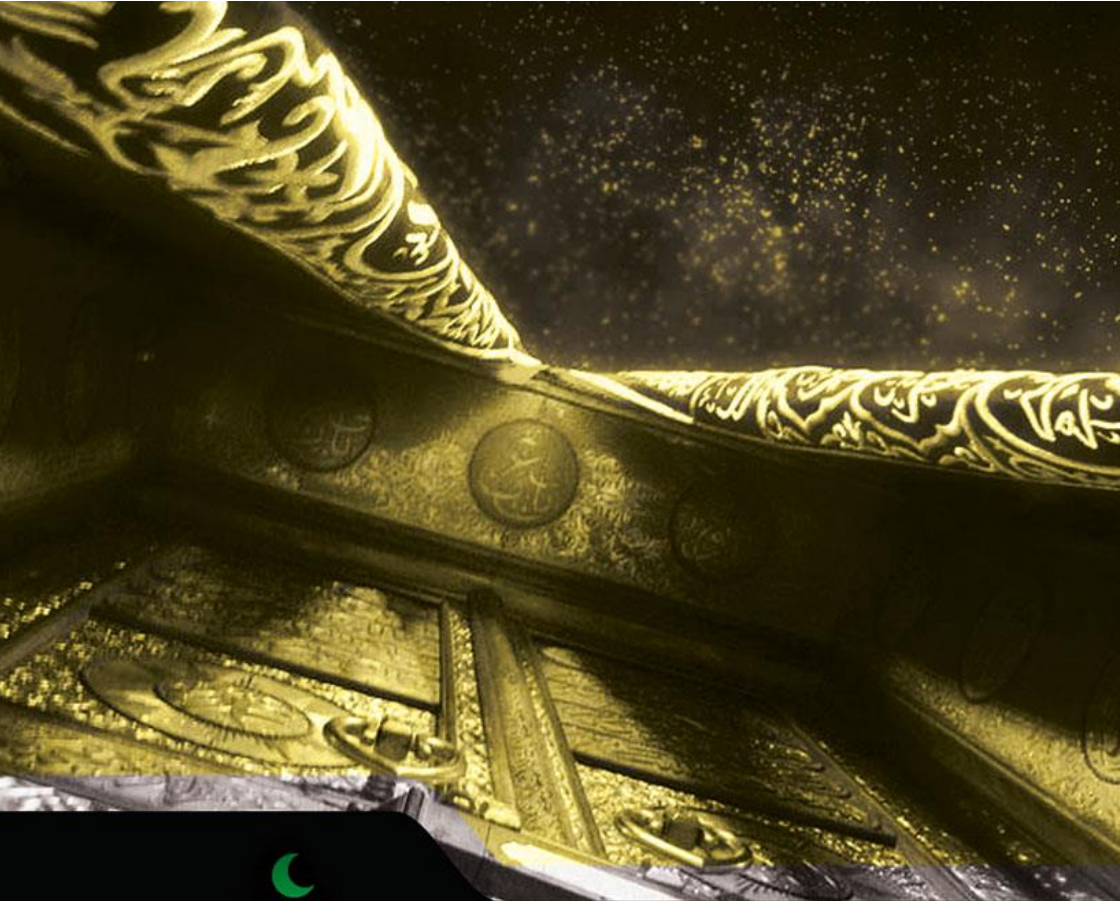
⁶⁴⁶ Britanski vojni oficir koji je učestvovao u Prvom i Drugom svjetskom ratu, odrastao u kršćanskoj sredini gdje su bila ukorijenjena kršćanska učenja, ali uprkos tome 1924. godine prešao je na islam nakon što je pročitao Kur'an časni i veliki broj islamskih knjiga/ Iz knjige „Rekli su o islamu“ – Imadud-din Halil.

⁶⁴⁷ Rođena je 1954. godine u Travers Sitiju u Mičigenu, a diplomirala je na odsjeku za štampu na univerzitetu u Mičigenu; Iz knjige „Rekli su o islamu“ – Dr Imadud-Din Halil.

govore, niti šta čine osim ono što je i kako je pisac odlučio. Tako se i svaki atom u ovom kosmosu, pa čak i nežive stvari, pokoravaju Allahu. Jedino je čovjek izuzetak od ovog pravila jer mu je Allah dao slobodu izbora pa može da bira da li će se pokoriti i predati Allahu, ili će za sebe uspostaviti svoj zakon i slijediti vjeru s kojom je on zadovoljan. Nažalost, čovjek je u većini slučajeva izabrao ovaj drugi put. Ljudi u Evropi i Americi u velikom broju prelaze na islam jer su žedni i vape za psihološkom lagodnošću i duševnim smirajem. Šta više, jedan broj orijentalista i kršćanskih misionara koji su bili zadržani u namjeri da unište islam i otkriju njegove navodne nedostatke su i sami postali muslimani upravo zato što su dokazi istine ubjedljivi, neumoljivi, nepobitni i ne mogu se poreći.

Završeno uz zahvalu Allahu Uzvišenom

Neka je salevat i selam na našeg Poslanika Muhammeda,
njegovu porodicu i ashabe!

ISLAMILAND

GROW GOODNESS BY YOUR HAND

EXPLORE ISLAM IN ALL LANGUAGES

WWW.ISLAMLAND.COM